

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**“KUR’AN YOLU TEFSİRİ”NDE YAHUDİLİK İLE
İLGİLİ BİLGİLERİN DİNLER TARİHİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ramazan IŞIK

HAZIRLAYAN
Hülya TANER

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

“KUR’AN YOLU TEFSİRİ”NDE YAHUDİLİK İLE İLGİLİ
BİLGİLERİN DİNLER TARİHİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ramazan IŞIK

HAZIRLAYAN
Hülya TANER

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****“Kur’an Yolu Tefsiri”nde Yahudilik İle İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından
Değerlendirilmesi****Hülya TANER****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı****Dinler Tarihi Bilim Dalı****Elazığ-2018, Sayfa: IX+107**

Bu tez çalışması, Kur’an Yolu Tefsirinde Yahudilik ile ilgili ayetlerin yorumlarının, Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesini konu almaktadır. Yahudilikle ilgili konuların önce Yahudi kaynaklarında, sonra Kur’an Yolu Tefsirinde nasıl ele alındığı ortaya konulmuş ve son olarak Yahudilikle ilgili tefsirde yer alan açıklamalar Dinler Tarihi açısından değerlendirilmiştir.

Tezimiz giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, önemi, amacı ve metodu hakkında bilgiler verilmiş, İslam’da tefsir geleneği kısaca anlatılmıştır. Ayrıca Kur’an Yolu Tefsiri yazarları hakkında kısaca bilgi verilmiş ve genel olarak Yahudilik anlatılmıştır. Birinci bölümde, Yahudiliğin isimlendirilmesi ve tarihçesi incelenmiştir. İkinci bölümde, Kur’an Yolu Tefsirine göre Yahudilikte inanç esasları üzerinde durulmuş ve üçüncü bölümde ise Yahudilikte ibadetler ve diğer bazı konular anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur’an Yolu Tefsiri, Kur’an-ı Kerim, Yahudilik, Tora.

ABSTRACT

Master Degree Thesis

**An Evaluation of Information Related to Judaism in “Kur’an Yolu Tefsiri” on The
Basis of History of Religions**

Hülya TANER

Fırat University

Social Sciences Institute

Department of Philosophy and Religious Studies

Department History of Religions

Elazığ-2018, Page: IX+107

This thesis work is subject to evaluation of the comments of verses related to Judaism in “Kur’an Yolu Tefsiri” on the basis of History of Religions. It is revealed how the subjects related to Judaism are discussed in accordance with Jewish sources and “Kur’an Yolu Tefsiri” respectively and finally the definitions related to Judaism in the interpretation is evaluated in terms of History of Religions.

Our thesis consists of introduction chapter, three chapters and conclusion. In the introduction chapter, information about the topic, importance, aim and method of this thesis work will be given. The interpretation ritual in İslam will be explained briefly. Furthermore, brief information about the writers will be given. Generally Judaism will be explained. In the first chapter, denomination and short history of Judaism will be studied carefully . In the second chapter, Religion principals of Judaism in accordance whit “Kur’an Yolu Tefsiri” will be studied carefully. In the third chapter, rituals of Judaism and the other subjects will be explained.

Key Words: “Kur’an Yolu Tefsiri”, The Holy Quran, Judaism, Torah.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1
I. Çalışmanın Konusu.....	1
II. Çalışmanın Önemi	1
III. Çalışmanın Amacı.....	1
IV. Çalışmanın Metodu.....	2
V. İslam’ da Tefsir Geleneği ve Kur’an Yolu Tefsiri	2
VI. Genel Olarak Yahudilik	6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİĞİN İSİMLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE YAHUDİLİĞİN TARİHÇESİ	9
1.1. Yahudiliğin İsimlendirilmesi	9
1.1.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramlar	9
1.1.2. Kuran Yolu Tefsirinde Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramların Yorumları	11
1.1.3. Kur’an Yolu Tefsirinde Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramların Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	13
1.2. Yahudiliğin Tarihçesi.....	16
1.2.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudiliğin Tarihçesi.....	16
1.2.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudiliğin Tarihçesi İle İlgili Konuların Yorumları	26
1.2.3. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudiliğin Tarihçesi İle İlgili Yorumların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	36

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİĞİN İNANÇ ESASLARI..... 43

2.1. Tanrı İnancı	44
2.1.1. Yahudilikte Tanrı İnancı.....	44
2.1.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Tanrı İnancının Yorumları	46
2.1.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Tanrı İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	49
2.2. Peygamber İnancı.....	51
2.2.1. Yahudilikte Peygamber İnancı	52
2.2.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Peygamber İnancının Yorumları	53
2.2.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Peygamber İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	58
2.3. Kitap İnancı.....	59
2.3.1. Yahudilikte Kitap İnancı	59
2.3.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Kitap İnancının Yorumları.....	61
2.3.3. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Kitap İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	64
2.4. Ahiret İnancı.....	66
2.4.1. Yahudilikte Ahiret İnancı	66
2.4.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Ahiret İnancının Yorumları.....	67
2.4.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Ahiret İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	70
2.5. Melek İnancı.....	71
2.5.1. Yahudilikte Melek İnancı	71
2.5.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Melek İnancının Yorumları.....	72
2.5.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Melek İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	73
2.6. Mesih İnancı.....	74
2.6.1. Yahudilikte Mesih İnancı	74
2.6.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Mesih İnancının Yorumları.....	75
2.6.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Mesih İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUR’AN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİKTE İBADETLER VE DİĞER KONULAR.....	78
3.1. Yahudilikte İbadetler.....	78
3.1.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte İbadetler.....	78
3.1.2. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki İbadetlerin Yorumları	81
3.1.3. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki İbadetlerin Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	85
3.2. Yahudilikte Yiyecek ve İçecekler	87
3.2.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Yiyecek ve İçecekler	87
3.2.2. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Yiyecek Ve İçeceklerin Yorumlar	89
3.2.3. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Yiyecek ve İçeceklerin Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	92
3.3. Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışı	93
3.3.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Seçilmişlik Anlayışı	93
3.3.2. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışının Yorumları	95
3.3.3. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	98
SONUÇ	101
BİBLİYOGRAFYA	103
EKLER	106
Ek 1. Orjinallik Raporu	106
ÖZGEÇMİŞ	107

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim okumak, anlamak ve uygulanmak için Müslümanlara gönderilmiş bir kitaptır. Hz. Muhammed hayatta iken Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması bir problem olarak Müslümanların karşısında durmazken, vefatından sonra ayetlerin yorumlanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Çünkü vahyin kontrolünde, Kur'an-ı Kerim'i en doğru anlayan ve en güzel şekilde uygulayan peygamber, artık hayatta değildir. İşte bu durum Kur'an-ı Kerim'in anlaşılma gayretlerinin artmasında ve dolayısıyla Tefsir çalışmalarının hızlanmasında etkili olmuştur.

Vahyin gelişi ile birlikte başlayan tefsir çalışmaları asırlardır devam etmektedir. Son dönemlerde bir heyet tarafından hazırlanan ve bu yönüyle çokça gündeme gelen Kuran Yolu Tefsiri, günümüz İslam âlimlerinin Kur'an-ı Kerim'i anlayabilme gayretlerinin önemli bir eseridir. Yayınlanmış tefsirler içerisinde en günceli olması ve tefsirde Kitab-ı Mukaddes'e birçok atıf yapılması, bu tefsiri Dinler Tarihi açısından incelenmesi noktasında daha da önemli hale getirmektedir. Tabi ki şimdiye kadar bir tefsir geleneği oluşmuştur ve bu alanda yazılmış her eser değerlidir ancak hala taze olarak kabul edebileceğimiz Kuran Yolu Tefsiri hakkında daha söyleyebileceğimiz çok şey vardır. Tefsirlerin ve Kuran Yolu Tefsirinin tarafsız bir bakış açısıyla ele alınması ihtiyacı, bu çalışmayı yapmamızın en önemli sebeplerinden biridir.

Araştırmamız giriş, üç bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, amacı ve metodu hakkında bilgiler verilmiş, İslam'da tefsir geleneği kısaca anlatılmıştır. Ayrıca Kur'an Yolu Tefsiri yazarları hakkında kısaca bilgi verilmiş ve genel olarak Yahudilik anlatılmıştır. Birinci bölümde ise Yahudiliğin isimlendirilmesi ve tarihçesi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Kur'an Yolu Tefsirine göre Yahudilikte inanç esasları üzerinde durulmuş ve üçüncü bölümde, Yahudilikte ibadetler ve diğer bazı konular anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmanın benim bu alanda yetişmem için bir basamak olmasını temenni ediyorum. Öncelikle tez konusunun seçiminden, tezin bitimine kadar her türlü desteği ve rehberliğiyle, yoğun çalışmaları arasında yanına her gittiğimde bana vakit ayıran hocam Prof. Dr. Sami Kılıç'a ve danışman hocam Doç. Dr. Ramazan Işık'a, eğitim hayatım süresince benden desteklerini hiç esirgemeyen anneme ve babama,

Çalışmalarım boyunca maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan eşime, oğullarım Yusuf ve Eymen’e teşekkürü bir borç bilirim.

ELAZIĞ-2018

Hülya TANER

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.s.	: Aleyhi selam
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
A.Ü.İ.F.D.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
C.Ü.İ.F.	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
F.Ü.	: Fırat Üniversitesi
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İ.T.D.	: İslam Tetkikleri Dergisi
MÖ.	: Milattan önce
MS.	: Milattan sonra
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
r.a.	: Radiyallahu anhu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
S.İ.Ü.	: Sütçü İmam Üniversitesi
S.Ü.	: Sakarya Üniversitesi
S.Ü.İ.F.	: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
U.Ü.	: Uludağ Üniversitesi
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

I. Çalışmanın Konusu

Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar tefsir etme geleneği içerisinde yazılmış olan Kuran Yolu Tefsirinde Yahudilik ile ilgili görüşleri Dinler Tarihi ilmi açısından değerlendirmek tezimizin esas konusunu teşkil etmektedir. Söz konusu tefsiri seçmemizin nedenlerinden birisi Diyanet İşleri Başkanlığı'na hazırlanmış ikinci tefsir eseri olmasıdır. Bu tefsir bir komisyon tarafından hazırlanmış ve yayınlandığı günden itibaren birçok eleştiriye ve itiraza sebep olmuştur. Eleştirilerin büyük kısmı ise, Kitab-ı Mukaddes'e yapılan atıflarla ilgilidir. İşte Kitab-ı Mukaddes'e bu kadar fazla yer verilmesi, eserin Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Çalışmamızda Yahudilik hakkında bilgi verirken ayrıca Kuran Yolu Tefsiri müfessirlerinin bu konu hakkında görüşlerini belirteceğiz.

II. Çalışmanın Önemi

Son dönemlerde bir heyet tarafından hazırlanan ve bu yönüyle çokça gündeme gelen Kuran Yolu Tefsiri, günümüz İslam âlimlerinin Kur'an-ı Kerim'i anlayabilme gayretlerinin önemli bir eseridir. İşte bu sebeple araştırılmayı ve incelenmeyi fazlasıyla hak etmektedir. Yayınlanmış tefsirler içerisinde en günceli olması bu tefsiri önemli hale getirmektedir. Tabi ki şimdiye kadar bir tefsir geleneği oluşmuştur ve bu alanda yazılmış her eser değerlidir ancak hala taze olarak kabul edebileceğimiz Kuran Yolu Tefsiri hakkında daha söyleyebileceğimiz çok şey vardır. Ayrıca Kuran Yolu Tefsirinde Yahudilikle ilgili bilgileri bir arada bulabileceğiniz tezimiz, Kur'an-ı Kerim'in ve Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarının bakış açısıyla Yahudiliği gözler önüne serecektir.

Bu çalışma Yahudiler ve Müslümanlar arasında yüzyıllardır süren ve günümüzde de hala devam eden tartışma konularının, modern dönemde yazılmış bir tefsirin gözünden nasıl görüldüğünün ortaya konulması açısından önem arz etmektedir.

III. Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda Kuran Yolu Tefsirini ve özellikle Yahudilik ile ilgili ayetleri, Dinler Tarihi ilmi açısından değerlendirmeye amaçladık. Son zamanlarda yazılmış önemli tefsir çalışmalarından biri olan Kuran Yolu Tefsirinde, farklı anlaşılan ve etrafında muhtelif yorumların yapıldığı ayetlerin özellikle üzerinde durmaya çalıştık.

Amacımız doğru ya da yanlış diyerek ayet yorumlarını sınıflandırmak değil, tarafsız bir bakış açısıyla ve Dinler Tarihi ilminin verileriyle bu ayetleri yeniden yorumlamaktır. Yahudiler ve Yahudilik ile ilgili ayetleri Kuran Yolu Tefsiri yazarlarının yaptıkları yorum ve değerlendirmeler ile anlatabilmek tezimizin en önemli amacıdır. Beş ciltlik Kuran Yolu Tefsirinde dağınık halde bulunan Yahudilik ile ilgili müfessirlerimizin görüşlerini sistematik başlıklar altında incelemeye çalıştık.

Bu çalışmada Yahudiler ve Müslümanlar arasında tartışmalara neden olan belli başlı konuları aktarırken bu konuları Yahudiler açısından da temellendirmeye çalıştık. Bunu yaparken geniş Yahudi kültürünü taramak yerine konuyla ilgili Tanah'ta yer alan bilgileri ortaya koymaya çalıştık.

IV. Çalışmanın Metodu

Kuran Yolu Tefsiri yazarlarının Yahudilik ile ilgili değerlendirmelerini tespit etmeye çalıştığımız tezimizde, öncelikle tefsiri baştan sona taradık. Daha sonra Yahudilikle ilgili ayetleri ve yorumları temel başlıklar altında toplamaya çalıştık. Tezimizi hazırlarken Kuran Yolu Tefsiri ile ilgili çalışmalardan da faydalandık. Kuran Yolu Tefsirinin müelliflerinin eserlerini, Kuran Yolu Tefsiri ile ilgili yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerini ve makaleleri bir araya getirdik. Ayrıca Yahudilik ile ilgili kitapları araştırıp konu başlıklarımız açısından değerlendirdik.

Topladığımız kaynakları okuduk ve bu okumaların sonucunda hangi ayetlerin tefsirine yer vereceğimizi, hangi konu başlıklarına ağırlık vereceğimize karar verdik. Çalışmalar sonucunda elde ettiğimiz verileri sınıflandırdık ve kullanılabilir bir hale getirdik. Bundan sonra verilerin tahlilini, mukayesesini ve değerlendirmesini gerçekleştirdik. Konuları ele alırken önce Yahudi kaynaklarına göre, sonra Kur'an Yolu Tefsirine göre anlattık. Son olarak ise Kur'an Yolu Tefsirinde yer alan bilgileri Dinler Tarihi ilminin tarafsız bakış açısıyla değerlendirdik.

V. İslam' da Tefsir Geleneği ve Kur'an Yolu Tefsiri

Müslümanlara göre, Kur'an-ı Kerim anlaşılmak ve uygulanmak için insanlığa gönderilen kutsal bir kitap olduğu için her çağda çeşitli müfessirler tarafından tefsir edilmiştir. Tefsir, sözlükte; beyan etmek, keşfetmek, izhar etmek, aydınlatmak ve üzeri kapalı bir şeyi açmak anlamlarına gelmektedir. İstilahta ise; müşkil olan lafızdan murad edilen şeyi kavramak anlamına geliyorsa da âlimler arasında yaygın anlamı, Kur'an-ı

Kerim'in manalarını keşfetmek, ondaki müşkil ve garib lafızlardan kastedilen şeyi açıklamak demektir.¹

Esasında vahyin gelişi ile birlikte Kur'an-ı Kerim'i yorumlama faaliyetleri başlamıştır. Hiç şüphe yok ki Tefsir ilminin ortaya çıktığı ilk dönemlerde amaç bilgilerin daha geniş kitlelere ulaştırılmasıdır. Tefsir ilminin Kur'an-ı Kerim'i açıklama görevi daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Ancak Hz. Muhammed'in (s.a.v) vefatından sonraki dönemlerde yavaş yavaş ihtilaflar ortaya çıkmış, hem bu ihtilafların sebeplerini tespit edip onları çözümleyebilmek, hem de Arap yarımadasının dışındaki coğrafyalarda yeni Müslümanlara İslam'ı daha iyi anlatabilmek için Kur'an'ı Kerim'i çok daha iyi anlama ihtiyacı hissedilmiştir.² Sahabe döneminden itibaren tefsir çalışmaları başlamıştır ancak bu döneme ait tefsirler maalesef günümüze kadar ulaşmamıştır. Elimize ulaşan en eski tam tefsir ise, h. 150 yılında vefat eden Mukâtil b. Süleyman'a ait olan tefsirdir.³ Dolayısıyla Mukâtil b. Süleyman Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar tefsir eden ilk müfessir olmuştur.

Tefsir ilmi, ilk olarak rivayet tefsiri ile başlamıştır. Hz. Peygamber ve sahâbilerinin, Kur'an-ı Kerim'i açıkladıkları sözleri bir araya getirilerek eserler yazılmıştır ve bu tür tefsirlere Rivâyet Tefsiri denilmiştir. Sahabilerden Abdullah ibn Abbas'a atfedilen *Tefsiru İbn Abbâs*, İbn Abbâs'ın talebesinden Mucâhid'in yazdığı Tefsiru Mucâhid rivayet türünde tefsirlere örnektir. Müslümanlar, çeşitli kültürlerle tanışıp bilgilerini arttırdıkça yalnız Rivâyet tefsirleri yeterli gelmemiş, edindikleri yeni bilimsel veriler ile Kur'an ayetlerini açıklama ihtiyacı duymuşlardır. Böylece tefsirlerde tarih, coğrafya, felsefe ve tabiat ilimlerinden faydalanılarak eserler yazmaya başlamışlardır. İşte yalnız rivayetlere bağlı kalmayarak çeşitli ilimlerden istifade ile yapılan bu tefsirlere Dirâyet Tefsiri denmiştir. Fahreddin Râzî'nin Mefatihul-Ğayb'i ve Baydâvi'nin Envârut-Tenzil'i dirayet türündeki tefsirlere örnektir.⁴

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında tefsir çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte ikisi Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından olmak üzere toplam dokuz tane tefsir kaleme alınmıştır. Müellifi Elmalılı Muhammed Hamdi

¹ İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, Ankara 1971, s. 209-210.

² Yunus Özdamar, "Hasan Basri Çantay'ın Kuran-ı Hakim ve Meali Kerim" Adlı Meali ile "Kur'an Yolu" Tefsirinde Sosyal Meselelere Yaklaşımlar, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 6.

³ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, Ankara 2017, C. I, Takdim

⁴ Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, Ankara 1982, C.I, s. 15.

Yazır olan Hak Dini Kur'an Dili isimli çalışma en fazla ilgi gören tefsir olarak raflarda yerini almıştır. Yazılan diğer tefsirlerinde çok büyük bir boşluğu doldurduklarını söylemek mümkündür.⁵ İkinci çalışma ise bir komisyon tarafından hazırlanan Kur'an Yolu Tefsiridir.

Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında son dönemde basılan *Kurân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri*, 5 cilt olarak hazırlanmış, önemli kaynak eserlerden birisidir. İslâm âleminde tefsir alanında yazılmış ilk komisyon çalışması ürünü olan eser, öncelikle Kurân'ı en doğru şekilde anlamak ve onu hayatına rehber edinmek isteyen insanların beklentileri ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Okurlarının tefsirden öğrendiklerini hayatlarına uygulamalarına katkı sağlayan bir tefsir olabilmesi için orta hacimli tutulmuş, anlaşılır bir dilin kullanılmasına özellikle dikkat edilmiştir. Her ne kadar orta hacimli bir eser olsa da gerekli görülen yerlerde ayrıntılı bilgilerin verilmesine ve kullanılan bilgilerin kaynaklarına göndermeler yapılmasına özen gösterilmiştir. Eser, çağımızda karşılaşılan ve güncel olarak tartışılan pek çok dinî soruya cevap verebilmek ve insanların zihinlerindeki soru işaretlerini gidermek amacıyla kaleme alınmıştır.⁶

Kur'an Yolu tefsiri bildiğimiz üzere bir heyet tarafından yazılmış tek tefsirdir. Bu eseri, İslam Hukuku Profesörü Hayreddin Karaman, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden, İslam Felsefesi Profesörü Mustafa Çağrıçı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden İslam Hukuku Profesörü İ. Kâfi Dönmez ile Tefsir Profesörü Sadrettin Gümüş'ten oluşan bir heyet meydana getirmiştir. Kur'an Yolu Tefsiri müellifleri incelendiğinde sadece Sadrettin Gümüş'ün tefsir alanında uzman olması da tartışma konusu olmuştur. Şimdi, eserlerini daha doğru anlayabilmek amacıyla bu Kur'an Yolu Tefsiri'nin müelliflerini tanımaya çalışacağız.

Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarından birisi olan Hayrettin Karaman, 1934 yılında Çorum'da dünyaya gelmiştir. İlk İmam Hatip okullarından biri olan Konya İmam Hatip Okulu'na girmiş ve 1959 yılında ikinci dönem mezunları arasında yer almıştır. Yeni açılan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde okumuş ve ilk mezunlarından biri olarak 1963'te mezun olmuştur. İki yıl İstanbul İmam Hatip Okulu'nda meslek dersleri öğretmeni olarak çalıştıktan sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne fıkıh asistanı olarak göreve başlamıştır. "Başlangıçtan Dördüncü Asra Kadar İslam Hukukunda

⁵ Yunus Özdamar, a.g.e. , s. 15.

⁶ Bilal Albayrak, Çağdaş Tefsir Hareketi Açısından "Kur'an Yolu" İsimli Tefsirin Analizi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 12.

İctihad" konulu tezi ile 1971 yılında fıkıh öğretim üyesi olmuştur. Aynı yıl İzmir Yüksek İslam Enstitüsü'ne tayin edilmiştir. 1975 yılında tekrar İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne dönmüştür. Yüksek İslam Enstitülerinin İlahiyat Fakülteleri'ne dönüşmesinin ardından akademik çalışmalarını tamamlayarak sırasıyla doktor, doçent ve profesör unvanlarını almıştır. Eylül 1976-Eylül 1980 yılları arasında yayımlanan Nesil dergisini çıkaranlar arasında bulunmuştur. Yarım asra yaklaşan fikir ve meslek hayatı süresince, yurtiçi ve yurtdışında binlerce seminer, konferans, panel, hutbe, vaaz, kurs, yazılı ve görsel medya programı, eğitim programında yer alarak eğitim, öğretim, tebliğ faaliyetini sürdürmüştür. Aralarında bugünün tanınmış bilim ve fikir adamları da olmak üzere binlerce öğrenci yetiştirmiştir. 2001 yılında, özgürlüğün şart olduğu üniversite ortamında hüküm süren baskılara karşı çıkarak M.Ü. İlahiyat Fakültesindeki görevinden yaş haddi dolmadığı halde emekliliğini isteyerek ayrılmıştır. 2001-2004 yılları arasında Hollanda'da Avrupa Uluslararası İslam Üniversitesinde misafir öğretim üyeliği yapmış, Farsça, Arapça ve okuduğunu anlayacak kadar Fransızca bilmektedir. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Hukuku Anabilim dalı başkanlığı, Fakülte Kurulu üyeliği yapmıştır. İslam'ın İlk Emri Oku, Nesil, Gerçek Hayat, İzlenim, Eğitim Bilim gibi dergilerde yazarlık yapmıştır. Çıktığı günden itibaren ise Yeni Şafak Gazetesi'nde köşe yazısı yazmaktadır.⁷

Araştırma konumuz olan tefsirin yazarlarından Mustafa çağrıcı, 1950 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Taşlıhüyük köyünde dünyaya gelmiştir. 1969'da Sivas İmam-Hatip Lisesi'nden, 1973'te de İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun olmuştur. 1977 yılında lisansüstü çalışmalarına başlayan Çağrıcı, ahlak felsefesi alanında hazırladığı doktora tezini bitirdikten sonra 1982 yılında M.Ü. İlâhiyat Fakültesi'nde İslâm Felsefesi Anabilim Dalında Yardımcı Doçent olmuştur. 1990'da aynı anabilim dalında Doçent, 1996'da Profesör unvanını almıştır. Aynı fakültede Bölüm Başkanlığı, Anabilim Dalı Başkanlığı, Fakülte Yönetim Kurulu Üyeliği gibi idari görevlerde de bulunmuştur. 2003-2011 yılları arasında İstanbul Müftülüğü görevini üstlenen Mustafa Çağrıcı'nın en önemli eserleri arasında "Ana hatlarıyla İslam Ahlakı", "İslam Düşüncesinde Ahlak" gibi telif kitaplar ve TDV İslam Ansiklopedisi için kaleme alınmış pek çok makalesi yer almaktadır.⁸

⁷ www.hayrettinkaraman.net/kimdir.htm, 14/11/2017

⁸ <http://www.kuramer.org>, 21/11/2017

Yazarlarımızdan İ. Kafi Dönmez, 1974'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden, 1976'da ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1977 yılında o zamanki ismiyle İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne asistan olarak kabul edilmiş, bu tarihten emekli olduğu 2010 yılına kadar Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak, ayrıca 1994-1997 yılları arasında aynı fakültenin dekanı olarak görev yapmıştır. 1981 yılında İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Kürsüsünde doktorasını tamamlamış, 1986 yılında doçent, 1991 yılında profesör unvanını almıştır. Cezayir, Annabe, Emir Abdülkadir, Malezya Uluslararası İslam ve Frankfurt Goethe Üniversitelerinde misafir hoca olarak bulunmuştur. TDV İslam Ansiklopedisi'nin fıkıh ilim heyetinde yer almış, bir süre bu heyetin başkanlığını yürütmüş, İSAM Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. 2010 yılından itibaren 29 Mayıs Üniversitesinin kurucu rektörü olarak görev yapmaktadır.⁹

Kuran Yolu Tefsiri yazarlarından Sadrettin Gümüş ise, 1945 yılında Erzurum'un Narman ilçesinde doğmuştur. 1972 yılında Erzurum İmam-Hatip Okulu'nu, 1976'da İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirmiştir. Öğrencilik yıllarında başladığı memuriyet görevini, çeşitli müftülüklerin emrinde din görevlisi olarak devam ettirmiştir. 1977 yılında İstanbul Müftü Yardımcısı, aynı yıl Yüksek İslam Enstitüsü'nde asistan olmuştur. 1983 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 'Seyyid Şerif Cürcâni ve Arap Dilindeki Yeri' adlı teziyle doktor olmuştur. 1989 yılında doçentliğe, 1996'da profesörlüğe yükselmiş ve 2009 yılında emekli olmuştur.¹⁰

VI. Genel Olarak Yahudilik

Yahudilik, yaşayan ilahi dinlerin en eskisi olmasına karşın mensuplarının sayısı en az olan dindir. Yahudilik, Babil Sürgününden sonra milli bir din haline gelmiş tek Tanrı, vahiy, peygamber ve kutsal kitap inancının yer aldığı bir dindir. Belli bir ırka özel kılınması ile ilahi dinlerden farklılık göstermektedir.¹¹ Yahudiler başta İsrail ve Amerika olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde yaşamaktadır. Yahudilik, kutsal kitap, seçilmişlik ve kurtuluş ile ilgili konularda Hristiyanlığa, tek Tanrı inancı ve sosyal hayata yönelik uygulamalarıyla İslam'a benzemektedir.¹² Allah, Hz. İbrahim'e vadettiği için onun soyundan gelen bu kavmi, dünya milletleri arasından seçmiş ve

⁹ www.29mayis.edu.tr 21/11/2017

¹⁰ <http://www.biyografi.net> 08/12/2017

¹¹ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ankara 2002, s. 204-205.

¹² Mahmut Aydın, Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi, İstanbul 2016, s. 285.

vadedilmiş topraklara götürmüş, ardından da kutsal kitap olarak Tevrat'ı vermiştir.¹³ Yahudiler için Tevrat, en karanlık dönemlerde ümit ışığı olmuştur. Tevrat'tan hükümler çıkarmışlar ve düşünce sistemlerini yine Tevrat'a göre kurmuşlardır. Tevrat, sadece Yahudilerin değil Hristiyanlarında kutsal kitabı olmuştur. Bu sebeple Hristiyanlar, Tevrat'a Eski Ahit, İncil'e Yeni Ahit demişlerdir. Yahudiler ise kendi kutsal kitaplarını Tora olarak adlandırırken, Araplar Yahudi kutsal kitapları için Tevrat kelimesini kullanmıştır.¹⁴ Şu anda elimizde olan Tevrat'ın Hz. Musa'ya gelen Tevrat olmadığı, geçen uzun zaman içinde tahrif edildiği iddia edilmekte ve biz ileride yeri geldikçe bu konuya temas edeceğiz.

Yahudiler, köklerini Hz. İbrahim ile ondan sonra gelen Hz. İshak ve Hz. Yakub'un on iki oğluna dayandırırsa da Yahudileri Mısır'dan çıkaran, Sina yarımadasında Tanrı ile ahit yapıp O'ndan kutsal yasayı, On Emir'i alan Hz. Musa, "ulusal kurtarıcı" ve Yahudilikte en önemli şahsiyettir.¹⁵ Hz. Musa döneminde Yahudi dini büyük ölçüde şekillenmiş ayrıca inanç, ibadet, ahlak ve hukukla ilgili kurallarda bu dönemde ortaya çıkmıştır. Yahudi kutsal kitabı, her ne kadar Hz. Musa ile teşekkül etmiş desek de sürgün dönemlerinde unutilan Tevrat'ı yeniden oluşturan Ezra olmuştur. Ezra, Yahudiler için bir peygamber değildir ama peygamberden de öte bir konuma sahiptir. O, unutilan Tevrat'ı yeniden Yahudilerin önüne getirip okutmuş, hükümlerini birer birer açıklamış ve Yahudilerin yaşantılarında uygulamalarını istemiştir.¹⁶

Yahudilikte yerine getirilmesi gereken ve günlük hayatı kuşatan ritüeller vardır. Yahudi ritüelleri, bireysel dualar, topluca yapılan ibadetler, aile toplantıları ve tatil kutlamaları şeklindedir. Ev ve sinagog, Yahudilikte iki kutsal mekândır.¹⁷

Yahudiliği diğer dinlerden ayıran bazı temel unsurlar vardır. Örneğin, Yahudiler kendilerinin Tanrı'nın seçilmiş milleti olduklarına inanırlar. Yahudilere göre dünyanın en üstün milleti kendileridir. Bu anlayışa seçilmişlik anlayışı denilmektedir. Ayrıca Yahudiler de vadedilmiş toprak ve mabed düşüncesi de söz konusudur. Yahudiler Tanrı'nın emirlerini yerine getirecekler ve vadedilmiş topraklarda yani Filistin'de yaşayacaklardır. Zaten Yahudiliği Hristiyanlık'tan, İslam'dan ve diğer dinlerden ayıran en önemli özellik vâdedilmiş toprak anlayışıdır. Yahudilik yeryüzünün herhangi bir yerinde bütün kurum ve kuralları ile yaşanabilen bir din değildir. Çünkü belli bir toprak

¹³ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2002, s. 249.

¹⁴ Mehmet Aydın, Dinler Tarihine Giriş, Konya 2017, s. 183.

¹⁵ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 285-286.

¹⁶ Baki Adam, "Yahudilik" , Dinler Tarihi El Kitabı, (Ed. Baki Adam), Ankara 2015, s. 71-72.

¹⁷ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 333.

parçasıyla kimikleştirilmiştir.¹⁸ Mabet anlayışı ise Hz. Süleyman döneminde yapılan Süleyman Mabedine dayanır. İki kez yıkılan mabet yeniden yapıldığında Yahudiler eskiden yaşadıkları ihtişamlı hayata kavuşacaklardır. Tabi mabedin yeniden yapılabilmesi ise Mesih'in gelişine bağlıdır. Mesih gelecek, mabedi yeniden inşa edecek ve geçmişteki görkemiyle İsrail devletini tekrar kuracaktır. Böylece dünyanın dört bir tarafında sürgün hayatı yaşayan Yahudiler kutsal topraklara yeniden dönecektir.¹⁹ Hakkında kısaca bilgi verdiğimiz bu konuların ileride üzerinde durulacaktır.

¹⁸ Baki Adam, "Yahudilik" , Dinler Tarihi El Kitabı, (Ed. Baki Adam), Ankara 2015, s. 63.

¹⁹ Fuat Aydın, Genel Olarak Yahudilik, İstanbul 2004, s. 10-13.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİĞİN İSİMLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE YAHUDİLİĞİN TARİHÇESİ

Yahudileri tanımlamak için birçok terim kullanılmıştır. Bu terimlere bakıldığında her birinin Yahudilikte belli bir dönemi ifade ettiği görülmektedir. Diğer taraftan Yahudiliğin tarihçesi bilinmeden Yahudiliği tam manasıyla anlamak mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla bu bölümde Yahudiliğin isimlendirilmesi ile ilgili kavramlar ve Yahudiliğin tarihçesi ortaya konulacak ve Kur'an Yolu Tefsirindeki konuyla ilgili bilgiler Dinler Tarihi açısından değerlendirilecektir.

1.1. Yahudiliğin İsimlendirilmesi

Yahudi kaynaklarında Yahudiliği ve Yahudileri isimlendirmek için İbrani, İsrailoğulları, Yahudi, Musevi, İsraeli, Safarad, Eşkenaz gibi isimler kullanılmaktadır. İslam kaynaklarında ise Yahudilik ve Yahudileri isimlendirmek için genel olarak İsrailoğulları ve Yahudilik terimleri kullanılmaktadır.

1.1.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramlar

Yahudiliğe göre, tarihi süreç içerisinde Yahudiler için kullanılan isimlerden ilki İbrani'dir. İbrani ismi "İbri" veya "Hibri" kökünden gelmektedir ve kelime olarak "öte tarafın insanları" anlamına gelmektedir. Aslında bu isim, Fırat ve Ürdün ırmaklarının diğer kıyısından gelen göçebe bir kavmi yani Hz. İbrahim ve çocuklarını ifade etmektedir. Bu isim, onlara Ken'an ülkesinin yerlileri tarafından verilmiştir.²⁰ Başka bir görüşe göre ise İbrani kelimesi Hz. İbrahim'in büyük atası Eber'e dayanmaktadır. Yahudi anlayışına göre Hz. Nuh'un üç oğlu vardır ve her biri bir milletin atası olmuştur. Ham Hamilerin, Sam Samilerin ve Yafes de Yafesilerin atasıdır. Sam ve onun soyu ise diğerlerine göre daha seçkin bir konuma sahiptir. İşte Sam'ın soyundan gelen Eber ise Hz. İbrahim'in büyük atasıdır ve bu sebeple Hz. İbrahim'e Eber'in soyundan anlamında İbrani denilmiştir.²¹ Kelime olarak ise Eber "geçit" manasına gelmektedir. Ayrıca İbrani

²⁰ G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 206.

²¹ Baki Adam, "Yahudilik" , Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed. Şinasi Gündüz), Ankara 2010, s. 205.

kelimesinin “nehri karşı yakasına geçmek” anlamında Arapça, ubur kelimesinden geldiği de düşünülmektedir. Çünkü Hz. İbrahim yanındakiler ile birlikte ırmağı geçmiştir.²² İbrani terimi, Yahudiler tarafından Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup’u içine alırken, Hz. İsmail bu terimin dışında bırakılır.²³

Tarihi süreçte Yahudiler için kullanılan ikinci isim İsrailoğullarıdır. İsrail, Tanrısal varlık ve insanlarla uğraşıp galip gelen anlamında Yakub’a verilen bir lakaptır.²⁴ Bu isim, ilk defa II. Ramses’in oğlu Merneptah’ın diktirdiği ve İsrail Anıtı ismiyle anılan bir kitabede görülmektedir. Daha sonra ise bu isme, Hz. Süleyman’dan sonra ikiye ayrılan devletin kuzeydeki kısmına verilen isimde rastlanmaktadır.²⁵ Yahudiler tarafından ata olarak kabul edilen Hz. Yakub, başına gelen bir olay sonucunda İsrail lakabını almıştır. Olay Tora’da şu şekilde anlatılmaktadır. Yaakov, “Geceleyin kalktı, iki eşini, iki (kadın) hizmetkârını ve on bir çocuğunu alarak Yabok (Irmağı) sığılığından geçti. Onları alıp nehri geçirdikten sonra tüm mallarını da (nehri diğer yanına) geçirdi. Yaakov yalnız kalmıştı. Bir yabancı onunla şafak sökene kadar güreşti. (Yabancı) Ona üstün gelemediğini görünce (Yaakov’un) uyluk yuvasına vurdu. Böylece onunla güreşirken Yaakov’un uyluk eklemi yerinden çıktı. “Bırak gideyim” dedi (yabancı). “Şafak söküyor”. “Beni mübarek kılmazsan bırakmayacağım” “İsmi ne?” “Yaakov” “Bundan böyle isminin ‘Yaakov’ olduğu söylenmeyecek; ‘Yisrael’ (olacak). Çünkü hem İlahi bir varlıkla hem de insanlarla mücadele ettin ve üstün geldin”. Yaakov sordu: “Bana lütfen ismini söyle” dedi. “İsmimi neden soruyorsun ki?” dedi (yabancı) ve sonra onu mübarek kıldı. Yaakov bu yere Peniel adını verdi. “İlahi bir varlığı yüz yüze gördüm; canım yine de kurtuldu” dedi. Peniel’den ayrılırken güneş onun üzerine ışıdı. Uyluğu sebebiyle topallıyordu. Bu sebeple Bene-Yisrael bugüne kadar, uyluk yuvasında bulunan yerinden oynamış siniri yemezler. Zira (yabancı) Yaakov’un uyluk yuvasına, yerinden oynamış sinirin olduğu yere vurmuştu.²⁶ Bu olaydan sonra İbraniler, İsrail adıyla anılmaya başlamıştır. Hz. Yakub döneminden, MÖ. 587’de Babil sürgününe kadar ki zaman diliminde İsrail olarak anılmışlardır.

Yahudi ismi ise, İshak Oğlu Yakub’un on iki oğlundan dördüncü oğlu olan Yahuda’dan gelmekte, onun adına karşılık İsrailoğullarına Yahudi denilmektedir. Filistin’in güneyinde kurulan Yahuda Krallığı da bu ismin kaynağı olarak kabul

²² Ahmet Kahraman, Mukayeseli Dinler Tarihi, İstanbul 1993, s. 137.

²³ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 206.

²⁴ Tora ve Aftara, Bereşit 1. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009, 32: 29.

²⁵ G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 206.

²⁶ Tora, Bereşit, 32: 24-32.

edilmektedir.²⁷ İsrail ismi yerine, Yahudi isminin alınmasında Babil sürgününden sonra Hz. Musa'nın dinini kabul etmiş Samirilerden kendilerini ayırmak istemeleri etkili olmuştur. Sürgünden sonra Yahudi ismi daha çok kullanılmakla birlikte, İsrail ismini de kullanmaya devam etmişlerdir. İsrail genel tarihi anlamda, Yahudi ise özel yaşayan bir topluluk anlamında kullanılmaya devam etmiştir. Zaman içerisinde bu iki kelime farklı anlam ve karakter kazanmış, İsrail olumlu karakteri, Yahudi ise olumsuz karakteri temsil etmeye başlamıştır. Yahudiler için, Yahudi ismi küçük düşürücü bir anlam kazanınca, Hristiyanlara ait topraklarda İsrail ismini, Müslüman topraklarında Musevi ismini, Yahudi ismi yerine kullanmışlardır. Musevi kelimesi ise Hz. Musa'ya inananlar anlamına gelmekte ve Yahudilikle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Hz. Musa, İslam inancına göre önemli bir peygamber olduğu için Yahudiler azınlıkta bulundukları İslam topraklarında Musevi ismini kullanmaya özen gösterirler.²⁸

Yahudilere sürgün dönemlerinde ise Safarad ve Aşkenaz isimleri verilmiştir. Yahudiler bu isimleri MS.70 yılında sürgüne gönderilince yaşadıkları ülke veya coğrafyalara göre almışlardır. Türkiye, İspanya, Yunanistan, İtalya, Portekiz, kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşayan Yahudiler ve onların soyundan gelenlere ise Safarad Yahudisi denilmekte Fransa, Almanya ve Doğu Avrupa'da yaşayan veya onların soyundan gelen Yahudilere Aşkenaz Yahudisi denilmektedir.²⁹ Türkiye'de Safarad Yahudilerinin, İsrail'de Aşkenaz Yahudilerinin fazla olduğu görülmektedir.

1.1.2. Kuran Yolu Tefsirinde Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramların Yorumları

Kur'an-ı Kerim'de Yahudileri ifade etmek için kullanılan isimler Ehl-i Kitap, İsrailoğulları ve Yahudi'dir. Ehl-i Kitap tabiri Kur'an-ı Kerim'de otuz bir kez geçmektedir. Kuran Yolu Tefsirine göre Allah katında indirilen ve hükümleri ile amel edilmesi gereken Kur'an'ın dışında iki kutsal kitap vardır. Bu kitaplar Tevrat ve İncil'dir. Dolayısıyla Ehl-i Kitap tabirinden bu iki kitabın muhatapları olan Yahudiler ve Hristiyanlar anlaşılmaktadır.³⁰ Her ne kadar Kur'an Yolu Tefsirinde Ehl-i Kitap tabiri ile kastedilenler Yahudiler ve Hristiyanlardır denilse de Bakara Suresi 62. ayetin tefsirinde kapsam genişletilmektedir. Ehl-i Kitabın imanları doğru, işleri düzgün

²⁷ G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 205-206.

²⁸ Baki Adam, "Yahudilik", s. 206.

²⁹ Suzan Alalu, Yahudilikte Kavram ve Değerler, İstanbul 1996, s. 69-70.

³⁰ Kuran Yolu, I/177.

olanları müjdelenirken Ehl-i Kitabı oluşturan topluluklar sıralanmakta ve Yahudiler, Hristiyanlar, Müslümanlarla birlikte Sabîler de zikredilmektedir.³¹ Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah: "De ki: Ey kitap ehli! Sadece Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilmiş olanlara inandığımızdan ve çoğunuzun da fasıklar olmasından ötürü bizden hoşlanmıyorsunuz."³² buyurarak ise Ehl-i Kitap tabiriyle Yahudiler kastedilmektedir. Yahudiler, İslam'ın Medine'de hızla yayıldığını gördükleri için Müslümanları kıskanmakta, kin ve nefret beslemektedir. Ayet-i kerimede Peygamberimizden, Yahudilerin kin ve nefretlerinin sebebini sorması istenmektedir.³³

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin isimlendirilmesinde İsrail kelimesi, Hz. Yakub'un ismi olarak iki ayette³⁴, Benî İsrail yani İsrailoğulları olarak ise kırk ayette geçmektedir.³⁵ Kur'an Yolu Tefsirinde, öncelikle İsrail kelimesinin Yahudi kaynaklarına göre Hz. Yakub'a Tanrı ile güreşip yendiği için verilen bir isim olduğu belirtilmiştir.³⁶ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de İsrailoğullarına verdiği nimetleri hatırlatmak isteyen yüce Allah, "Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun."³⁷ buyurmuştur. Bu ayet Beni İsrail ifadesinin kullanıldığı Kur'an-ı Kerim'de ki ilk ayettir. Kuran Yolu Tefsirine göre burada Hz. Peygamber dönemi Yahudilerine hitap edilmekte ve Allah'ın İsrailoğullarına verdiği nimetler hatırlatılmaktadır. Kuran Yolu Tefsirinde İsrail kelimesinin asıl anlamının belirsiz olduğu iddiası ileri sürülmekle birlikte "Allah'ın güçlü kıldığı" anlamına gelme ihtimali yüksektir. İslami kaynaklarda İsrail kelimesi Hz. Yakup için kullanılmakta ancak Yahudi kaynaklarında bu kelimenin anlamı için verilen bilgiler İslamiyet'in Tanrı ve peygamberlik anlayışına ters düşmektedir. Bu sebeple Müslüman bilginler bu meseleye farklı açıklamalar getirmişlerdir. Örneğin Taberi, *Tarîhu'l-ümem ve'l-mülûk* adlı eserinde İsrail kelimesinin "gece vakti Allah'a giden" anlamına geldiğini söylemiştir. Ayrıca başka müfessirler, İsrail kelimesinin İbranicede, "Allah yolunda cihad eden", "Allah'ın kılıcı", "Allah'ın seçkin kıldığı insan" veya "Allah'ın kulu" anlamlarına geldiğini

³¹ Kur'an Yolu, I/133-134.

³² Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meali, Ankara 2011, Maide, 5/59.

³³ Kuran Yolu, II/300.

³⁴ Ali İmran, 3/93, Meryem, 19/58.

³⁵ Kur'an Yolu, I/112.

³⁶ Kur'an Yolu, I/215.

³⁷ Bakara, 2/40.

belirtmişler. Yahudiler, Filistin'e yerleşmeden önce İbrânî, Filistin'de İsrâîlî, sürgünden sonra ise İsrailoğulları isimleriyle anılmışlardır.³⁸

Kur'an Yolu Tefsirine göre Yahudi ismi, Hz. Yakub'un on iki erkek çocuğundan dördüncüsü olan Yahuda'nın isminden türetilmiştir ve ilk başlarda bir din ismi olarak kullanılmamaktadır. Yahuda'nın soyundan gelenler kastedilmekte ve bir kabile ve soy ismi olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca tefsirde, Hz. Musa'dan en az yedi yüzyıl sonra Yahudi ve Yahudilik gibi kavramlar ortaya çıktığı belirtilmektedir.³⁹

Yahudiler için Kur'an-ı Kerim'de kullanılan tabirlerden bir tanesi de Ehlü'z-zıkr'dır. Kur'an-ı Kerim'de "Senden önce de ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekleri peygamber gönderdik. Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun."⁴⁰ denilmektedir. Bu tamlamayı birçok müfessir de, Tevrat ve İncil okuyarak bilgi sahibi olan Kitap Ehl-i, yani Yahudiler ve Hristiyanlar olarak yorumlamıştır.⁴¹

Yehûd kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de Yahudileri isimlendirmede kullanılan başka bir kelimedir. Kuran Yolu Tefsirine göre ise yehûd kelimesi ile de yine Yahudiler kastedilmektedir.⁴²

1.1.3. Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudiliğin İsimlendirilmesi İle İlgili Kavramların Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudiliğin isimlendirilmesi ile ilgili kavramlara bakıldığında genel olarak Yahudi kaynaklarıyla örtüştüğü görülmektedir. Ancak İsrail kelimesinin anlamı konusunda İslam âlimlerinin görüşleri ile Yahudi kaynakları çelişmektedir. Bu çelişkinin sebebi, İslam âlimlerinin Yahudi kutsal kitabı Tanah'tan ziyade Hristiyanların kutsal kitabı olan Kitab-ı Mukaddes'in ilk bölümünü oluşturan Eski Ahit'i kendilerine referans almalarıdır. Zira Eski Ahit' de bu olay anlatılırken İsrail kavramı "Tanrı ile güreşip yenen"⁴³ anlamında kullanılmıştır. Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ta Hz. Yakub'a İsrail lakabının verilmesi olayı, Yahudiler ve Müslümanlar tarafından farklı yorumlanmaktadır. Dolayısıyla İslami kaynaklarda da İsrail kelimesi Tanrı ile güreşen olarak ifade edilmektedir. Yahudi kutsal kitabı Tanah'ta ise Hz.

³⁸ Kur'an Yolu, I/112-113.

³⁹ Kur'an Yolu, I/223.

⁴⁰ Enbiya, 21/7.

⁴¹ Kuran Yolu, III/666.

⁴² Kuran Yolu, I/177.

⁴³ Yaratılış, 32: 28.

Yakub'un güreştiği ve yendiği Tanrı değil Tanrısal varlıktır.⁴⁴ İsrail kelimesinin, "Tanrı ile güreşen" anlamına geldiğini kabul etmek İslam'ın tevhid anlayışına aykırı olduğu için İslam âlimleri kelimenin "Allah'ın kılıcı", "Allah'ın kulu" ve "Allah yolunda cihad eden" gibi anlamlara geldiğini söylemişlerdir. Dolayısıyla, İslam âlimlerinin İsrail tabirine verdikleri anlam, Yahudi kaynakları ile uyumlu değildir. Tora da Tanrısal varlık ise Esav'ın meleği olarak yorumlanmaktadır. Yahudi geleneğine göre herkesin bir meleği vardır. Kişi iyi ise bu melek iyiyi, kötü ise satanı temsil etmektedir. Yorumlarda, bu olayda Hz. Yakub'un güreşip yendiği meleğin Esav'ın meleği olduğundan ve Esav'da kötüyü temsil ettiğinden bu meleğin Samael yani Satan olduğu ifade edilmektedir.⁴⁵ Yahudi geleneğinde Samael kötünün vcudada gelmiş halidir. Tanrı'nın meleği, Hz. Yakub ve soyunun asıl kurtuluşuna giden yolu hazırlaması için gönderdiği ifade edilmiştir. Yahudiliğe göre, Hz. Yakub'un meleklerle verdiği mücadele, hem onun hem de soyundan gelenlerin tarih boyunca kötülüğe karşı vereceği mücadeleyi simgelemektedir. Hz. Yakub'un kavga sırasında geçici olarak sakatlanmasına rağmen baskın çıkıp hayatının devamında daha büyük başarılarla doğru ilerlemesi, Yahudilikte, İsrailoğullarının da gelecekte bazen kaybedip acı çekecekleri, fakat sonradan daha büyük zaferler kazanacakları şeklinde yorumlanmaktadır.⁴⁶ Dolayısıyla, Yahudi kutsal kitabı Tora ve sözlü gelenekteki bilgiler ile İslam âlimlerinin İsrail kelimesi hakkındaki yorumları birbiri ile çelişmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudiler için kullanılan, Yahudi isminin kökeni hususunda Yahudi kaynaklarındaki bilgiler ile benzerlik bulunmaktadır. Yahudi isminin ortaya çıkış süreci hakkında tefsirde belirtilen bilgiler ile dinler tarihi kaynaklarındaki veriler örtüşmektedir. Ayrıca tefsirde, birçok İslami kaynakta da yer alan şehristanî'nin Yahudi kelimesi hakkında ortaya koyduğu, Arapça "hade" kökünden; dönmek ve tevbe etmek gibi anlamlara geldiği görüşünden de bahsedilmektedir. Tefsirde bu ismin verilmesinin sebebi olarak Hz. Musa'nın "Biz sana dönüp yalvardık"⁴⁷ ifadelerinin yer almaması Kur'an Yolu Tefsiri açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Kur'anı Kerim'de Yahudileri isimlendirmede Ehl-i Kitap tabiri de kullanılmaktadır. Ehl-i Kitap, kitaplılar anlamına gelmekte bu kelime ile Allah'ın

⁴⁴ Tora, Bereşit, 32:29.

⁴⁵ Tora, Bereşit, s.253.

⁴⁶ Tora, Bereşit, s. 253, 255.

⁴⁷ G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 206.

peygamberlerine indirdiği kitaplara inananlar kastedilmektedir.⁴⁸ Kur'an Yolu Tefsirinde Ehl-i Kitap tabiri bir ayette Yahudi ve Hristiyanlar olarak açıklanmakta ancak Bakara suresi 62. ayette Sabiîlerinde Ehl-i Kitap tanımına dâhil edildiği görülmektedir. Fatih Kesler de, Ehl-i Kitabın tanımını yaparken, her ne kadar Yahudiler ve Hristiyanlar kasd edilmiştir dese de Kur'an-ı Kerim'de üç ayette⁴⁹ Yahudiler ve Hristiyanlar ile birlikte Sabiîlerde zikredildiğinden dolayı Sabiîleri de Ehl-i Kitap tanımına dâhil etmektedir. Yahudi ve Hristiyanları kınayan, onları müşrik olmakla, inkâr etmekle suçlayan Kur'an-ı Kerim, yine Yahudi ve Hristiyanları Ehl-i Kitap'tan saymakta ancak bunu kurtuluş için yeterli görmemektedir. Sabiîler ise Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar gibi ele alınmamakta, iyi ya da kötü yönlerinden bahsedilmemektedir. Çünkü Sabiîlerin, Kur'an-ı Kerim'in indiği yıllarda Hz. Peygamber ve İslam toplumu ile herhangi bir ilişkisi yoktur.⁵⁰

Ehl-i Zikir tabiri ile daha önceki vahiylerin bilgisine sahip olan kişiler kastedilmektedir. Yahudiler ve Hristiyanlar ise az veya çok bir vahiy kültürüne sahiptir.⁵¹

Yine Kur'an-ı Kerim'de Yahudileri isimlendirmek için kullanılan yehûd, hûd ve hâdû tabirleri incelendiğinde yehûd kelimesi Medine'de nazil olan surelerde, Beni İsrail kelimesi ise Mekke'de nazil olan surelerde geçmekte ve daha çok İslam öncesi dönemdeki olayların söz konusu olduğu ayetlerde görülmektedirler. Hicretten önce indirilen seksen altı surenin hiçbirinde “ey İsrâiloğulları” şeklinde bir hitap söz konusu değildir. Bu ayetlerdeki hitap her zaman “ey Âdemoğulları” veya “ey insanlar” tarzındadır.⁵² Kur'an-ı Kerim'de Yahudilik ile ilgili kullanılan kavramlar incelendiğinde şöyle bir kullanım daha dikkati çekmektedir. Hz. İsa'dan önceki Yahudilerin “İsrailoğulları”, Hz. İsa'dan sonraki Yahudilerin ise “Yahudi” olarak anıldığı görülmektedir.⁵³

⁴⁸ Fikret Karaman, Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara 2006, s. 138-139.

⁴⁹ Bakara, 2/62; Maide, 5/69; Hac, 22/17.

⁵⁰ Fatih Kesler, Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar, Ankara 2004, s. 67-72.

⁵¹ Fatih Kesler, a.g.e. , s. 66.

⁵² Ömer Faruk Harman, “İslam Kaynaklarında Yahudilik”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XLIII, Ankara 2013, s. 221.

⁵³ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 206.

1.2. Yahudiliğin Tarihçesi

Yahudiliğin tarihi ile ilgili en eski literatür, Yahudiliğin kutsal kitabı olan Tanah'tır. Yahudi kutsal kitabı, dini bilgiler dışında İsrailoğullarının tarih sahnesine çıkışlarını, zaferlerini, sürgünler ve yıkımlar ile yeniden yurt ve din oluşturma çabalarını aktarmaktadır.⁵⁴

1.2.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudiliğin Tarihçesi

Yahudi kutsal kitabı, âlemin ve ilk insanın yaratılışından, peygamber Malahi'ye kadar yaşanan olayları anlatır. Yahudiler, ilk Yahudi'nin Hz. İbrahim olduğunu ve dolayısıyla Hz. İbrahim'in İsrailoğullarının ilk atası olduğunu iddia etmektedirler.⁵⁵

İbraniler olarak adlandırılan kavim, Kildanilerin Ur şehrinden yola çıkıp Harran şehrine gelir. Burada Tanrı Yahve, İbrahim'e Harran şehrinden Ke'nan şehrine göç etmesini emreder ve Hz. İbrahim eşi Sara'yı, yeğeni Lut'u ve Harran'dan kazandıklarını da alarak Ke'nan şehrine gider. Tanrı İbrahim'e görünüp o şehri onun zürriyetine vereceğini söyler ve İbrahim'de Rabbi adına bir mezbah yapar. Ülkede kıtlık çıkınca İbrahim, Mısır'a doğru yola çıkar, Mısır'a yaklaştıklarında İbrahim eşi Sara'yı kız kardeşi olarak gösterir. Amacı onun sayesinde ona iyi davranılmasıdır. Firavun, İbrahim'in güzel eşi Sara'yı sarayına alır ve İbrahim'e çok iyi davranır, ona koyunlar, sığırlar verir. Gerçek ortaya çıkınca Rab, Sara sebebiyle Firavun'un sarayını büyük vuruşlarla vurur. Firavun, İbrahim'e neden bana eşin olduğunu söylemedin diye sorar ve kazandıkları ile birlikte Abram ve Sara'yı saraydan gönderir. İbrahim ve beraberindekiler zengin olarak Mısır'dan çıkarlar. Çobanları ile aralarında çıkan bir anlaşmazlık yüzünden Lut onlardan ayrılır. Lut doğruya doğru, İbrahim ise Kenan diyarına gider. Kenan diyarında hâkimiyetini kabul ettirir ve daha önce esir edilen kardeşi Lut'u (bundan önce kardeşinin oğlu diye tanıtılmıştı) kurtarır ve yanına alır.⁵⁶

Bundan sonra, Yehova İbrahim'e şunları söyler: “Korkma İbrahim. Senin kalkanın benim. Ödülün çok büyük olacak.” Bunun üzerine İbrahim, “Ulu Rab Yehova” dedi. “Bana ne vereceksin? Çünkü ben çocuksuz öleceğim evimin sahibi Şamlı Eliezer olacak.” Sonra da, “Bana bir evlat vermedin ve bu yüzden evimden bir hizmetkâr mirasçım olacak” dedi. Fakat ona Yehova'nın şu sözü geldi: “O senin mirasçın olmayacak; senin mirasçın senden gelen biri olacak.” Sonra İbrahim'i dışarıya çıkarır ve

⁵⁴ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 288.

⁵⁵ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 290.

⁵⁶ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, a.g.e. , s. 208.

“Lütfen göklere bak, yıldızları sayabilirsen say” der. Ardından, “İşte senin soyun da böyle olacak” der. İbrahim, Yehova’ya iman eder ve Tanrı onu doğru bir kişi sayar.”⁵⁷

Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen İbrahim ve Sara’nın çocukları olmaz. Sara, İbrahim’den hizmetçileri olan Hacer’i kendisine eş olarak almasını ister. İbrahim ve Hacer evlenir ve bir erkek çocukları olur. İbrahim bu sırada seksen altı yaşındadır. Çocuğun adını İsmail koyarlar. Her ne kadar bu evliliği Sara istese de Hacer’in bir erkek çocuk dünyaya getirmesi Sara’yı kıskandırır.⁵⁸ Çünkü Hacer çocuk sahibi olduğu için hanımını küçümsemeye başlar. O zaman Sara İbrahim’e “Çektiğim eziyetin sorumluluğu senindir” der. “Hizmetçimi senin koynuna ben verdim; ama o hamile olduğunu anlayınca beni küçük görmeye başladı. Seninle aramızdaki bu meselede Yehova hüküm versin.” Bunun üzerine İbrahim Sara’ya “İşte, hizmetçin senin emrinde, nasıl uygun görüyorsan öyle yap.” der. Böylece Sara ona sert davranmaya başlar, sonunda Hacer onun yanından kaçıp gider.⁵⁹ İbrahim doksan dokuz yaşına geldiğinde, Yehova İbrahim’e görünüp, şunları söyler: “Ben Mutlak Güce Sahip Tanrı’yım. Benim yolumda yürü ve lekesiz ol. Ahdimi seninle yapacağım ve soyunu alabildiğince çoğaltacağım. O zaman Abram yüzüstü yere kapandı ve Tanrı sözüne devam edip, Ahdimi seninle yapıyorum; birçok milletin babası olacaksın dedi. “Sana artık Abram denilmeyecek, adın Abraham (İbrahim) olacak, çünkü seni birçok milletin babası yapacağım. Soyunu alabildiğine çoğaltacağım, senden milletler meydana getireceğim, krallar çıkaracağım.”⁶⁰

Yehova, İbrahim’den ve soyundan gelenlerden ahit olarak her erkek çocuğunun sünnet edilmesini ister. Tanrı, meleklerini misafir suretinde İbrahim’e göndererek Sara’nın bir erkek çocuğunun dünyaya geleceğini müjdeler.⁶¹ Yehova İbrahim’in eşi Sara’nın artık Prenses olarak çağırılmasını, ondan bir oğul vereceğini ve adının İshak olacağını bildirir. Böylece Sara artık Hacer’i kıskanmaktan vazgeçer. İbrahim sözüne uyarak doksan dokuz yaşında, İsmail ise on üç yaşında iken aynı gün sünnet gerçekleşir. Bunların yanı sıra Sara doğum yapar ve İbrahim İshak’ı sekiz günlük iken sünnet ettirir. İbrahim oğlu için bir ziyafet verir ve ziyafet esnasında İsmail’in güldüğünü gören Sara, İbrahim’den onu kovmasını ister. Bu durum İbrahim’in zoruna gider fakat Tanrı Ona

⁵⁷ Tora, Bereşit, 15: 1-7.

⁵⁸ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 16.

⁵⁹ Tora, Bereşit, 16: 5-6.

⁶⁰ Tora, Bereşit, 17: 1-6.

⁶¹ Baki Adam, "Yahudilik" , s. 208.

Sara'nın dediğini yapmasını çünkü soyunun İshak üzerinden devam edeceğini söyler. Hacer, çocuğunu alıp çöle gider.⁶²

İbrahim'in yaşadığı tecrübelerden bir tanesi de kurban olayıdır. Tevrat'ta olay şu şekilde geçmektedir: “Sonunda, Tanrı'nın İbrahim'e söylediği yere vardılar. İbrahim orada bir sunak yaptı, odunları dizdi ve oğlu İshak'ın el ve ayaklarını bağlayıp onu sunağa, odunların üzerine yatırdı. Ardından oğlunu kurban etmek üzere elini uzatıp bıçağı aldı. Fakat Yehova'nın meleği göklerden İbrahim, İbrahim! Diye seslendi; o “Efendim” diye karşılık verdi. Melek, çocuğa dokunma dedi, ona hiç, bir şey yapma; şimdi biliyorum ki, sende Tanrı korkusu var, çünkü oğlunu, biricik evladını benden esirgemedin. İbrahim başını kaldırıncı, ötede boynuzlarından çalılara takılmış, bir koç, gördü. Bunun üzerine gidip koçu aldı ve oğlunun yerine onu yakılan sunu olarak sundu.”⁶³ Ayrıca Hz. İbrahim'e bu kararlılığına karşılık Tanrı, neslinin çoğalacağını, neslinden gelen milletlerin mübarek kılınacağını ve düşmanlara hâkim olacaklarını müjdeler.⁶⁴

Tevrat'a göre İbrahim, yaşlı ve hayata doymuş bir insan olarak yüz yetmiş beş yıl yaşar ve ölüp atalarına katılır. Oğulları İshak ve İsmail, onu Makpela Mağarasına gömerler. Daha sonra Sara da aynı mağaraya gömülür. Tanrı, İbrahim'in ölümünden sonra ise oğlu İshak'a bereket verir.⁶⁵

İshak, Esav ve Yakup adında iki oğul sahibi olur. Esav ve Yakup birbirleriyle hiç anlaşamazlar. Anlaşamamalarında en büyük sebep ise ilk çocuk olmak ile ilgilidir. O zamanlar ilk çocuk olmak, babanın otoritesini ve malının büyük kısmını almak demektir. Hz. İshak, yaşlanıp gözleri kör olunca, ilk evlat olan Esav'a bereket duası etmek ister, ancak Yakup, annesi ile birlikte babasına bir oyun oynar ve Esav'ın bereket duasını alır. Böylece ilk oğulluğun ayrıcalıklarını da elde etmiş olur. Tanrı Hz. Yakub'un ilk oğul olmasını kabul eder ve onu mübarek kılar. Böylelikle Hz. Yakub, büyük bir neslin atası olur. Esav tabi ki Hz. Yakub'a kin besler ve bu durumdan korkan Hz. Yakub, dayısı Laban'nın yanına gider. Dayısının iki kızı ile evlenir. Bu iki kız ve cariyelerinden on iki tane oğlu olur. İsrailoğulları'nın on iki kabilesinin olması bu on iki çocuktan kaynaklanmaktadır. Hz. Yakub, Harran'da uzun bir süre kaldıktan sonra tekrar

⁶² G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 209.

⁶³ Tora, Bereşit, 22: 9-13.

⁶⁴ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 16.

⁶⁵ Tora, Bereşit, 25: 7-11.

Kenan şehrine döner.⁶⁶ Ancak dönüşte kendisine İsrail isminin verilmesine sebep olan bir tecrübe yaşar. Biz bu olayı ayrıntılı bir şekilde İsrail kelimesini açıklarken anlattığımız için tekrar üzerinde durmuyoruz.

Yakub, çocukları içinde en çok Yusuf'a sevgi duyar ve kardeşleri bu sebeple onu kıskanır. Yusuf gördüğü bir rüyayı kardeşlerine anlatır ve kardeşleri de onun kendilerine hâkim olacağı düşüncesine kapılırlar ve Yusuf'a karşı hissettikleri kin ve kıskançlık artar. Daha sonra Yusuf güneş, ay ve on bir yıldızın kendisine secde ettiği rüyayı görür ve kardeşlerin kıskançlığı iyice artar. Bir gün Hz. Yakub, Yusuf'u sürüleri otlatmakta olan kardeşlerinin yanına gönderir. Kardeşleri onu kuyuya atarlar ve daha sonra kuyudan çıkarıp Mısır'a giden tüccarlara yirmi gümüşe satarlar. Babalarına ise kardeşlerinin bir canavar tarafından yenildiğini söylerler. Yakub'a, Yusuf'un kana bulanmış entarisini gösterirler. Yakub giysiyi tanıyınca yas tutmaya başlar.⁶⁷

Yusuf, Firavun'ın bir memuru olan Potifar'a satılır. Potifar'ın karısı Yusuf'a ilgi duyup, bir karşılık bulamayınca, ona iftira atar ve hapse gönderir.⁶⁸ Yusuf, hapisteyken Firavun tarafından görülen bir rüyayı yorumlar ve hapisten kurtulur. Firavun'un yanında önemli bir göreve yükselir. Mısır'ın yöneticisi olur ve bütün ekonomi ondan sorulur.⁶⁹

Nasıl İbrahim zamanında Kenan'da kıtlık olmuşsa, Yusuf zamanında da olur. Mısır'da erzak olduğu haberini alan Yakub, Benyamin hariç oğullarını Mısır'a gönderir. Oğulları Mısır'da Yusuf ile karşılaşır.⁷⁰ Yusuf, Filistin'de bulunan babasını ve kardeşlerini Mısır'a getirir. İsrailoğulları böylelikle Mısır'a yerleşmiş olur.⁷¹ Ancak İsrailoğullarının mutluluğu uzun sürmez. Yusuf'un vefatından sonra Mısır'da durumlar değişir. Tahta oturan yeni Firavun İsrailoğullarını köleleştirir ve İsrailoğulları Mısır'da dört yüz sene köle hayatı yaşar.⁷² Yeni Firavun, İsrailoğullarını Pitom ve Ramses kentinin inşasında işçi olarak kullanır.⁷³ Yaşanan bu sıkıntılar, Hz. Musa'nın ortaya çıkışı ve İsrailoğullarını kurtarma işine girişmesi dönemine kadar sürer.

Yahudilik açısından, ilk ata olması sebebiyle Hz. İbrahim önemli bir figür olarak görülse de, en önemli figür "milli kurtarıcı" ve "yasa koyucu" olarak bilinen Hz.

⁶⁶ Baki Adam, "Yahudilik" s. 209-210.

⁶⁷ Tora, Bereşit, 37: 3-34.

⁶⁸ Tora, Bereşit, 39: 7-20.

⁶⁹ Tora, Bereşit, 41: 37-43.

⁷⁰ Tora, Bereşit, 42: 1-8.

⁷¹ Tora, Bereşit, 47: 11.

⁷² Baki Adam, "Yahudilik" s. 211.

⁷³ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 17.

Musa'dır.⁷⁴ Hz. Musa Yahudiliğin teşkilatlandırıcısı olmuştur. Çünkü adına Tevrat denilen ve Yahudileri her daim yönetecek olan yasa ve Tanrısal buyrukları almıştır. Hz. Musa ruhban sistemini düzenlemiş ve din törenlerini geliştirmiştir.⁷⁵ Hz. Musa'nın doğduğu dönemde Firavun, erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir. Çünkü Yahudiler hızla çoğalmaktadır. Annesi Hz. Musa'yı üç ay kadar saklamış ve gizleyemeyeceğini anlayınca zift ve katranla sıvanmış bir sepete koyup Nil nehrine bırakmıştır. Hz. Musa, Firavunun kızı tarafından boğulmaktan kurtarılmış ve gençlik yıllarına kadar Firavunun sarayında büyütülmüştür.⁷⁶

Bir gün Hz. Musa kavga eden bir Mısırlı ile bir İbraniyi ayırmak ister. Onları ayırmaya çalışırken; Mısırlı, Hz. Musa'nın yanlışlıkla attığı bir tokat ile ölür. Olay duyulunca Hz. Musa Midyan diyarına kaçar. Orada Midyan baş kâhininin sürülerini otlatır ve kızı Tsippora ile evlenir. Otlattığı sürüyü çölün arkasına götürerek Horebe kadar gelir.⁷⁷ Rab kendisine “Ateş alevini” de görünür ve Hz. Musa'ya şöyle der: “Ben babanın Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı, Yakup'un Tanrısıyım.” Bunun üzerine Musa yüzünü gizler, çünkü tanrıya bakmaya korkar. Ardından Yehova “Şunu bil ki” der, “Mısır'da ki halkımın ıstırabını gördüm, angaryacılar yüzünden nasıl feryat ettiklerini duydum; çektikleri acıları çok iyi biliyorum. İnip onları Mısırlıların elinden kurtaracağım.”⁷⁸ Böylelikle Hz. Musa, Yahudileri Mısır'dan çıkarmakla ve kurtarmakla görevlendirilmiş olur. Kardeşi Harun'a ise Hz. Musa'ya yardım etme görevi verilir. Mısır'a yeniden dönen Hz. Musa, İsrailoğullarını toparlamaya çalışır ve Firavun ile büyük bir mücadeleye girer. Hz. Musa'nın amacı İsrailoğullarını Filistin'e götürmektir. Firavun ise onları köle gibi çalıştırmak için Filistin'e gitmelerine izin vermez.⁷⁹

Firavun ile Hz. Musa'nın mücadelesi iyice şiddetlenir ve iş mucizeler göstermeye kadar ilerler. Bütün sihirbazlara karşı, Hz. Musa'nın asası, kocaman bir yılan olarak bütün sihirleri yutar ve tekrar asaya dönüşür. Ancak yine de Firavun İsrailoğullarının gitmesine izin vermez. Bundan sonra Rab, Mısırlılara belalar yağdırmaya başlar. Mısırlılara verilen ilk bela suların kan olmasıdır. Rab, Mısırlılara on bela vermiş ve en ağır bela da sonuncusu olmuştur. Çünkü Yahve, insanlardan ve

⁷⁴ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 290.

⁷⁵ Mehmet Taplamacıoğlu, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara 1966, s. 173.

⁷⁶ Tora ve Aftara, Şemot 2. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009, 2: 1-7.

⁷⁷ Tora, Şemot, 12: 12-21.

⁷⁸ Tora, Şemot, 3: 6-7-8.

⁷⁹ Mehmet Aydın, a.g.e. , s. 185.

hayvanlardan her canlının ilk doğan evladını öldürmüştür. Ancak bundan sonra Firavun, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışına izin verir.⁸⁰ Mısır'dan çıkış tarihsel bir olayı yansıtmaktadır. Bütün halkın değil bir grubun, daha net bir ifadeyle Hz. Musa ve onun yolundan gidenlerin göçünü ifade etmektedir. Diğer gruplar zaten barışçıl bir şekilde Kenan ülkesine sızmaya başlamışlardır. Sonradan göç ya da “Çıkış”, İsrailoğullarının bütün kabileleri tarafından kutsal tarihlerinin bir bölümü olarak kabul edilmiştir.⁸¹

Firavun'un, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışı için verdiği izin uzun sürmez. İsrailoğulları Mısır'dan çıktıktan sonra verdiği karardan pişman olan Firavun, onları yakalamak için peşlerine düşer. Bu olayların II. Ramses zamanında olduğu söylene de, II. Ramses'in vefatından sonra Mineptah zamanında olması ihtimali daha yüksektir. Tarihçilere göre Mısır'dan çıkış MÖ. 1330-1215 yılları arasında gerçekleşmiştir.⁸² İsrailoğulları Kızıldeniz'e doğru ilerler ve kıyısına geldiklerinde Kızıldeniz, Hz. Musa tarafından mucizevi bir şekilde ortadan ikiye ayrılır. İsrailoğulları denizden geçer ancak Firavun ve adamları denizin eski haline dönmesiyle Kızıldeniz'de boğulup ölürler.⁸³ Hz. Musa ve yanındakiler denizi geçtikten üç ay sonra Sina topraklarına varırlar. Sina Dağı'nda ise Hz. Musa'ya Tanrı tarafından iki levhaya yazılarak sunulan On Emir verilir.

Hz. Musa, on emiri aldıktan sonra kavminin yanına gittiğinde onları altından bir buzağı heykeline taparken bulur. Yahudi kaynaklarına göre buzağı heykelini yapan Hz. Harun'dur.⁸⁴ Ayrıca Tanrı'nın emrine rağmen yurt edinecekleri bölgedeki halkla savaştan da yüz çevirirler.⁸⁵

İsrailoğulları, Sina'da gerçekleşen vahiyden sonra Hz. Musa'ya karşı başkaldıran tavırları yüzünden kırk yıl çölde şaşkın şekilde dolaşırlar. Hz. Musa bu çöl ve göçebe hayatı içinde 120 yaşında Nebo dağında vefat eder. Mezarının yerinin, cesedi Allah tarafından gömüldüğü için bilinmediği söylenir.⁸⁶

Hz. Musa'dan sonra İsrailoğullarının başına Yeşû b. Nûn (Yûşâ b. Nûn) geçer. Yeşû kelimesinin aslı İbranice “Tanrı kurtarır” anlamına gelen Yehoşua kelimesidir ve

⁸⁰ Mehmet Aydın, a.g.e. , s. 186.

⁸¹ Mircea Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, İstanbul 2003, C. I, s. 219.

⁸² Ahmet Kahraman, a.g.e. , s. 139.

⁸³ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 17-18.

⁸⁴ Şemot: 32/2-4.

⁸⁵ Mahmut Aydın, a.g.e., s. 292.

⁸⁶ Tora ve Aftara, Devarim 5. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009, 34: 6.

zamanla Yeşua şeklinde kısaltılmış.⁸⁷ Yeşû, Hz. Musa'nın en yakın dostudur ve ölümünden kısa bir süre önce Hz. Musa tarafından İsrailoğullarının başına başkan olarak seçilmiştir.⁸⁸ Başkan seçildikten sonra Ürdün nehrinin kuzey doğusuna yönelir.⁸⁹ Dolayısıyla İsrailoğulları Hz. Musa önderliğinde Sina'da kırk yıl kaybolduktan sonra Yeşû ile doğudan batıya Ürdün nehrini geçerek gitmiştir.⁹⁰ İsrailoğullarının Arz-ı Mev'ûda yani adanmış topraklara girmesi ve Tevrat'ta geçen güneşin düşman yenilince kadar batmaması olayı Yeşu zamanında gerçekleşir.⁹¹ Peygamber Yeşû, vefat etmeden önce bütün İsrâil kabilelerini kuzeydeki Sâmiriye bölgesinde bir araya getirerek onlardan, kendilerini Mısır'dan kurtarıp Ken'an topraklarına ulaştıran Yehova'ya sadık kalacaklarına ve O'ndan başka Tanrılar edinmeyeceklerine dair söz alır.⁹² İsrailoğulları Yeşu'dan sonra Filistin'de bir devlet haline gelene kadar düzensizlikler içerisinde, bazen kabile reisleri, bazen Hâkimler, bazen de kendilerini mağlup ederek hâkimiyetleri altına alan hükümdarlar tarafından yönetilirler.⁹³ Kenan ülkesine yerleşen İsrailoğulları burada müstakil bir devlet kurmak yerine, Yakup'un on iki oğlunu temsil eden on iki kabile halinde yaşamayı seçer. Aralarında ittifak olan bu on iki kabile, hâkimler denilen liderler tarafından yönetilirler.⁹⁴ Bu arada yavaş yavaş yerleşik hayata geçilir. İsrailoğulları, hâkimler döneminde Sina'da Yahve'ye verdikleri sözü unuturlar, hatta komşularının tanrılarına tapma yoluna giderler. Başlarına gelen felaketlere sebep ise, başka tanrılara tapmaları olur.⁹⁵

Hâkimler dönemi olarak nitelenen süre içinde İsrailoğullarına bir peygamber gelmez. Bu dönemin sonunda Samuel, peygamber olarak gönderilir ve İsrailoğulları'nın ısrarı ile Saul'ü kral tayin eder. Bu dönemde İsrailoğulları Filistilerle savaşır ve Hz. Davud'un büyük başarılar göstermesi ile savaş, zafer ile sonuçlanır.⁹⁶ Saul'un ölümünden sonra Filistilerle olan savaşta büyük başarı gösteren Davud, Yahuda aşireti tarafından kral ilan edilir. Davud, MÖ. 1000 yılında Kudüs'ü alarak başkent yapar.

⁸⁷ Ömer Faruk Harman, "Yûşâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, C. XXXIV, s. 43.

Tora ve Aftara, Bamidbar 4. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009, 28: 15-20.

⁸⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e. , s.256.

⁹⁰ Mahmut Nânâ, Yahudi Tarihi, İstanbul 2014, s. 44.

⁹¹ Ömer Faruk Harman, a.g.e. , s. 44.

⁹² Salime Leyla Gürkan, "Yahudi Tarihi" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, C. XXXIII, s. 189.

⁹³ Nuh Arslantaş, Emeviler Döneminde İslam Dünyasında Yahudiler, İstanbul 2016, s. 25.

⁹⁴ Hâkimler, o dönemde Şoftim olarak anılmaktadır.

⁹⁵ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 293.

⁹⁶ Baki Adam, "Yahudilik", s. 213.

Tanrı tarafından Yakub’a yapılan vaad, Davud zamanında tamamlanır ve kutsal toprakların fethi gerçekleşir. Yahudilerin sadece bir kral olarak nitelendirdikleri Hz. Davud, Yahudi tarihinin en önemli kişiliklerinden biridir.⁹⁷ Tanah’ta ismi David olarak geçer ve David İbranice’de “sevilen” anlamına gelir. Ayrıca Davud, cesur, duyarlı, maneviyatı güçlü ve şiire düşkün bir şahsiyettir.⁹⁸ Davud, kendisine bağlı bulunan güneydeki Yahuda Krallığı ile kuzeydeki İsrail Krallığına ait kabileleri tek merkez etrafında toplayarak büyük bir krallık oluşturur. Krallığın merkezi ise Kudüs’tür.⁹⁹ Davud, Kudüs’te kutsal mabedi inşa etmek isterse de Tanrı bu önemli işin oğlu Hz. Süleyman’a nasip olacağını söyler.¹⁰⁰ Hz. Davud ve Hz. Süleyman dönemleri İsrailoğullarının en parlak dönemleridir. Çünkü bu dönemlerde İsrail Krallığı topraklarını genişletir ve Davud demiri keşfeder. Bu durum gücün sürdürülmesi açısından önemlidir. Hz. Süleyman ise teknoloji alanında çağdaşlarını geride bırakır.¹⁰¹

Hz. Süleyman, hâkim ve bilgin bir kraldır. Hz. Davud’un çok önem verdiği krallık ve din ilişkisini en iyi şekilde yürütür. Hz. Süleyman’ın yaptığı ilk iş, “Bet Hamiktaş” olarak bilinen Süleyman mabedini inşa etmektir. On emir levhalarını burada korumuştur. Hz. Süleyman krallığının dördüncü yılında kutsal mabedin inşasına başlar. Mabed, bugün Kubbetü’s-Sahra denilen kutsal yapının içinde yer alan kutsal kayanın bulunduğu Moria tepesinde inşa edilmiştir.¹⁰² Böylelikle I. Mabet dönemi de başlamış bulunmaktadır. Süleyman mabedinin inşası ile Yahudi dini geleneği içerisinde bulunan dua ve kurban ibadetleri ile festivallerin kutlanması hep mabette gerçekleştirilir. Böylelikle Mabet Yahudi dini yaşamının merkezi olur. Ancak bu altın çağ Hz. Süleyman’ın vefatı ile sona erer.¹⁰³ Hz. Süleyman’ın vefatı Kitab-ı Mukaddes’te şöyle anlatılır: “Süleyman’ın Kudüs’de bütün İsrail üzerinde krallık ettiği yıl, kırk yıldır. Süleyman ataları ile uyur ve babası Davud’un şehrinde gömülür ve yerine oğlu ‘Rehoboam’ kral olur.”¹⁰⁴ Rehoboam’ın Krallığı, Yahuda Krallığı tarafından kabul edilmiş ancak İsraili kabileler Yeroboam’ı kral olarak kabul etmemişlerdir.¹⁰⁵ Tahmin edildiği kadarıyla Hz. Süleyman’ın oğlu Rehoboam basiretsiz biridir ve hisleri

⁹⁷ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 18-19.

⁹⁸ Rabi Benjamin Blech, Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü, İstanbul 2004, s. 103-105.

⁹⁹ Mahmut Aydın, a.g.e. , s.293.

¹⁰⁰ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 213.

¹⁰¹ Ömer Özsoy, İlhami Güler, Konularına Göre Kur’an, Ankara 2006, s. 786.

¹⁰² Yılmaz Can, İslam’ın Üç Kutsal Mabedi, İstanbul 2008, s. 108-109; Mehmet Aydın, a.g.e. , s. 187.

¹⁰³ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 293.

¹⁰⁴ I Krallar, 11: 31-43.

¹⁰⁵ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 19.

zayıftır.¹⁰⁶ Hz. Süleyman'ın oğulları arasında yaşanan taht kavgaları ve iç savaş sebebiyle İsrail Krallığı kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılır. On iki kabilenin onuna sahip olduğu için büyük olan ve İsrail olarak adlandırılan Kuzey Krallığı MÖ. 722'de Asurlular tarafından yıkılır. İki kabileden oluşan ve Yahuda olarak adlandırılan Güney Krallığı ise tüm çabalarına rağmen MÖ. 586'da Babilliler tarafından tarih sahnesinden silinir. Babil kralı Nabukednazar, Yahuda Krallığını ortadan kaldırmakla kalmaz, Süleyman Mabedini de yıkar ve Yahudilerin büyük çoğunluğunu Babil'e sürgün eder. Yaşanan en güzel dönemler olması sebebiyle Davud ve Süleyman yılları Yahudilerin özlem duyulan "altın çağı" olarak kabul edilir.¹⁰⁷ İsrailoğullarının esareti Perslerin Babillileri yenmesi ile yetmiş yıl sonra sona erer.¹⁰⁸

Pers Kralının Yahudilerin Kudüs'e dönmesine izin vermesi ile birlikte insanlar yurtlarına dönmeye başlar ve Ezra'nın liderliğinde mabet yeniden inşa edilir. Ayrıca Yahudilik, kurum ve kuralları ile yeniden hayata geçirilir. Böylece Yahudi tarihinde çok önemli olan II. Mabet dönemi başlar. Yahudi tarihinde önemli bir konuma sahip olan Ezra, Yahudi kaynaklarına göre peygamber değil ama peygamberden de öte bir konuma sahiptir. Hatta İslami kaynaklarda Ezra'nın Üzeyr (a.s.) olduğu bilgisi geçmektedir. Rabbiler, onu çoğu zaman Hz. Musa ile karşılaştırır, Hz. Musa kadar Tevrat'ı almaya layık olduğunu ileri sürerler. Zira Hz. Musa, daha önce dünyaya gelmeseydi, Tevrat Ezra'ya verilmiş olacaktı görüşü de yine rabbilere aittir.¹⁰⁹ Ezra, daha sonra kendisine katılan yönetici Nehemya ile birlikte, güç ve otoritenin din adamlarının elinde olduğu yeni bir teokratik toplum bina eder. Bu teokratik yapı içerisinde din adamları, Tora'nın tüm emirlerinin en ince ayrıntısına kadar yerine getirilmesini şart koşar, temizlik, kurban, yiyecek-içecek ve dini festivallerle ilgili kurallara eksiksiz uyulmasını halka dayatır. Dolayısıyla II. Mabet dönemi, Yahudiliğin sistemleştiği ve düzenli dua ve ahiret gibi inanç ve uygulamaların ortaya çıktığı dönem olarak dikkatleri çekmektedir.¹¹⁰ Böylece Yahudilerin Babil'den geri dönüşünden Hz. İsa'nın doğumuna kadar ki beş asırlık devir içinde muazzam bir din adamları zümresi büyük mabedin etrafında yeniden teşekkül eder.¹¹¹ Yine bu dönemde ibadet hayatının merkezi olan mabet olmadığı için halk, ibadet edecek yeni bir kurum oluşturmak zorunda kalır ve bu

¹⁰⁶ Mahmut Nânâ, a.g.e. , s. 215.

¹⁰⁷ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 294.

¹⁰⁸ Baki Adam, "Yahudilik", s. 214-215.

¹⁰⁹ Baki Adam, "Yahudilik", s. 214-215.

¹¹⁰ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 296-299.

¹¹¹ Suat Yıldırım, Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık, İzmir 1996, s. 41.

bağlamda “sinagoglar” ortaya çıkar. Sinagogların ortaya çıkması ile birlikte burada hizmet vermek için “rabbi/rabay” denilen yeni bir din adamı sınıfı oluşur. Ayrıca bu dönem, Yahudi dini literatürünü oluşturacak kaynakların toplanma, derlenme ve edisyon çalışmalarının yapıldığı dönemdir. Tüm bunlar düşünüldüğünde Babil sürgününün Yahudi düşüncesi için oldukça verimli olduğu söylenebilir.¹¹²

Yahudiler, Pers İmparatorluğu idaresinde huzurlu ve mutlu bir şekilde inançlarını yaşarlar. Ancak tarihler MÖ. 332’yi gösterdiğinde; Büyük İskender, Pers İmparatorluğunu ele geçirir ve Yahudiler bu durumdan olumsuz yönde etkilenir. Böylelikle Filistin bölgesi yoğun bir şekilde Helen kültürü etkisi altına girer, pek çok Yahudi eliti Yunan kültüründen aşırı etkilenme sonucu Yahudi kimliğine yabancılaşır. Hatta erkek çocuklarının sünnet edilmesi uygulaması eskisi kadar uygulanmamaya başlar. Buna bir de kral IV. Antiochus’un sünnet olmayı, Torah nüshası taşımayı, Şabat gününü kutlamayı yasaklaması ve Yahve yerine mabete yerleştirdiği Zeus heykeline ibadet etmeyi dayatması üzerine Yahudiler direnişe geçer ve isyan eder. Bu isyan neticesinde sürgünden 400 yıl sonra MÖ. 165-63 yılları arasında tarih sahnesine çıkacak Haşmoni dönemi yaşanır. Haşmoni dönemi, bağımsız bir Yahudi idaresinin kurulduğu dönemdir. Baskı, çatışma ve şiddetin hâkim olduğu bir iç savaş dönemidir. Bu dönemin sonunda Ferisiler, Sadukiler, Zeolatlar ve Esseniler gibi çeşitli Yahudi gruplar ortaya çıkar. MS. 1. yüzyılda İsa Mesih’in ortaya çıkması bu dönemin en önemli olayıdır. Bütün bu karışıklıklar ve kötü olaylar içerisinde insanlarda, Tanrı’nın kendi idaresini tesis etmek için müdahale edeceği ve kötülerini cezalandırıp, iyileri ödüllendireceği beklentisi yaygınlaşır. Tüm bu beklentiler, işgal altındaki Yahudilerin MS. 66 yılında isyan etmesine zemin hazırlar. Çıkan bu isyanı kanlı bir şekilde bastıran Roma idaresi MS.70 yılında Kudüs’e giderek şehri tahrip eder ve Süleyman Mabedini tekrar yıkar. Böylece II. Mabet dönemi sona ermiş olur. Yıkılan mabetten günümüze sadece “ağlama duvarı” diye bilinen batı duvarı kalır.¹¹³ Bundan sonra İsrailoğulları MS. 1948 yılına kadar bağımsız bir devlet kuramaz ve Yahudiler daima sürgün bir hayat yaşarlar.¹¹⁴

¹¹² Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 295.

¹¹³ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 297-299.

¹¹⁴ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 214.

1.2.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudiliğin Tarihçesi İle İlgili Konuların Yorumları

Yahudilerin tarihi, Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim ile başlamaktadır. Yahudiler, Hz. İbrahim'i sadece kendilerine ait bir peygamber olarak görmekte ancak Hz. İbrahim, üç kutsal din içinde ayrı bir öneme sahip olan bir şahsiyettir. Yahudilerin bu tutumları Kur'an-ı Kerim'de: "İbrahim ne bir Yahudi idi, ne de bir Hristiyan. O, sadece Hanîf bir Müslümandı. O müşriklerden değildi."¹¹⁵ buyurularak eleştirilmiştir. Kuran Yolu Tefsirine göre Yahudiler ve Hristiyanlar Hz. Peygamberin (s.a.v.) huzurunda tartışmışlardır. Yahudiler Hz. İbrahim'in Yahudi olduğunu ileri sürmüşler, Hristiyanlar ise Hristiyan olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak Kur'an-ı Kerim iki iddianın da doğru olmadığını ve Hz. İbrahim'in hanif olduğunu söylemiştir. Kur'an Yolu Tefsirine göre burada ayetin muhatabı sadece Yahudiler ve Hristiyanlar değildir. Aynı zamanda müşrik Araplara da hitap edilmiş, böylece Araplar'ın Hz. İbrahim'i istismar etmelerine izin verilmemiştir.¹¹⁶ Azer, Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. İbrahim'in babasının ismidir. "İşini sağlam yapan, güçlü" anlamında İbranice âzûr kelimesinden Arapçalaştığı söylenmektedir. Tevrat'ta ise Âzer ismi yerine Terah ismi geçmektedir. Batılı araştırmacılara göre ise eski bir kaynaktaki Therra ismi zamanla Athar'a dönüşmüş ve İslam kaynaklarına Âzer olarak geçmiştir. Kuran Yolu Tefsirine göre bir dilden başka bir dile geçen kelimelerde değişiklik olabildiği ifade edilmekte ve Terah isminin Arapça'ya Azer olarak geçtiği söylenmektedir.¹¹⁷

Kuran Yolu Tefsirine göre, Hz. İbrahim'in Hacer'den İsmail, Sâre'dan İshak isimli oğulları dünyaya gelmiştir. İsmail, Sâre'nin kıskançlığı sebebiyle Hacer ile birlikte Paran çölünde yaşamış, İshak ise babası ile birlikte Filistin'de kalmıştır.¹¹⁸ Hz. İbrahim'in yaşadığı en ağır tecrübe ise kurban olayıdır. Kur'an-ı Kerim'de ve Tevrat'ta Allah, Hz. İbrahim'den yaşlılık zamanlarında sahip olduğu oğlunu kurban etmesini istemiştir. Tevrat'a göre bu oğul İshak'ken, Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir isim belirtilmemiştir. Bu konuyla ilgili birçok farklı görüş olmakla birlikte Kuran Yolu Tefsirine göre kurban edilmek istenen oğul Hz. İsmail'dir. Çünkü Hz. İbrahim dua

¹¹⁵ Ali İmran,3/67.

¹¹⁶ Kuran Yolu, I/598-600.

¹¹⁷ Kuran Yolu, II/429.

¹¹⁸ Kur'an Yolu, I/205.

etmiş, ilk oğluna yani Hz. İsmail'e sahip olmuştur. Kurban edilmek istenen ilk oğul olduğuna göre burada Hz. İsmail söz konusudur.¹¹⁹

Kur'an-ı Kerim'e göre, Hz. Yakup, Hz. İshak'ın oğludur. Hz. Yakub'un on iki oğlu vardır. Hz. Yakub, Hz. Yusuf'a çok düşkündür. Hz. Yusuf rüyasında on bir yıldızı, güneşi ve ayı gördüğünü ve onların kendisine secde ettiklerini Hz. Yakub'a anlatır.¹²⁰ Kuran Yolu Tefsirinde bu rüya ile ilgili Şevkânî'nin görüşü referans alınarak Hz. Yakub'un güneş, annesi Rahel'in ay ve on bir kardeşinin ise yıldızlar olduğu yorumu yapılmıştır. Ayrıca bu rüya Allah'ın Hz. Yusuf'u peygamberliğe hazırladığının da bir işareti olarak kabul edilmektedir.¹²¹ Babalarının Hz. Yusuf'a ve Bünyamin'e duyduğu sevgiyi kıskanan çocuklar Hz. Yusuf'u ortadan kaldırmak için bir plan yapmışlardır. Ancak Hz. Yakub'un en büyük çocuğu Rûbîl vicdanının sesini bastıramamış ve öldürülmesi yerine bir kuyuya atılmasını tavsiye etmiştir.¹²² Planlarını uygulamışlar ve Hz. Yusuf'un gömleğine kestikleri bir hayvanın kanını sürüp, gömleği babalarına getirmişlerdir. Hz. Yakub, "Bugüne kadar böyle yumuşak huylu bir kurt görmedim! Oğlumu yemiş ama sırtındaki gömleği yırtmamış!" diyerek inanmadığını belli etmiştir. Hz. Yusuf bir ticaret kervanı tarafından kuyudan çıkarılmış ve Mısır'ın ileri gelen devlet görevlilerinden birinin evine köle olarak satılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu kişiye "el-aziz" diye hitap edilmektedir. Aziz'in karısı Zeliha Hz. Yusuf'tan etkilenmiş ve onunla birlikte olmak istemiştir. Hz. Yusuf reddedince, olayı örtbas edilmek için Hz. Yusuf'u zindana kapatmışlardır. Hz. Yusuf zindanda iki kişinin rüyasını yorumlamış ve yorumu aynen gerçekleşmiştir. Kral da bir rüya görmüş ve kâhinleri de bu rüyayı yorumlayamamıştır. Zindan da iken rüyasını yorumladığı mahkûm, Kralın rüyasını Hz. Yusuf'a yorumlatmış ve Kral da bu yorumu rüyaya uygun bulmuştur. Hz. Yusuf daha sonra zindandan çıkarılmış ve Mısır'ın maliyesinden sorumlu olmuştur. Kıtık yıllarında kardeşleri erzak almak için Mısır'a üç kez gelmiş ve onu tanımamış, en sonunda geldiklerinde Hz. Yusuf onlara kendini tanıtmıştır. Kardeşleri özür dilemiş ve Hz. Yusuf'ta affetmiştir. Hz. Yusuf, gözleri üzüntüden görmez olana babası Hz. Yakub'a gömleğini göndermiştir. Hz. Yakub'un gözleri açılmış ve ailece Mısır'a gelmişlerdir. Hz. Yakup Mısır'da uzun yıllar yaşamış ve vasiyeti gereği Filistin'e, babası Hz. İshak'ın yanına defnedilmiştir. Hz. Yusuf ise babasından sonra daha yirmi üç yıl

¹¹⁹ Kuran Yolu, IV/545-546.

¹²⁰ Yusuf, 12/4.

¹²¹ Kuran Yolu, III/216.

¹²² Kur'an Yolu, III/219.

yaşamış ve Nil nehrinin yatağına gömülmüştür. Tefsirde Razi referans alınarak daha sonra Hz. Musa'nın Hz. Yusuf'un naaşını bulduğu ve babası Hz. Yakub'un yanına defnettiği bildirilmektedir.¹²³

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudi kutsal kitabı Tora'da en geniş bilgi verilen peygamberin Hz. Musa olduğu ifade edilmektedir. Tevrat'tan nakledilen bilgiler doğrultusunda Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. Musa'nın soyu Hz. Yakub'un oğlu Levi'ye dayanmaktadır. Babası Amran, annesi ise Yokebed'dir. Kur'an-ı Kerim'de 136 ayette Hz. Musa'nın ismi geçmektedir. Hz. Musa'nın doğduğu yıllarda Mısır'ın yönetimini elinde tutan Firavun ülkesinin topraklarını genişletmiş ve bu sebeple şımarıp üstünlük taslamaktadır. Ayrıca İsrail asıllı halka karşı kötü muamelelerde bulunmakta ve sayıları artıp isyan edeceklerinden korktuğu içinde erkek çocuklarına da bir katliam uygulamıştır. Allah, Hz. Musa'nın annesine "Korkup kaygılanma, biz onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız."¹²⁴ diye ilham edince, Hz. Musa'nın annesi belli bir süre onu emzirmiş, Hz. Musa'nın hayatı tehlikeye düşünce de onu bir sandukaya koyup Nil nehrine bırakmıştır. Hz. Musa, Firavun ailesi tarafından bulunmuş ve Firavun'un hanımı Asiye'nin isteğiyle Firavun tarafından evlat edinilmiştir. Hz. Musa, sarayda iyi bir eğitim almıştır. Hz. Musa bir gün, bir İsraili ile bir Kıptî'yi kavga ederken görmüş ve İsrailinin yardım istemesi üzerine Kıptîye bir yumruk atmış ve ölümüne sebebiyet vermiştir. Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. Musa, ezilen ve küçük görülen topluluktan birine yardım etmiş ve istemeden Kıptî'nin ölümüne sebep olmuştur. Tedbirsizce yumruk atarak, ölüme sebebiyet verdiği için kendisini günahkâr hissetmiştir. Ancak zayıfın yanında yer alması bakımından yaptığı erdemli bir davranış olarak da nitelendirilebilir. Burada şu durumu da belirtmeliyiz ki Hz. Musa, bu olay gerçekleştiğinde peygamber değildir. Olayın duyulması üzerine ise Hz. Musa, Medyen'e gitmek üzere şehri terk etmiştir. Hz. Musa, Medyen suyunun başında iki kız görmüş ve onlara hayvanlarını sulamalarında yardım etmiştir. Kızların babası İslami kaynaklara ve Kuran Yolu Tefsirine göre Şuayb Peygamberdir. Kızlar babalarına, Hz. Musa'nın yaptığı yardımı anlatınca babaları Hz. Musa'yı eve davet etmiş ve sekiz yıl çalışmasına karşılık kızlarından biri ile evlenmesini istemiştir. İsterse bu süreyi on yıla da çıkarabileceğini söylemiştir. Hz. Musa kızlardan biri ile evlenmiş, sekiz veya onuncu yılın sonunda Medyen'den eşi ile birlikte ayrılmıştır. Yol üzerinde

¹²³ Kur'an Yolu, III/222-259.

¹²⁴ Kasas, 28/7.

Tur Dağında konaklarken bir ışık görmüş ve burada peygamberlikle görevlendirilmiştir. Hz. Musa Allah'a kardeşi Harun'u da kendisi ile birlikte görevlendirmesi için dua etmiş ve Allah tarafından da duası kabul edilmiştir. Hz. Musa, kardeşi Harun ile birlikte tebliğ görevini yapmak ve İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmak üzere Firavun'a gitmiş, mucizeler göstermiş ancak Firavun kibrine yenik düşmüş ve ilahi daveti reddetmiştir. Hatta Firavun "Ben, sizin en yüce Rabbinizim!"¹²⁵ diyecek kadar kibirde ileri gitmiştir. Hz. Musa, Firavun ile zorlu mücadeleler vermiş, bu süre içinde Firavun birçok sıkıntıya ve felakete uğramış ama bir türlü gerçeği görmek istememiştir. Sonunda Allah'ın emri ile İsrailoğullarını alıp Sina Yarımadasına gitmek üzere Kızıldeniz'e doğru yola çıkmıştır. Durumu haber alınca Firavun da askerleri ile birlikte yola çıkmıştır. Bir mucize eseri denizin yol vermesiyle Hz. Musa ve İsrailoğulları karşıya geçerken, Firavun ve askerleri suda boğulmuştur. Firavun son anda iman etmiş ancak imanı kabul edilmemiştir.¹²⁶ Ayrıca Firavun hakkında Kur'an-ı Kerim şu açıklamayı yapmaktadır: "Biz de bugün bedenini, arkandan geleceklere ibret olman için, kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir."¹²⁷ Kuran Yolu müfessirleri bu ayete şöyle bir yorum getirmişlerdir. O dönemde Mısır'da mumyalayarak cesetleri koruma söz konusu iken, Allah Firavun'un cesedinin mumyalanmadan bir mucize eseri olarak korumuştur.¹²⁸ Ayrıca olayın gerçekleştiği yer konusunda eski tefsirlerin neredeyse tamamında el-yemm kelimesi Kızıldeniz olarak ifade edilmiştir. Tevrat'ın çıkış bölümünde ise deniz ifadesi geçmektedir. Kuran Yolu Tefsiri M. Reşit Rıza'yı referans alarak bu yerin Nil nehri de olabileceğini söylemiştir.¹²⁹

Kur'an Yolu Tefsirinde İsrailoğulları Mısır'dan çıkıp, Sina vadisine ulaştıklarında Allah'ın, şeriatını bildirmek için Hz. Musa'ya Tur dağına gelmesini emrettiği bilgisi yer almaktadır. Hz. Musa, Tur dağında otuz ve on gece olmak üzere toplam kırk gece geçirmiştir. Kur'an Yolu Tefsirine göre kırk gece denmeyip otuz ve on gece olmak üzere iki farklı sürenin belirtilmesi, Hz. Musa'nın kırk gece içinde geçirdiği iki manevi ve ruhi gelişmeye işaret etmektedir. Burada geçirilen otuz gecenin ibadet etme süresi, on gecenin ise Tevrat'ın Hz. Musa'ya indirildiği süre olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.¹³⁰ Ayrıca burada Hz. Musa, dünyada iken Allah'ı görebileceğini

¹²⁵ Nâzi'ât, 79/24.

¹²⁶ Kuran Yolu, IV/215-229.

¹²⁷ Yunus, 10/92.

¹²⁸ Kuran Yolu, III/135.

¹²⁹ Kuran Yolu, II/579.

¹³⁰ Kur'an Yolu, II/586.

zannederek, O'nu beden gözüyle görmeyi dilemiştir. Fakat Allah dağa yansımaları göndermiş, dağ paramparça olmuş ve Hz. Musa bayılıp yere düşmüştür.¹³¹ Kuran Yolu Tefsirine göre Hz. Musa ayılınca anlamıştır ki Allah'ın tecellisi bile kendisini bu denli sarstıysa, bu dünyanın şartları içinde bu beden, duygu ve psikolojik yapısı ile Allah'ı görmeye hiçbir zaman güç yetiremeyecektir. Dağ burada denek olarak kullanılmış aksi takdirde kendisi mahvolacaktır. En sonunda Hz. Musa Allah'tan genel olarak mümkün ancak bu dünyada olanaksız bir şeyi istediği için Allah'a tövbe etmiştir.¹³² Ayrıca Allah bu olaydan sonra Hz. Musa'ya on emirin yazılı olduğu tabletleri vermiştir. Hz. Musa döndüğünde kavmini bir buzağı heykeline taparken bulmuştur. Yahudilerin iddialarına göre heykeli yapan kişi Hz. Harun'dur. Kur'an-ı Kerim ise bu iddiaya karşı çıkmıştır. Yüce Allah, "Şüphesiz, biz senden sonra halkını sınadık; Sâmirî onları saptırdı"¹³³ buyurarak Hz. Harun'u temize çıkarmıştır. Kuran Yolu Tefsirine göre bir peygamberin put yapıp kavminin ona tapmasını beklemesi düşünülemeyeceği için Yahudilerin kutsal kitaplarında bu iddianın yer alabilmesi, Tevrat'ın tahrife uğradığının açık bir kanıtı olarak nitelendirilmiştir. Yine Kur'an Yolu Tefsirine göre ayette buzağı heykellini yapan kişinin adının verilmesi, bu iddianın iftira olduğunu zaten ortaya çıkarmaktadır.¹³⁴ Hz. Musa önce çok öfkelenmiş, sonra levhada yazılanları halkına tebliğ etmiştir. Filistin'e yaklaştıklarında kavmine savaşmaları gerektiğini söylemiş ancak kavmi "Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız."¹³⁵ diyerek Hz. Musa'yı yalnız bırakmıştır. Hz. Musa, yaşadıklarını ve İsrailoğullarının sürekli sözlerinden döndüğünü Allah'a arz edince; Allah, şöyle demiştir: "O hâlde, orası onlara kırk yıl haram kılınmıştır. Bu süre içinde yeryüzünde şaşkın şaşkın dönüp dolaşacaklar. Artık böyle yoldan çıkmış kavme üzülmeye."¹³⁶ Hz. Musa, kavminin Filistin'e girmeyi istememesi üzerine üzülmeye Rabbinin dua etmiştir. Bu dua ile Hz. Musa herkese yaptıklarının karşılığının verilmesini ve kendisi ile isyankâr kavmin aynı cezaya çarptırılmamasını istemiştir. İsrailoğulları Hz. Musa'ya itaat etmediklerinden kırk yıl yersiz yurtsuz çölde dolaşmaya mahkûm edilmişlerdir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre ayette Medine Yahudilerinin de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emirlerine uymadıkları

¹³¹ A'râf, 7/143.

¹³² Kuran Yolu, II/588.

¹³³ Taha, 20/85.

¹³⁴ Kuran Yolu, III/647-648.

¹³⁵ Maide, 5/24.

¹³⁶ Maide, 5/26.

takdirde benzer bir akıbeta uğrayacakları mesajı verilmiş de olabilir.¹³⁷ Kuran Yolu Tefsirine göre Sina çölünün Tih adıyla anılmasının sebebi ise Tih kelimesinin “şaşkın vaziyette dolaşmak” anlamına gelmesidir.¹³⁸

Kur'an-ı Kerim'de Yûşâ ismi geçmemekte ancak iki yerde ona gönderme yapılmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirinde Maide suresi 20 ve 26. ayetlerde Yûşâ (a.s.) zamanında İsrailoğullarının Filistin'e yerleştikleri söylenmiştir.¹³⁹ İkinci olarak Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa ile bir genç arasında gerçekleşen olay anlatılırken, genç Yûşâ (a.s.) olarak yorumlanmıştır. Allah, Kur'an-ı Kerim'de: “Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti: “İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim.”¹⁴⁰ buyurmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirine göre ayette söz edilen Musa farklı yorumlar da var olmakla birlikte İsrailoğullarına gönderilen Hz. Musa'dır. Gencin ise Hz. Yusuf'un torunlarından Yûşâ b. Nûn olup Hz. Musa'nın yeğeni olduğu rivayet edilmektedir. Uzun bir süre Hz. Musa'nın yanında kalmış, ondan ilim öğrenmiş ve ölümünden sonra ise İsrailoğullarına peygamber olmuştur. Yûşâ b. Nun, çeşitli şehirlerde hayat süren İsrailoğullarının her boyuna bir hâkim tayin etmiş ve bu sistem üç yüz elli altı yıl devam etmiştir. Samuel peygambere kadar süregelen bu döneme “hâkimler dönemi” denilmektedir.¹⁴¹

Samuel peygamberin yaşlılık dönemlerinde İsrailoğulları, Filistîlerle yaptıkları bir savaşta yenilip, kutsal sandığı (tabut) da düşmana kaptırınca, Samuel peygamberden bir kral tayin etmesini istemişlerdir. Bundan sonra Krallar dönemi yaşanmıştır. Samuel, İsrailoğullarını hükümdar tayin edildikten sonra savaştan geri durmamaları konusunda uyarmıştır. Hükümdar olarak Tâlût seçilince İsrailoğulları itiraz etmiştir. Çünkü Tâlût, İsrailoğullarının ileri gelen ve zengin ailelerinden değildir. Bu arada İsrailoğullarından alınan ahit sandığı Filistilerin başına belalar açmış ve Filistilerde iki ineğin çektiği bir arabaya sandığı koymuş ve hayvanları serbest bırakmıştır. İnekler arabayı İsrailoğullarına ulaştırmıştır. Kur'an-ı Kerim'de sandığı meleklerin taşıdığı söylenmekte¹⁴² ancak bununla meleklerin rehberlik etmesi kastedilmektedir. Sandığın Tâlût'tan sonra gelmesi onun hükümdar olduğunun bir delilidir. İsrailoğulları Tâlût'u kumandan olarak kabul etmiştir. Tâlût'un ordusu gibi Filistilerin ordusu da güçlüdür ve

¹³⁷ Kuran Yolu, II/248.

¹³⁸ Kuran Yolu, II/585.

¹³⁹ Kuran Yolu, II/249.

¹⁴⁰ Kehf, 18/60.

¹⁴¹ Kur'an Yolu, I/386-387.

¹⁴² Bakara, 2/248.

başlarında Calût vardır. Calût, çok büyük ve güçlü bir savaşçıdır. Tâlût ve Calût'un ordusu karşı karşıya gelmiştir. Davud orduya yetiştiğinde Calût teke tek savaşmak için savaşçı istemiştir. Davud buraya savaşmak için gelmediği halde Tâlût'tan Calût'a karşı savaşabilmek için izin istemiştir. Tâlût ona izin vermiş, Davud sapanına yerleştirdiği taşı atmış ve Calût'u başından vurmuştur. Calût yere düşünce de kılıcı ile boynunu kesmiş ve böylece Filistilerin mağlubiyeti kolaylaşmıştır. Tâlût, Hz. Davud'u askerlerinin başına geçirmiş ve kızı ile evlendirmiş ancak halkın Hz. Davud'a karşı ilgi, saygı ve güvenini görünce onu kıskanmış ve onu öldürmeye çalışmıştır. Hz. Davud ise ona kötülüğü dokunmasın diye oradan ayrılmış ve uzun yıllar uzaklarda yaşamıştır. Tâlût'un vefatından sonra Hz. Davud geri dönmüş ve İsrailoğullarının ileri gelenleri onun etrafında toplanmıştır.¹⁴³

Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. Davut, ülkeyi çok güzel idare etmiş ayrıca yaptığı başarılı savaşlar sonucunda sınırlarını Fırat Nehri'nden, Akabe körfezine kadar genişletmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Allah: "Ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti. Eğer Allah'ın; insanların bir kısmıyla diğerlerini savması olmasaydı, yeryüzü bozulurdu. Ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütuf sahibidir."¹⁴⁴ buyurmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirine göre Allah, Hz. Davud'a dilediği birçok faydalı şeyi öğretmiş, krallık vermiş ve son olarak kendisine Zebur'u vahyederek peygamberlikle şereflendirmiştir.¹⁴⁵ Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, "Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çok yönelen bir kimse idi."¹⁴⁶ ayetini ise Allah'ın Hz. Davud'a birçok lütuf verdiği, en büyük lütfun ise oğlu Hz. Süleyman olduğu şeklinde yorumlamışlardır.¹⁴⁷ Kur'an-ı Kerim'de Hz. Davud ile alakalı anlatılan olaylardan bir tanesi de davacıların hikâyesidir.¹⁴⁸ Hz. Davud, mabed de ibadetle meşgul iken iki adam yanına gelmiş ve adamlardan biri doksan dokuz koyuna sahip olan kardeşinin, kendisinin bir tek koyununu da istediğini söylemiştir. Hz. Davut'tan adalet istemişlerdir ancak Hz. Davut bu istek karşısında telaşlanmış, adamlarda Hz. Davut'u telaş içerisinde görünce korkulacak bir şey olmadığını söylemişlerdir. Kur'an Yolu Tefsirinde iki adam diye nitelenenlerin iki melek olduğu ifade edilmiştir. Hz. Davut, doksan dokuz koyunu olan adamın haksızlık ettiğini

¹⁴³ Kuran Yolu, I/387-391.

¹⁴⁴ Bakara, 2/251.

¹⁴⁵ Kuran Yolu, I/253.

¹⁴⁶ Sâd, 38/30.

¹⁴⁷ Kuran Yolu, IV/580.

¹⁴⁸ Sâd, 38/21-24.

söylemiş ardından kendinin bağışlanması için secdeye kapanmış ve tövbe etmiştir.¹⁴⁹ Ancak Kur'an Yolu Tefsirine göre olay şöyle gerçekleşmiştir. Hz. Davut, güzelliğinden etkilendiği bir bayanla evlenmeyi düşünmüş, kendisinin bir planı ve müdahalesi olmadan kocası savaşta ölmüştür. Bunların üzerine Hz. Davut, kadınla evlenmiş ve olay insanlar arasında konuşula konuşula bir kurguya dönüşmüştür. Aslında burada ki olayda sıradan bir insan için büyük bir günah söz konusu olmadığı halde bir peygamberin evli bir kadından etkilenmesi, Hz. Davud'un kişiliğine aykırı olduğu için olay bir sınav olarak kabul edilmiştir. Hz. Davud ise bunun bir sınav olduğunu anlamış ve bu sebeple tövbe etmiştir.¹⁵⁰

Kur'an-ı Kerim'in on altı ayetinde Hz. Süleyman'danengin bilgisi, zekâsı ve hikmeti ile bahsedilmiştir. Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. Süleyman, Yahudi kaynaklarında peygamberden ziyade bir kral olarak nitelendirilmiştir. Kitab-ı Mukaddes'te adı, "barış ve selamet" anlamında Şelomo olarak görülmekte, babası Hz. Davud ve annesi Batşeba isimleriyle anılmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirinde kuşların ve diğer hayvanların dillerini bilmesi, rüzgâra, hayvanlara, bitkilere ve cinlere hükmetmesi, erimiş bakırı ile çeşitli araçlar yapması da anlatılmaktadır. Tevrat'ta Hz. Süleyman'ın putlara taptığı hatta bu sebeple Allah'ın gözündeki itibarını kaybettiği yönünde ifadeler yer alırken Kur'an-ı Kerim bu iddiaya karşı çıkmıştır. Bütün peygamberlerin masum olduğu yönündeki yaklaşım Hz. Süleyman içinde geçerli olduğundan bu iddialar reddedilmiştir. Ancak Sad Suresi 30-35. ayetlerde Hz. Süleyman'ın çok sevdiği cins atları ile meşgul olduğu için Allah'ı anmayı ihmal ettiği, çok geçmeden hatasını anlayıp tövbe ettiği ve af dilediği anlatılmaktadır.¹⁵¹ Kuran Yolu Tefsirine göre, bir peygamberin Allah'ı unutturacak kadar kendisini mal sevgisine kaptırması mümkün değildir ve Hz. Süleyman'ın peygamber kişiliği ile bağdaşmayan bu iddiaların İsrailiyat kaynaklı olduğu yorumu yapılmaktadır.¹⁵² Hz. Süleyman, oldukça zengin ve hikmet sahibi olarak nitelendirilmektedir. Sadece bir kez yaptığı savaşta galip gelmiştir. Ayrıca Yahudilerin kutsal mekân olarak nitelendirdiği, kendi adı ile anılan mabedi, Kudüs'te inşa etmiştir.¹⁵³ Hz. Süleyman'ın vefatı Kur'an-ı Kerim de şu şekilde anlatılmaktadır: "Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü onlara ancak değneğini yemekte olan bir kurt gösterdi. Süleyman'ın cesedi yıkılınca cinler anladılar ki, eğer

¹⁴⁹ Kur'an Yolu, IV/574.

¹⁵⁰ Kur'an Yolu, IV/576.

¹⁵¹ Kuran Yolu, I/166-167.

¹⁵² Kuran Yolu, IV/580-581.

¹⁵³ Kur'an Yolu, I/166.

gaybı bilmiş olsalardı aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaktı.”¹⁵⁴ Kur’an-ı Kerim’de bu olay ile gerçek veya mecaz anlam kastedilmiş olabilir. Kur’an Yolu Tefsirinde Muhammed Esed referans alınarak insan hayatının önemsizliği, insanın güçsüzlüğü, dünyevi gücün, ihtişamın boşluğu ve geçiciliği mecaz olarak anlatılmış olabilir denilmekte, ancak burada anlatılan olayın gerçek olarak da kabul edilebileceği söylenmektedir. Ayetin asıl mesajı en sonda verilmiş, gaybı sadece Allah’ın bileceği vurgulanmıştır.¹⁵⁵

Kur’an Yolu Tefsirinde Hz. Süleyman döneminden sonraki olaylara İsrâ Suresinin tefsirinde işaret edilmektedir. Allah Kur’an-ı Kerim’de: “Biz, Kitap’ta İsrailoğullarına, “Yeryüzünde muhakkak iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve büyük bir kibre kapılarak böbürleneceksiniz” diye hükmettik. Nihayet bu iki bozgunculuktan ilkinin zamanı gelince (sizi cezalandırmak için) üzerinize, pek güçlü olan birtakım kullarımızı gönderdik. Onlar evlerinizin arasına kadar sokuldular. Bu, herhâlde yerine gelmesi gereken bir va’d idi. Sonra onlara karşı size tekrar egemenlik verdik. Mallar ve çocuklarla sizi güçlendirdik; sayınızı daha da çoğalttık. İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize kötülük yapmış olursunuz. İkinci bozgunculuğun zamanı gelince, yüzünüzü kara etsinler, daha önce girdikleri gibi yine mescide (Beyt-i Makdis’e) girsinler ve ellerine geçirdikleri her şeyi yerle bir etsinler diye (üzerinize yine düşmanlarınızı gönderdik.)”¹⁵⁶ buyurmaktadır. Tarihi verilere göre ayette belirtilen ilk vaad, MÖ. VI. yüzyılda Babilliler’in Kudüs’ü işgal etmeleri ve Süleyman mabedini yani I. Mabedi yıkmaları ile başlayan sürgün ve esaret dönemidir. İsrailoğulları daha sonra milli birliklerini kurabilecekleri bir dönem yaşamışlar hatta ikinci kez mabedi inşa etmişler ancak bu parlak dönemin ardından yeni bir dini, siyasi ve kültürel kriz patlak vermiştir. Romalılar, Kudüs’ü ele geçirerek şehri harap etmiş, II. Mabedi yıkmış ve Yahudilerin hâkimiyetine son vermiştir. Birçok tefsir kitabında yer alan Yahudilerin ikinci bozgunculukları ile ilgili Hz. Yahya’yı öldürmeleri olayının da bu dönemde yaşandığı düşünülmektedir.¹⁵⁷

Kudüs’ün işgali meselesi Kur’an-ı Kerim’de: “Allah’ın mescitlerinde onun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir. Böyleleri oralara ancak korka korka girebilmelidirler. Bunlar için dünyada rezillik,

¹⁵⁴ Sebe, 34/14.

¹⁵⁵ Kuran Yolu, IV/422-423.

¹⁵⁶ İsrâ, 17/4-7.

¹⁵⁷ Kur’an Yolu, III/464.

ahirette de büyük bir azap vardır.”¹⁵⁸ ayeti ile anlatılmıştır. Kuran Yolu Tefsirine göre ayette geçmişte veya gelecekte mescitlerde ibadet edilmesine engel olan, oraların yakılıp yıkılarak işlevsiz hale getirilmesi için çalışan her türlü hareket kınanmıştır. Ayrıca tefsirde, Taberi’nin görüşlerine de yer verilmiş, ayette mescidlerin yıkılması için çalışanların Hristiyanlar olduğu ve bunun için Buhtunnasr’a yardım ettikleri de anlatılmaktadır.¹⁵⁹

İsrailoğullarının ikinci kez mabedi inşa etmeleri döneminde Ezra yani Kur’an Yolu Tefsirine göre Üzeyr isimli şahsiyet ortaya çıkmıştır. Yahudiler, Tevrat’a uygun bir yaşam sürmeyi terk ettikleri için ilahi bir ceza olarak Tevrat hafızalarından silinmiş ve ahit sandığı ellerinden alınmıştır. Bu olayların sonunda Tevrat’ı tekrar ortaya çıkaran Üzeyr olmuştur.¹⁶⁰ Kur’an yolu Tefsirinde Üzeyr (Ezra) isimli kişilik hakkında iki ayet yorumlanırken bilgi verilmiştir. Bakara Suresindeki ayette anlatılan şahsiyetin Üzeyr olduğu kesin değildir. Kur’an-ı Kerim’de: “Yahut altı üstüne gelmiş bir şehre uğrayan kimseyi görmedin mi? O, “Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek ?” demişti. Bunun üzerine, Allah onu öldürüp yüzyıl ölü bıraktı, sonra diriltti ve ona sordu: “Ne kadar (ölü) kaldın?” O, “Bir gün veya bir günden daha az kaldım” diye cevap verdi. Allah, şöyle dedi: “Hayır, yüz sene kaldın. Böyle iken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Bir de eşeğine bak! (Böyle yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. (Eşeğin) kemikler(in)e de bak, nasıl onları bir araya getiriyor, sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?” Kendisine bütün bunlar apaçık belli olunca, şöyle dedi: “Şimdi, biliyorum ki; şüphesiz Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”¹⁶¹ buyurulmaktadır. Ayetle ilgili Kur’an Yolu Tefsirindeki bilgiler şunlardır: “İslâmî kaynaklarda verilen bilgilere göre örnekte geçen kasaba Beytûlmakdis, buraya uğrayan şahıs ise bir rivayette Yeremya b. Hilkiyâ, bir başka rivayete göre ise Üzeyr b. Şerhiyâ’dır (Ezrâ b. Serayâ). İbn Âşûr bu kişinin, İsrâiloğulları’na gönderilen peygamberlerden Hezekiel olduğu tesbitini tercih etmiştir. Bu peygamber Yeremya ve Dânyâl ile aynı çağda yaşamıştır. MÖ. 586’da Kudüs’ü işgal eden Buhtunnasr Beytûlmakdis’i tahrip etmiş, halkını da esir ederek Bâbil’e götürmüştü. Hezekiel peygamber bu zalim hükümdarın, Hz. Mûsâ’dan kalan kutsal emanetleri ve sandığı da alıp götürmesinden korkmuş, bunları Kudüs’te bir kuyuya atıp üzerine de bir alâmet

¹⁵⁸ Bakara, 2/114.

¹⁵⁹ Kur’an Yolu, I/192.

¹⁶⁰ Kur’an Yolu, II/757.

¹⁶¹ Bakara, 2/259.

koymuştu. Esir olarak Bâbil'e gittikten sonra burada vahye dayalı bazı yazılar yazmıştı; bunlardan birinde konumuz olan ayette geçen olayın bir benzeri de vardır. Hezekiel 560 yılında vefat etmiş, Kudüs ise Üzeyir aleyhisselâm zamanında 458'de yeniden imar edilmiştir. Aradan geçen zaman yaklaşık yüzyıldır. Anlaşılan vefatından yüzyıl sonra Allah Teâlâ Hezekiel peygamberi diriltmiş, ona ölü kemiklere nasıl can verdiğini, bozulmamış yiyecek ve içeceğini, kendine iade ettiği eşeğini göstermiş, bütün bunları ve peygamberine lütfettiği mucizeleri, öncelikle orada bulunanlara, sonra da Kur'an'ın gelişine kadar vahiy yoluyla bu bilgiye ulaşan insanlara ibret kılmıştır. Bu ibret Allah Teâlâ'nın insanları öldürdükten sonra tekrar diriltmeye kadir olduğunu göstermektedir ve ahiret inancının bir delilidir.”¹⁶²

Yahudilerin tarihlerine baktığımızda sürgünler ve felaketler yaşadıkları görülmüştür. Tüm bunlara sebep Yahudilerin sık sık isyan etmesi ve huzursuzluk çıkarmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de "...Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah'ın ayetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı.”¹⁶³ ayetinde Yahudilerin bu durumlarının özetlendiği söylenebilir. Kuran Yolu Tefsirinde ayet şöyle yorumlanmıştır. Yahudilerin çöldeki yiyecekleri yemek istememeleri, Allah'ın ayetlerini işlerine geldiği gibi inkâr etmeleri, peygamberlerine düşmanca tavır sergilemeleri, hatta onları öldürmeleri, isyankârlık yapmaları ve Allah'ın koyduğu sınırları aşmaları gibi suçlarına işaret ederek hem Müslümanlara hem de Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemindeki Yahudilere bir hatırlatma da bulunmaktadır. Böylece onlardan atalarının düştükleri hatalara düşmemeleri istenmekte, basit dünya menfaatlerini elde etmek için Hz. Muhammed'e karşı düşmanlık beslememeleri ve ona gönderilen ayetleri inkâr etmemeleri istenmektedir.¹⁶⁴

1.2.3. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudiliğin Tarihçesi İle İlgili Yorumların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilik tarihi ile ilgili yapılan yorumların başında Hz. İbrahim ve dini gelmektedir. Kur'an-ı Kerim Hz. İbrahim, ne Yahudi, ne Hristiyan'dı, O Hanif'ti demektedir; ancak Yahudiler ve Hristiyanlar buna karşı çıkmaktadır. Yahudiler Hz. İbrahim'i ataları olarak görmektedir. Bu sebeple konuyu açıklığa kavuşturabilmek

¹⁶² Kur'an Yolu, I/411.

¹⁶³ Bakara, 2/61.

¹⁶⁴ Kuran Yolu, I/130.

adına Hanif kelimesinin kökeni ve ne anlama geldiği konusunda bilgi vermek faydalı olacaktır. Müsteşrikler kelimenin diğer dillerden Arapçaya geçtiğini ve putperest ve benzeri manalara geldiğini iddia etmektedirler. Örneğin bazı batılı araştırmacılar, Hanif kelimesinin Süryanice “hanpe” den Arapçaya geçtiğini ve dinsiz, putperest anlamına geldiğini söylemektedir. Ayrıca yine bazı batılı araştırmacılar, Hanif kelimesinin İbranice “Hanef” den gelmekte olduğunu ve dinsiz, murdar, adi gibi anlamlara geldiğini belirtmektedir. Ancak Şaban Kuzgun’a göre, Hanif tabiri tamamen Arap diline ve Kur’an-ı Kerim’e ait bir tabirdir. Bu noktada en önemli delil, onun Arap gramerinde a’cemî (yabancı) bir kelime olarak değil, cer ve tenvin kabul eden bir kelime olarak kullanılmasıdır. Çünkü Arapçada yabancı dillerden geçen kelimeler cer okunmaz ve tenvin kabul etmezler. Zaten Hanif ifadesi, Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında geçen bir ifade de değildir. Müfessirler Hanif kelimesini batıl dinlerden ve puta tapıcılıktan, tevhid akidesine yönelmek, hakka dönmek manasına geldiğini beyan etmektedir. Hanif kelimesi, Sabîî ve putperest kelimeleri ile karışabilmekte, sebebi ise bu inançların aynı bölgede yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail inançlarını Hicaz bölgesinde putperestlik inancı ile iç içe yaymaya çalışmışlardır. Dolayısıyla Hz. İbrahim ve Hz. İsmail’in ölümünden sonra Haniflik dininde tahrifat meydana gelmiş ve buralarda yaşayan Sabîîler ve putperestler arasında gerçek Haniflik yok olmakla beraber, bir kısım putperestler, Sabîîler ve müşrikler kendilerini Hanif diye isimlendirmiş olabilirler. İslam öncesi dönemde Arap Yarımadasında Mekkeli Araplar tarafından Hanif kelimesinin bilindiği ise bir gerçektir. O dönemde Hanif kelimesi ile “İbrahim’in dini” kastedilmektedir. Aynı zamanda Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ilk vahiy geldiğinde, Hz. Hatice’nin amcasının oğlu Varaka b. Nevfel’in Peygamberimizin şüphelerini ortadan kaldıran sözleri, İslam öncesi dönemde bu kelimenin Araplar tarafından bilindiğinin en önemli göstergesidir.¹⁶⁵ İslami kaynaklarda Haniflik hakkında bu kadar çok bilgi varken, Kur’an Yolu Tefsirinde bunlardan söz edilmeyip sadece kısa bir açıklama ile yetinilmesi dikkat çeken bir durumdur.

Kur’an Yolu Tefsirinde Hz. İbrahim’in hanımları ve çocukları ile ilgili bilgiler ile Yahudi kaynaklarındaki bilgiler birkaç istisna dışında genel olarak benzerlik göstermektedir. Yahudi kaynaklarına göre Hz. İbrahim’in hanımlarından Hacer’den İsmail’in, Sara’dan ise İshak’ın doğduğu belirtilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim’in hanımlarının isimleri belirtilmezken Kur’an Yolu Tefsirinde bunların

¹⁶⁵ Şaban Kuzgun, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, Kayseri 1985, s. 110-121.

Yahudi kaynaklarına uygun bir şekilde belirtilmesi dikkat çekicidir. Zira Kur'an Yolu Tefsirindeki bilgilerin çoğu aşağıda belirttiğimiz üzere olduğu gibi Tevrat'tan alınmıştır. Bu bilgiler şöyledir: "İbrâhim aleyhisselâm Kur'ân-ı Kerîm'de hayatı ve tebliğ faaliyetleri hakkında bilgi verilen büyük peygamberlerden biridir. Onun hakkındaki en eski bilgiler Tevrat'ın Tekvîn kitabına dayanmaktadır. Burada verilen bilgilere göre onun ismi önceleri "yüce baba" anlamında Abram idi. Fakat daha sonra bunun yerine Tanrı ona "milletlerin babası" anlamına gelen Abraham (İbrâhim) ismini vermiştir (Tekvîn, 17/5). Soy kütüğü, babadan oğula doğru Nûh, Sâm, Arpagşad, Şelah, Eber, Peleg, Reu, Seruc, Nahor, Terah, Abram (İbrâhim) şeklinde gösterilir (Tekvîn, 11/10-26). Tevrat'a göre Hz. İbrâhim Mezopotamya'da, Keldânîler'in Ur şehrinde doğmuş; eşi Saray (Sâre), babası Terah ve diğer akrabalarıyla birlikte buradan Harran'a gitmiş; babası burada ölmüş, kendisi de Tanrı'dan aldığı buyruk üzerine eşi Sâre ve kardeşinin oğlu Lût ile birlikte Filistin'deki Ken'an diyarına (Filistin) göç etmiştir. Tanrı'dan, bu ülkenin kendi soyuna verileceği müjdesini alan İbrâhim, ülkede baş gösteren kıtlık yüzünden eşiyle birlikte Mısır'a gitmiş, orada Hâcer kendisine câriye olarak verilmiş, daha sonra tekrar Ken'an diyarına dönmüştür. Yine Tevrat'ın verdiği bilgilere göre İbrâhim'in Sâre'den çocuğu olmayınca onun isteğiyle Hâcer'le evlenir ve seksen altı yaşındayken ondan oğlu İsmâil (Tekvîn, 16/16), 100 yaşına geldiğinde de Sâre'den İshak dünyaya gelir (Tekvîn, 21/6). Sâre'nin kıskançlığı yüzünden Hâcer oğlu İsmâil'i alarak Paran çölüne gidip orada yaşamak zorunda kalır (Tekvîn, 21/8-21; İsmâil, İbrânîce'de "Allah işitir" anlamına gelen Yişmael isminin Arapça'da telaffuz edilen şeklidir). Öte yandan İbrâhim, ilâhî iradeye boyun eğerek İsmail'i kurban etmek istemesiyle Tanrı'nın takdirini kazanır (Tekvîn, 22/1-13) ve kendisine soyunun göklerdeki yıldızlar, denizdeki kumlar kadar çoğalacağı vaad edilir. Daha sonra evlendiği Ketura isimli eşinden de çocukları olur. 175 yaşında ölen İbrâhim, eşi Sâre'nin yanına defnedilir (Tekvîn, 25/1-10). Tevrat'a göre rab, İbrâhim'e görünmüş, ona zürriyetini çoğaltıp bereketlendireceğini bildirmiş ve kendisiyle nesiller boyu devam edecek bir ahit yapmıştır."¹⁶⁶ Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hz. İbrahim ile ilgili ifadelerin açıklanmasında Tevrat'a müracaat edilmesi akıllara müfessirlerin dinler arası diyalog bağlamında konuya yaklaşıtları izlenimini vermektedir.

İslami kaynaklar ile Yahudi kutsal metinlerine göre farklılık arz eden meselelerden biri de Hz. İbrahim'in babasının ismidir. Kur'an-ı Kerim'de Hz.

¹⁶⁶ Kuran Yolu, I/205.

İbrahim'in babasının adı için Azer denilmiş ancak Yahudi kutsal metinlerinde Tarah olarak geçmektedir. Aynı durum Hz. Musa'nın kayınpederi içinde söz konusudur. İslami kaynaklarda Hz. Musa'nın kayınpederi Hz. Şuayb peygamber iken, Yahudi kutsal metinlerinde Midyan Kâhini olarak geçmektedir. Kur'an Yolu Tefsirinde ise Hz. Musa'nın kayınpederinin Hz. Şuayb olduğu bilgisi verilmektedir.

Yahudiler kendilerini Hz. İshak'a dayandırmakta, Hz. İshak'ı ön plana çıkarmaya çalışmakta ve bu nedenle sünnet olayını öne sürmektedirler. Çünkü Tevrat'a göre İsmail on üç yaşında iken, İshak ise sekiz günlükken sünnet olmuş ve bu olay Yahudi kaynaklarında İshak'ın seçilmişliğinin sebebi olarak gösterilmiştir. Aslında on üç yaşında sünnet olmasında Hz. İsmail'in bir suçu yoktur, çünkü zaten Hz. İbrahim'e sünnet o zaman farz kılınmıştır. Hatta böyle bir mantıkla Hz. İbrahim'in doksan dokuz yaşında sünnet olması, bizi Tanrıya en uzak kişinin Hz. İbrahim olduğu sonucuna götürmektedir.¹⁶⁷

Yahudi kaynaklarında ve İslami kaynaklarda farklı bilgilerin verildiği konulardan biri de Hz. İbrahim'in yaşadığı kurban hadisesidir. Olay hem Yahudi kaynaklarında hem de İslami kaynaklarda geçmekte ancak kurban edilecek evlat konusunda İslam âlimleri ve Yahudi âlimleri farklı isim vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de kurban edilecek evlat için bir isim verilmemişken, İslam âlimleri ilk evladın yani Hz. İsmail'in kurban edilmek istendiğini söylemişlerdir. Çünkü Hz. İbrahim'in dua edip sahip olduğu ilk oğul Hz. İsmail'dir. Yahudi kaynaklarında ise kurban edilecek evlat Hz. İshak olarak geçmektedir. Tevrat'a bakılırsa kurban edilmek istenen Hz. İshak hakkında Hz. İbrahim'in biricigi olduğu, Hz. İbrahim'in bir mezbah yaptığı, Beytel'in doğusunda bir mesken edindiği, Moriya diyarında ise oğlunu kurban etmek istediği gibi bilgiler geçmektedir. Kurban edilmek istenen yer açısından konuya baktığımızda Hz. Hacer ve Hz. İsmail'in, Hz. İbrahim tarafından bırakıldığı yer Beer-Şeba'dır. Hz. İshak'ın Beer-Şeba'da bulunduğu ile ilgili hiçbir bilgi yoktur. Aynı zamanda burası Hz. İbrahim'in kurban esnasında ikamet ettiği yerdir. Dolayısıyla kurban edilen yer konusunda Yahudi kaynaklarına baktığımızda elde ettiğimiz bilgiler bizi Hz. İsmail'in kurban edilmek istenen çocuk olduğu sonucuna götürmektedir. Ayrıca Tevrat'ta Hz. İbrahim'in "biricik oğlunu" kurban etmesi istenmekte ve bu ifade yine bizi Hz. İsmail'e götürmektedir. Zira biricik oğul ifadesi sadece bir çocuğu olan kimse için kullanılmaktadır. Bu çocuk, ikinci çocuk doğmadan önce kurban edilmek istenmiş ve

¹⁶⁷ Baki Adam, "Yahudilik" s. 208.

Hız. İbrahim'in bu imtihanı kazanması sebebiyle kendisine Hız. İşhak müjdelendi. Ayrıca Hız. Adem' den bu yana hep ilk doğan çocukların Rabb'e adanması söz konusudur. Tüm bu gerçeklere rağmen Yahudiler, Hız. İşhak'ın kurban edilmek istendiği konusunda ısrar etmektedir. Yahudiler Hız. İşhak'ı körü körüne ön plana çıkarmışlardır. Çünkü Hız. İsmail Arapların, Hız. İşhak ise Yahudilerin atasıdır. Dolayısıyla Yahudiler kendi atalarını ön plana çıkarmak istedikleri için bu konuda Hız. İşhak'ın kurban edilmek istendiğini söylemiş olabilirler.¹⁶⁸ Kur'an Yolu Tefsirinin bu konu hakkında ki yorumları, Dinler Tarihi verileri ile karşılaştırıldığında, bizi doğru bir değerlendirme yapıldığı sonucuna götürmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde dikkat çeken isimlendirmelerden bir tanesi ise Hız. Yakub'un büyük oğludur. Tevrat'ta isminin Ruben olduğu söylenmekte ancak Tora'da Reuven olarak geçmektedir.¹⁶⁹ Kur'an Yolu Tefsirinde Hız. Yakub'un büyük oğlu hakkındaki bilgiler aynen şöyledir: "Kardeşlerin büyüklerinden maksat yaşça büyük olan Ruben mi yoksa akılca üstün olan Şem'un (Şimeon) mu olduğu konusunda farklı rivayetler vardır. Taberî yaşça büyük olan Ruben'in kastedildiğini bildiren rivayetlerin daha isabetli olduğu kanaatindedir. Hız. Yûsuf'un kararlı tutumu karşısında, ondan ümitlerini kesen kardeşleri, durumu kendi aralarında görüşmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri Ruben, Bünyâmin hakkında babalarına verdikleri sözü, daha önce de Hız. Yûsuf'a yaptıklarını onlara hatırlattı. Yûsuf'un bu kardeşi, daha önce onu öldürmek isteyen kardeşlerine, onu kuyuya atmalarını teklif etmiş ve ölümden kurtarmıştı."¹⁷⁰ Buradaki problem yine Yahudilikle ilgili bir meselede Kitab-ı Mukaddes'in Eski Ahit kitabına atıf yapılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Hız. Yakub'un büyük oğlu Eski Ahit'te Ruben olarak geçmektedir.¹⁷¹ Yahudilik ile ilgili bir meselede Yahudiliğin kutsal kitabına başvurulmaması akla bazı soru işaretleri getirmektedir.

Yahudi kutsal Kitabı Tora'nın ve Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilgilere göre Hız. Musa, Sina dağında Tanrı ile yaptığı görüşmeden döndüğünde kavmini bir buzağı heykeline taparken bulmuştur. Tora da buzağı heykelini yapan Hız. Harun'dur.¹⁷² Kur'an-ı Kerim'e göre ise heykeli yapan Hız. Harun değil Samiri'dir. Tora'ya göre Hız. Musa ve Hız. Harun'un On Emir gereği kavmi içinde altından buzağıya tapanları kılıçtan

¹⁶⁸ Ahmet Güç, Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban, İstanbul 2003, s. 150-160.

¹⁶⁹ Tora, Bereşit, 37/22.

¹⁷⁰ Kur'an Yolu, III/251.

¹⁷¹ Yaratılış, 37/22.

¹⁷² Tora, Şemot, 32:4-5, 35.

geçirdikleri bilgisi verilmektedir. Tora'nın yorumlarında Hz. Harun'un kılıçtan geçirilmemesinin gerekçesi için ortaya konulan görüşler tatmin edici değildir.¹⁷³ Dolayısıyla bu durumda Hz. Musa'nın ilk kılıçtan geçirmesi gereken kişinin Hz. Harun olması gerekir. Bu konuda Kur'an'ın belirttiği isim, Tora' da ki çelişkili durum dikkate alındığında daha tutarlıdır.

Kur'an Yolu Tefsiri incelediğinde, tefsirin içinde çok büyük bir bölümün İsrailî rivayetlerden oluştuğu görülecektir. Bu rivayetler hakkında bazen İslam dini ile çeliştiği belirtilmiş, bazen İslam dini ile uyumlu olduğu söylenmiş, bazen de İsrailî bilgi verilmiş ve herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Ancak özellikle İslam dinine aykırı rivayetler müelliflerimizin kendileri ile çeliştikleri gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Çünkü tefsirin giriş bölümünde şöyle bir açıklama yapılmıştır: “Daha çok geçmiş dinler, peygamberler ve kavimlerle ilgili ayetler bağlamında gerekçikçe mukayese imkânı sağlamak ve ihtiyaç halinde İslami inançlarla ve ilkelerle çelişmeyen ek bilgiler vermek maksadıyla Kitâb-ı Mukaddes'ten de bilgiler aktardık.”¹⁷⁴ O zaman Kur'an Yolu Tefsirinde, İslam dini ile çeliştiği halde Kitab-ı Mukaddes'ten alınan birçok bilgi hangi sebeplerle yer almaktadır?

Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. Musa ile Firavun'nun mücadelesinde Firavun Kızıldeniz de boğulup gitmiştir. Allah Kur'an-ı Kerim'de insanların ders çıkarması için Firavun'un cesedini kurtaracağını söylemektedir. Gerçekten de Süveyş Kanalı'nın yapılışı sırasında Firavun'un cesedi bulunmuş, bir süre Mısır müzesinde kalmıştır. Şimdi ise Londra'daki British Museum'da sergilenmektedir. Ayette belirtildiği gibi insanlara ibret olması için muhafaza edildiği görülmektedir.¹⁷⁵ Kur'an Yolu Tefsirinde de teyit edilen bu bilgi hakkında, bulunan cesedin firavuna ait olup olmadığı konusunda bir belirsizlik söz konusudur.

İsrailoğullarının ikinci hükümdarı Hz. Davud, Yahudilerce peygamber olarak değil, kral olarak kabul edilmektedir. Bu konuda Müslümanlar ve Yahudiler birbirinden ayrılmaktadır.¹⁷⁶ Yahudi inancına göre Hz. Davut kral olarak kabul edildiği için hakkında belirtilen bazı çirkin iddialar Yahudi geleneği açısından normal kabul edilmektedir. Hz. Davut ile ilgili bu Tevrat'ta anlatılan çirkin olaylardan bir tanesi şöyledir: “Dâvûd, tesadüfen açık vaziyette gördüğü bir kadının güzelliğinden çok

¹⁷³ Tora, Şemot, s. 433.

¹⁷⁴ Kur'an Yolu, I/50.

¹⁷⁵ Mehmet Aydın, a.g.e. , s. 196.

¹⁷⁶ Ekrem Sarıçioğlu, a.g.e. , s. 258.

etkilenmiş; onun Uhriya (Uriya) isimli bir askerin eşi olduğunu öğrenince kadınla evlenebilmek için kocasını öldürtmeyi planlamış; Dâvûd'un emriyle savaşa katılıp ön safta çarpışan adam ölünce Dâvûd da karısıyla evlenmiş. İşte Dâvûd, muhtemelen mâbedde o iki adamın ansızın karşısına çıkmasının bu hatasıyla bir ilgisi bulunduğunu, böylece Allah tarafından sınandığını düşünerek yaptıklarından dolayı pişmanlığını dile getirip tövbe etmiştir.”¹⁷⁷ Bir tefsir kitabında, İslamiyet'e göre tahrif edildiğine inanılan bir kitaba bu kadar çok atıfta bulunulması dikkat çekicidir. Müfessirlerimiz bir tefsir kitabı yazdıklarını çoğu zaman göz ardı etmişlerdir.

Hız. Süleyman da Hız. Davud gibi Yahudi kaynaklarında bir peygamberden çok kral olarak anılmaktadır. Tanah ve Kur'an-ı Kerim, Hız. Süleyman'ın vefatı konusunda farklı bilgiler vermektedir. Yahudi kaynaklarında Hız. Süleyman'ın vefatı şu şekilde geçmektedir: “Süleyman kırk yıl süreyle bütün İsrail'i Yerusâlim'den yönetti. Süleyman ölüp atalarına kavuşunca babası Davut Kenti'nde gömüldü. Yerine oğlu Rehavam kral oldu.”¹⁷⁸ Kur'an Yolu Tefsirinde sürekli Tevrat'a atıflar yapıldığı halde Hız. Süleyman'ın vefatı konusunda bu bilginin verilmemesi dikkat çekicidir. Ayrıca Hız. Süleyman anlatılırken Kitab-ı Mukaddes'e göre ismi ve anlamı, annesinin ismi gibi bilgiler verilmektedir. Genel olarak incelendiğinde bir tefsir kitabı mı okuyoruz yoksa bir Kur'an-ı Kerim ve Tevrat karşılaştırması mı belli değildir.

¹⁷⁷ Kur'an Yolu, IV/575.

¹⁷⁸ I. Krallar, 11:42,43.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİĞİN İNANÇ ESASLARI

Yahudiliğin kutsal kitaplarında inanç esasları açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu sebeple Yahudilikte uzun bir süre bütün Yahudilerin kabul ettiği kalıplaşmış bir inanç sistemi formülü (amentü-credo) mevcut değildir. Her Yahudi, doğuştan Tanrı ile İsrail arasında mevcut ahit kapsamında bulunduğundan Yahudi olmak için ayrıca bir iman ikrarı gerekmez. Ancak, Tevrat'taki bazı ifadeler ve on emir, birçok kişiye göre iman esaslarının özeti niteliğindedir. Zaten on emirin ilk yarısı insanın Tanrı ile ikinci yarısı insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemektedir. Yahudilik, otorite oluşturma noktasında inançtan daha çok pratiği öne çıkaran bir dindir.¹⁷⁹

Yahudiliğin inanç esaslarında ki bu belirsizliği gidermek için çeşitli çalışmalar yapılmış, ancak Musa b. Meymun başarılı olmuştur. Musa b. Meymun Hristiyanların ve Müslümanların Yahudiliğe yönelik eleştirilerine karşı ayakta durabilmek için 12. yüzyılda Yahudilerin inanç sistemini belirlemiştir. Bu inanç sistemi aşağıdaki esaslardan oluşmaktadır ve her bir cümle “tam bir imanla inanırım ki” ifadesi ile başlamaktadır.

1. Tanrı var olan her şeyi yarattı ve onlara hükmetmektedir.
2. Tanrı birdir ve ondan başka tanrı yoktur.
3. Tanrı bir cisim değildir ve hiçbir şekilde tasvir edilemez.
4. Tanrı, ezeli ve ebedidir.
5. İbadet, sadece Tanrı'ya mahsustur; Ona ortak koşulamaz.
6. Peygamberlerin bütün sözleri haklıdır.
7. Efendimiz Musa'nın peygamberliği gerçektir. O, kendisinden önce ve sonra gelen bütün peygamberlerin en büyüğüdür.
8. Elimizde olan Tevrat, tamamıyla Tanrı tarafından Musa'ya verilenin aynısıdır.
9. Tevrat değiştirilmeyecektir ve gelecekte Tanrı başka bir Tevrat da göndermeyecektir.
10. Tanrı, insanın bütün işlerini ve düşüncelerini bilir.

¹⁷⁹ Ömer Faruk Harman, “Yahudilikte İnanç Esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, C. XXXXIII, s. 201.

11. Tanrı, emirlerini yerine getirenleri mükâfatlandırır, ihlal edenleri cezalandırır.

12. Mesih gelecektir; geciktiği halde her gün onun gelmesini bekleyeceğim.

13. Tanrı'nın bildiği bir zamanda, ölümden sonra dirilme gerçekleşecektir.”¹⁸⁰

Kuran Yolu Tefsirinde Yahudiliğin inanç esasları, Kur'an-ı Kerim'de çeşitli surelerde anlatılmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması bakımından Yahudi kaynaklarına göre Yahudiliğin inanç esaslarından Tanrı inancı, peygamber inancı, kitap inancı, ahiret inancı, melek inancı ve mesih inancı belirtildikten sonra, Kuran Yolu Tefsirinde ilgili ayetlerin Yahudiliğin Tanrı inancı, peygamber inancı, kitap inancı, ahiret inancı, melek inancı ve mesih inancı maddeleri ile nasıl yorumlandığı ortaya koyulacaktır. Ayrıca bu konular her başlık altında Dinler Tarihi açısından değerlendirilecektir.

2.1. Tanrı İnancı

Bütün dinlerin en temel özelliklerinden bir tanesi, aşkın bir varlığa ya da varlıklara inanmak şeklinde kendisini gösteren, üstün güç ya da güçlere yönelik inanışlardır. Burada üstün güç ya da güçler, metafizik kaynaklı bir varlık ya da varlıklar olabileceği gibi evrene ait bir şahıs, obje, nesne veya evrensel anlamda etkili bir ilke de olabilir.¹⁸¹

2.1.1. Yahudilikte Tanrı İnancı

Yahudilikte Tanrı, Yahve (Yehova) ve Elohim isimleri ile ifade edilmektedir. Yehova Tanrı'nın rahmet tarafını, Elohim ise gazap tarafını ifade etmektedir. Yahudiler Tanrı'nın gazabından korktukları için Elohim adını daha çok kullanmaktadır.¹⁸² Yahve ismini kullanmak Yahudiler için yasak olduğundan, Adonay (Rabbimiz-Efendimiz) ismi de kullanılmaktadır.¹⁸³ Ayrıca Tora da Tanrı'yı ifade eden kelimelerden bir tanesi de Aşem (Haşem) 'dir. Yahudiler dualar sırasında, ya da Tora'nın bir pasuğu tam olarak okunduğunda Adonay kelimesini, günlük hayattaki konuşmalarda ya da bir pasuğun

¹⁸⁰ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 235-236.

¹⁸¹ Şinasi Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, Ankara 2010, s. 30-31.

¹⁸² Baki Adam, “Yahudilik”, s. 236.

¹⁸³ Mehmet Aydın, a.g.e., s. 215.

sadece bir bölümünün söyleneceği durumlarda ise “hepimizin bildiği isim” anlamındaki “Aşem” sözcüğünü kullanmaktadırlar.¹⁸⁴

Yahudiliğin en önemli inanç esası, Tanrının varlığına ve birliğine inançtır. Yahudiliğe göre, Tanrı, görülemez, resim ve heykelle tasvir edilemez. Tanrı kendini yarattıklarıyla ve peygamberlerine vahyettiği sözleriyle anlatır. Tanrı ve insanlar arasında peygamberler dışında bir aracı da söz konusu değildir.¹⁸⁵ Tanrı, her şeyi yaratan ve hükmeden yüce bir varlıktır. O, ezeli ve ebedidir. O’nun eşi ve ortağı yoktur.¹⁸⁶

Yahudilerin en sık yaptıkları Shema isimli duanın başlangıç cümlesi olan “Dinle Ey İsrail! Tanrımız olan Rab tektir”¹⁸⁷ ifadesi, Yahudiliğin Tanrı anlayışını en güzel şekilde anlatmaktadır. Yahudiler bu duayı sık sık yaparak kendilerine Tanrı’nın eşsizliğini ve tekliğini hatırlatmaktadırlar.¹⁸⁸

Tevrat’ta dünyanın yaratılışı anlatılırken, Tanrı ile ilgili verilen bilgilerden bir tanesi son derece dikkat çekicidir. Tevrat’a göre Tanrı dünyayı altı günde yaratmış ve yedinci günde dinlenmiştir.¹⁸⁹ Tora da dünyanın yaratılması olayı, üç yerde geçmekte ve ilk olarak şöyle anlatılmaktadır: “Gökyüzü ve yeryüzü ve onların tüm öğeleri (böylece) tamamlandı. Tanrı, yedinci günle, yapmış olduğu işi tamamladı ve yedinci günde, yapmış olduğu tüm işini bıraktı. Tanrı yedinci günü mübarek kıldı ve onu kutsal ilan etti; çünkü Tanrı, yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştı.”¹⁹⁰ Tora’da ikinci olarak konu şöyle ifade edilmektedir: “Mısır Ülkesi’nde köle olduğunu ve Tanrın Aşem’in seni oradan zor kullanarak ve (büyük bir) güç gösterisiyle çıkardığını hatırla. Tanrın Aşem sana Şabat gününü yapmanı bu nedenle emretmiştir.”¹⁹¹ Üçüncü olarak ise Tora’nın Şemot bölümünde ki ifade şöyledir: “Çünkü Tanrı, altı gün boyunca gökleri, yeryüzünü, denizi ve (her birinin) içindekileri yapmış, yedinci günde ise dinlenmiştir. Tanrı bu yüzden Şabat gününü mübarek kılmış ve onu kutsal ilan etmiştir.”¹⁹² Tora’daki bu bölümler Tanrı’nın istirahate çekilmesi meselesini nasıl anlamamız gerektiği konusunda bilgi vermektedir.

¹⁸⁴ Tora, Bereşit, s.14.

¹⁸⁵ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e. , s. 270.

¹⁸⁶ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 236.

¹⁸⁷ Devarim, 6:4.

¹⁸⁸ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 314.

¹⁸⁹ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 239.

¹⁹⁰ Tora, Bereşit, 2: 1-3.

¹⁹¹ Tora, Devarim, 5: 15.

¹⁹² Tora, Şemot, 20: 11.

2.1.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Tanrı İnancının Yorumları

Yahudilikteki Tanrı inancı ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de geçen önemli bilgilerden bir tanesi, Hz. Üzeyr'in (a.s.) Tanrı'nın oğlu olarak nitelendirilmesidir. Başka bir ifade ile Yahudilerin Allah'a oğul isnat etmesidir. Kuran-ı Kerim'de Üzeyr ismi sadece bir ayette geçmekte ve şöyle buyurulmaktadır: “Yahudiler, “Üzeyr Allah'ın oğludur” dediler. Hristiyanlar ise, “İsa Mesih, Allah'ın oğludur” dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah, onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar!”¹⁹³ Bu ayet Kur'an Yolu Tefsirinde şöyle yorumlanmaktadır. Üzeyr isminin Arapça olduğu söylenmekle birlikte çoğunluğa göre İbraniceden Arapçalaştığı bilgisi verilmektedir. İbranice'deki aslı Ezra'dır. Ezra, yardım, Tanrı'nın yardımı anlamına gelmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te kendi adını taşıyan bir bölüme de sahip olan Üzeyr, kahin, yazıcı, Rabb'in emirlerinin ve İsrail'e olan kanunlarının sözlerinin yazıcısı, gökler Allah'ının şeriatının yazıcısı gibi ifadelerle anılmaktadır. Soyu Hz. Harun'a dayanmakta ve Fars kralı Artahşahta zamanında yaşadığı düşünülmektedir. Kral Artahşahta Üzeyr'i, mabedin hizmeti için gerekli malzemeyi sağlamak, Yahudi cemaatinin durumuyla ilgili araştırma yapmak ve onların Allah'ın şeriatına uymalarını sağlamak için Kudüs'e yani Yerusâlim'e göndermiştir. Üzeyr'in mevkiinin yükselmesinde, Tevrat'ı kaleme alması ve Tevrat'ın ilahi şeriat olarak Yahudilikte önemli bir konuma gelmesi etkili olmuştur. Kuran Yolu Tefsirine göre, Üzeyr'in hayatta iken Yahudilerce Allah'ın oğlu olarak nitelendirilmesi konusunda iki rivayet vardır. Birinci rivayete göre önceleri Tevrat'a bağlı olan İsrailoğulları, Tevrat'a göre yaşamayı terk etmiştir. Yüce Allah ilahi bir ceza olarak Tevrat'ı hafızalarından silmiştir. Hatta Tevrat'ın muhafaza edildiği Ahit Sandığı da ellerinden alınmıştır. Buna çok üzülen Üzeyr kendisine Tevrat'ı öğretmesi için Tanrı'ya yalvarmıştır. Bunun üzerine Tanrı Tevrat'ı Üzeyr'in hafızasına yerleştirmiş ve Üzeyr itibar kazanınca “Üzeyr Allah'ın oğludur” demişlerdir. İkinci rivayete göre ise Amalika kavmi Yahudilere saldırmış, bir kısmını öldürmüş ve ellerindeki Tevrat'ı almıştır. Geri de kalanlar ise ellerindeki Tevrat'ı gömdükten sonra ülkeyi terk etmişlerdir. Geri döndüklerinde ve gömdükleri Tevrat'ı çıkardıklarında, gömdükleri Tevrat'la, Üzeyr (a.s.) tarafından kaleme alınan Tevrat arasında bir fark olmadığını gördüklerinde “Allah sana bunu ancak O'nun oğlu olduğun için verdi.” demişlerdir. İşte bu iddialarından dolayı ayette, “Allah onları

¹⁹³ Tevbe, 9/30.

kahretsin” denilmektedir. Bu sözden de kasıt beddua ve lanetlemeden ziyade çok iyi veya çok kötü bir olay karşısında duyulan hayreti ifade etmek olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak Kur’an Yolu Tefsiri, Ezra’nın Üzeyr peygamber olduğuna vurgu yapmışv ve Yahudilerce Tanrı’nın oğlu olarak nitelendiğini söylemiş, ancak bu iddiayı dile getirirken Yahudi kaynaklarında bu tarz bir bilginin olmadığını da belirtmiştir.¹⁹⁴

Kur’an Yolu Tefsirine göre Yahudiler, bir ve tek olan bir Tanrı’ya inandıklarını iddia etseler de Kur’an-ı Kerim bu iddiayı kabul etmemektedir. Çünkü Yahudiler Üzeyr’e Allah’ın oğlu demekle kalmamış kendilerine de “Biz Allah’ın sevgili oğulları ve sevgili kullarıyız”¹⁹⁵ demişlerdir. Rivayete göre Hz. Peygamber, (s.a.v.) yanına gelip kendisi ile konuşan bir grup Yahudiye İslam dinine davet etmiş, kabul etmezler ise de Allah’ın azabına uğrayacaklarını söylemiştir. Yahudiler ise “Sen bizi bununla nasıl korkutursun? Oysa biz Allah’ın oğulları ve sevgili kullarıyız” demişlerdir. Ayet bu olay üzerine inmiştir. Kuran Yolu Tefsirine göre burada Hz. Peygamber’in (s.a.v.) daveti barışçıl bir davet olduğundan, korkuttuğu azap ahiret azabı olmalıdır. Bu iddiaların altında yatan asıl sebep ise ayrıcalığa sahip bir millet olduklarını ispatlamaktır. Allah’ın bir baba gibi kendilerine şefkatli ve merhametli davranacağını, kendilerinin de O’nun oğullarıymış gibi Allah’a yakın ve değerli olduklarını anlatmaya çalışmaktadırlar.¹⁹⁶

Kur’an Yolu Tefsirine göre Tanrı ile ilgili önemli meselelerden bir tanesi de dünyanın yaratılışı konusunda bahsedilen, Tanrı’nın istirahatete çekilme meselesidir. Yahudi inancına göre Tanrı altı günde dünyayı yaratmış ve yedinci gün olan cumartesi ise istirahatete çekilmiştir. Kur’an-ı Kerim’de: “Şüphesiz siz, içinizden Cumartesi yaşağını çiğneyenleri bilirsiniz. Biz onlara, “Aşağılık maymunlar olun” demiştik. Biz bunu, hem onu görenlere, hem de sonra geleceklere bir ibret ve Allah’a karşı gelmekten sakınanlara da bir öğüt kıldık.”¹⁹⁷ buyurulmaktadır. Ayette geçen cumartesi anlamındaki sebt kelimesi, İbranice’deki şabat sözcüğünün Arapçalaşmış şeklidir. Ara vermek ve dinlenmek anlamlarına gelmektedir. Tanrı, Hz. Musa’ya Sina’da, cumartesi gününü kutsal tatil günü olduğunu bildirmiş, bu günde çalışmalarını kesin olarak yasaklamıştır. On Emir’de de Allah’ın Yahudilerden uymalarını istediği kurallardan bir tanesi budur. O gün İsrailoğullarına yemek pişirmek, besin toplamak, ekip biçmek, ateş yakmak, odun toplamak ve yük taşımak yasaktır. Bu yasakları ihlal eden Yahudilere Allah,

¹⁹⁴ Kuran Yolu, II/757-759.

¹⁹⁵ Maide 5/18.

¹⁹⁶ Kuran Yolu, II/240.

¹⁹⁷ Bakara, 2/65-66.

“Aşağılık maymunlar olun!” demiştir. Kur’an-ı Kerim’de bu ifadenin fiziksel bir dönüşmeye mi, yoksa ahlaki bir bozulmaya mı işaret ettiği net değildir. Müfessirlerin çoğunluğuna göre ise cumartesi yasağını çiğneyenlerin bedenleri maymuna dönüşmüştür. Böylece Allah, İsrailoğulları üzerinden, hükümlerine başkaldıranların ne hallere düştüğünü korkunç bir örnek üzerinden anlatmış ve dersler çıkarmalarını istemiştir.¹⁹⁸

Kur’an-ı Kerim’de Yahudiler hakkında verilen bilgilerden birisi de din âlimlerini Rab edinmiş olmalarıdır. Allah Kur’an-ı Kerim’de: “(Yahudiler) Allah’ı bırakıp, hahamlarını; Hıristiyanlar ise rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah’a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır.” buyurmaktadır.¹⁹⁹ Ancak Kuran Yolu Tefsirinde konu ile ilgili ayette rab edinmekten kastın din âlimlerini Tanrı kabul edip onlara tapmak değil Tanrı benzeri bir otorite olarak kabul etmek olduğu bilgisi verilmektedir.²⁰⁰

Yahudilerin Tanrı anlayışı konusunda Kur’an-ı Kerim’de bir diğer ayette: “Allah; “Şüphesiz, Allah fakirdir, biz zenginiz” diyenlerin sözünü elbette duydu. Onların dediklerini ve haksız yere peygamberleri öldürmelerini yazacağız ve ‘Tadın yangın azabını!’ diyeceğiz.”²⁰¹ buyurulmaktadır. Kur’an Yolu tefsirinde bu ayet, Bakara suresi 245. ayet dikkate alınarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Ayette “Kim Allah’a güzel bir borç verirse Allah da bunu kat kat fazlasıyla öder” denilmektedir. Burada ki zarif ifadeyi anlayamayan ya da anlamazlıktan gelen Yahudiler, bu ayetle alay etmiş ve “Allah servetini kaybetti, şimdi de kullarından borç istiyor” demişlerdir. Bunun üzerine Al-i İmran Suresi 181. ayet inmiştir. Başka bir rivayete göre Bakara suresinin 245. ayeti indikten sonra Yahudiler Hz. Peygamber’e gelerek, “Ey, Muhammed! Rabbin fakir mi kullarından borç istiyor?” demişlerdir. Bu olay üzerine bu ayet inmiştir. Bu sözü söyleyenlerin kimler olduğu belirtilmese de peygamberlerin öldürülmesi olayı Yahudiler ile ilgili olduğu için bu sözü söyleyenlerinde Yahudiler olduğu düşünülmektedir. Ayetin sonunda ki “Tadın yangın azabını!” ifadesi bu sözü söyleyenlerin şiddetli bir şekilde cezalandırılacağını ifade etmektedir.²⁰²

¹⁹⁸ Kur’an Yolu, I/139.

¹⁹⁹ Tevbe, 9/31.

²⁰⁰ Kur’an Yolu, II/759-760.

²⁰¹ Al-i İmran, 3/181.

²⁰² Kuran Yolu, I/726-727.

2.1.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Tanrı İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsirine göre Yahudiler Tanrı'ya oğul isnat etmekte ancak Yahudi kaynaklarında, Yahudilerin Allah'a oğul isnat ettiklerine ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Böyle bir bilginin yokluğu bizi Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin doğruluğunun tartışılabilceği sonucuna götürmemektedir. Kur'an-ı Kerim'in bu iddiası hakkında, tarihte iz bırakmış bir Yahudi grubun, böyle bir inanca sahip olabileceğini söylemek daha doğru olacaktır.²⁰³ Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılan ve Yahudilik açısından önemli şahsiyetlerden biri olan Ezra'nın Üzeyr (a.s.) olduğu görüşü de Yahudiler tarafından reddedilmektedir. Zira Tanah ve onun yorumu Talmud'da ve Yahudilikte otorite olarak görülen kaynaklarda, Ezra'nın Allah'ın oğlu kabul edildiğine dair bir bilgi yoktur. Hiçbir Yahudi mezhebinde de Allah'a oğul isnat etme inancına rastlanmamıştır. Zaten Yahudiliğin inanç esasları da böyle bir inanca izin vermemektedir. Zira Yahudiliğe göre Tanrı, mutlak birdir, hiçbir insan ona benzemez ki peygamberler de dâhildir. Tefsirlerde yer alan rivayetlerde Ezra olduğu iddia edilen Üzeyr'in Allah'ın oğlu olarak kabul edilmesinin sebebi, onun kaybolan Tevrat'ı yeniden ortaya çıkarmasıdır. Müslümanların bu iddiasını Yahudi kaynaklarında rastlanmadığı için Musa b. Meymun, tefsirlerde yer alan bu yanlış yorumu iftira olarak kabul etmektedir. Ancak bu iddianın ortaya çıkmasında Yahudilikte ki Merkabah mistisizminin en önemli figürü Metatron'un etkili olduğu düşünülmektedir. Metatron, Tanrı'dan sonra gelen ikinci varlıktır. Metatron yerine Enoh kelimesi de kullanılmaktadır. Yahudilikteki Enoh ile Hristiyanlıkta ki Hz. İsa karşılaştırıldığında pek çok ortak nokta söz konusudur. Enoh hakkında Tora'da ki bilgilere bakıldığında ise Hz. İsa ile aralarında ki benzerlik daha iyi anlaşılacaktır. Tora'da: "Hanoh 65 yıl yaşadı ve bir oğlu oldu, Metuşelah. Hanoh, Metuşelah doğduktan sonra 300 yıl Tanrı ile yürüdü ve oğulları ve kızları oldu. Hanoh'un tüm günleri 365 yıldır. Hanoh Tanrı ile yürüdü ve artık varolmadı; çünkü Tanrı onu aldı."²⁰⁴ ifadeleri geçmektedir. Tora'ya göre, Enoh Tanrı'ya çok bağlı buna karşılık hata yapmaya çok açık biriydi. Enoh'un hatalarına engel olmak için Tanrı dünya üzerindeki yaşamını kısa kesmiştir. Dikkat edilirse pasukta "öldü" denilmemiş, "artık varolmadı" denilmiştir. Geleneğe göre Enoh dünyadaki yaşam süresini tamamlamadan, ölmeden cennete gitmiştir. Targum Yonatan,

²⁰³ Baki Adam, Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları, İstanbul 2011, s. 57.

²⁰⁴ Tora, Beraşit, 35: 21-24.

bu pasuğu şu şekilde açıklayarak çevirmektedir: “Hanoh Tanrı’nın önünde dürüst bir şekilde hizmet etti; ve işte artık dünyanın barınanları arasında değildi. Çünkü Tanrı’nın sözü üzerine oradan alındı ve gökyüzüne yükseldi”.²⁰⁵ Görüldüğü üzere Hanoh (Enoh) da Hz. İsa gibi Tanrı tarafından, Tanrı’nın katına alınmıştır. Dolayısıyla Kur’an-ı Kerim’de sözü edilen Üzeyr, Ezra değil Enoh’tur. Tevbe suresinde ki Üzeyr kelimesi ise Mesih kelimesi gibi bir ünvandır. Üzeyr kelimesi muhtemelen Enoh’un yetmiş ünvanından biri olan İbranice “Azaryahu” kelimesinin Arapçalaşmış şeklidir. Hicaz Yahudileri Tanrı’nın yardımcısı anlamında Enoh’un bu ünvanını kullanmışlar ve Enoh’u Hristiyanların niteledikleri gibi Tanrı’nın oğlu olarak kabul etmişlerdir. Tüm bu bilgilere rağmen tefsir kitaplarında ve birçok yayında Üzeyr (a.s.)’ın Tevrat’ı yeniden yazdığı bilgisinin yer alması, bir yanlış anlama sonucunda gerçekleşmektedir.²⁰⁶

Kur’an Yolu Tefsirinde Tevbe suresi 31. ayet yorumlanırken, Yahudilerin ve Hristiyanların din âlimlerini Tanrı benzeri bir otorite olarak gördüklerini söylemiştik. Hiç şüphe yok ki, Yahudi din adamlarının güç ve otorite kazanmasında II. Mabed dönemi, Ezra’nın faaliyetlerinin büyük etkisi olmuştur. Ezra ve daha sonra kendisine katılan Nehemya tarafından Tora, Yahudiler için bağlayıcı bir kitap haline getirilmiş ve yaşamın içerisinde uygulanmasına önem verilmiştir. Böylece teokratik bir yapı oluşmuş ve din adamları Tora’nın emirlerine en ince ayrıntısına kadar uyulmasını şart koşturmuştur. Halka kurban, temizlik, yiyecek ve içecek gibi konularda kurallara uyması dayatılmıştır.²⁰⁷ Diğer taraftan Tevbe suresi 31. ayet hakkında Peygamberimiz ve Adiyy b. Hatîm arasında geçen şu konuşma da ayet ile verilmek istenen mesajı özetleyecektir. Adiyy b. Hatîm (r.a.)’den rivâyete göre: “Boynumda altından bir haç olduğu halde Rasûlullah (s.a.v.)’in yanına gelmişim. Buyurdular ki: Ey Adiyy bu putu üzerinden at, kendileri de Tevbe sûresinin 31. ayetini okumakta idiler ve şöyle buyurdular: “Gerçi onlar haham ve Rahiblerine ibadet etmiyorlardı. Fakat onlar bir şeyi haram kıldılar mı onu haram kabul ediyorlar helal kıldıklarını da helal sayıyorlardı.”²⁰⁸ Tirmizi’den nakledilen bu hadis-i şerif, din adamlarının Rab edinilmesinden kastın, dinin hükümlerinin uygulanılması noktasında otorite kabul edilmeleri düşüncesini desteklemektedir.

²⁰⁵ Tora, Bereşit, s. 35.

²⁰⁶ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 216-220.

²⁰⁷ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 296-297.

²⁰⁸ Tirmizi, Sünen-i Tirmizi, Konya 2004, 10: 3095.

Kur'an Yolu Tefsirinde dünyanın yaratılışı anlatılırken “Tanrı, dünyayı altı günde yarattı, yedinci günde dinlendi.” ifadeleri geçmektedir. Daha önce belirttiğimiz üzere Tora da bu konu üç yerde geçmekte ve sadece bir yerde “dinlendi” ifadesine rastlanmaktadır. Tora da dinlendi ifadesi hakkında yapılan açıklamaya göre, Tanrı için yorgunluk, bitkinlik gibi durumlar söz konusu olmadığı halde dinlendi ifadesi kullanılmıştır. Bu durum göstermektedir ki şabat günü yasak olan işlerin, bedensel çaba ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Burada Tanrı, durumun insanlar tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kendisini insan formatına sokmuştur. Tanrı için yorulma kavramının geçerli değilken “dinlenme” sözcüğünün kullanılması, gerçekten yorulan insanın da şabat günü melahadan uzak durmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Melaha ise Tora da şabat günü yasak olan “yaratıcı işler” olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁹ Bu konu Kitab-ı Mukaddes’te ise: “Gök ve yer bütün öğeleri ile tamamlandı. Yedinci güne gelindiğinde Tanrı yapmakta olduğu işi bitirdi. Yaptığı işten o gün dinlendi.”²¹⁰ ifadeleri ile geçmektedir. Görüldüğü üzere Kur'an Yolu Tefsirinde daha önce de belirttiğimiz üzere tekrar tekrar aynı hataya düşülmüştür. Yahudilikle ilgili bir mesele de Kitab-ı Mukaddes’e atıflar yapılması tefsirde sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını olanaksız hale getirmektedir.

Yahudiliğin Tanrı anlayışını incelediğimizde her ne kadar bir ve tek olan Tanrı inancına sahip olduklarını ifade etseler de gerek seçkin ırk olduklarını iddia edip Tanrı’yı sadece kendilerine tahsis etmeleri, gerekse Tanrıya ait sıfatlarla insanlara ait sıfatları kıyaslamaları, onların ilahi vahiyden saptıklarını göstermektedir.²¹¹

2.2. Peygamber İnancı

İnsan, yapısı gereği bir varlığa sığınma ihtiyacı içerisindedir. İnsanın sığındığı varlık bazen elleri ile dokunabileceği, gözleri ile görebileceği bir varlık iken bazen duyu organları ile algılayamadığı aşkın bir varlıktır. İşte, aşkın bir varlıkla iletişime geçebilmenin yolu olarak insanlar peygamber ya da bu fonksiyonu yerine getiren kişilere ihtiyaç duymuştur. En ilkelinden en gelişmişine kadar bütün dinlerde inandıkları Tanrı ve Tanrısal varlıklar ile iletişimi sağlayan bir takım insanların varlığı söz

²⁰⁹ Tora, Şemot, s. 228.

²¹⁰ Yaratılış, 2: 1-2.

²¹¹ Besim Berisha, Mukatil b. Süleyman’ın Tefsirinde Yahudilik, U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2012, s. 15.

konusudur.²¹² Başka bir ifadeyle peygamberler, Tanrı ve insanlar arasındaki haberleşmeyi gerçekleştirmişlerdir.

2.2.1. Yahudilikte Peygamber İnancı

Yahudiliğe göre ilahi bilgiye ulaşmak ve insanları aydınlatmak için Tanrı, İsrailoğulları arasından kendisine peygamberler seçmiştir. Yahudi kutsal kitabının bir bölümü de Nebiim (nebler) olarak adlandırılmıştır. Nebi ise, İbrani dilinde kendisine görev verilen, çağırılan kimse anlamına gelmektedir. Yahudilikte peygamberlik Nuh ile birlikte başlamakta, Malahi ile son bulmaktadır. Bu sebeple Yahudiler, Hz. İsa'nın ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmemektedirler. Hz. İbrahim'in ise peygamberliğinden ziyade soy atası kimliğini ön plana çıkarmaktadırlar. Yahudilere göre, seçilen en önemli peygamber Hz. Musa'dır. Bununla birlikte Tanah'ta geçen peygamberlere peygamber olarak, krallara da krallar olarak inanılmaktadır. Bu manada Hz. Davut ve Hz. Süleyman'ı Yahudiler peygamber olarak değil kral olarak kabul etmektedirler.²¹³

Yahudiliğe göre peygamberin diğer insanlardan ayrılan özelliği vahye muhatap olmalarıdır. Bununla birlikte Tanah'ta peygamberlere yapılan bir takım uygunsuz yakıştırmalar da yer almaktadır.²¹⁴ Dikkatimizi çeken peygamberlere isnat edilen bu davranışlardan bazıları şunlardır. Hz. Nuh'un içki içtiği²¹⁵, Hz. İbrahim'in hanımını Firavun'a peşkeş çektiği²¹⁶, Hz. Lut'un kızları tarafından sarhoş edildiği, sonra birlikte oldukları ve öz babalarından hamile kaldıkları²¹⁷, Hz. Musa'nın Mısır'dan çıkmadan önce İsrailoğulları'na Mısırlı komşularının ziynet eşyalarının çalmalarını söylemesi²¹⁸, Hz. Harun'un put yaptığı²¹⁹, ve Hz. Davud'un beğendiği bir kadınla birlikte olması²²⁰ gibi bilgiler de yer almaktadır. Ancak iddia edilen davranışlar değil bir peygambere sıradan bir insana dahi yakışmayacak gayrı ahlaki davranışlardır.

Yahudilikte, peygamberlere yapılan yakıştırmalara rağmen peygamberler Tanrı'nın sözünü insanlara ileten kişilerdir. Onlar, diğer insanların işledikleri gibi

²¹² Ömer Faruk Harman, Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler, İ.T.D. , İstanbul 1995, C.IX, s. 127.

²¹³ Ekrem Sarıçioğlu, a.g.e. , s. 274; G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 248.

²¹⁴ Baki Adam, "Yahudilik", s. 236.

²¹⁵ Bereşit: 9/21.

²¹⁶ Bereşit: 12/13

²¹⁷ Bereşit: 19/30-36.

²¹⁸ Şemot: 3/22.

²¹⁹ Şemot: 32/4.

²²⁰ II. Samuel: 11/2.

zaman zaman günah işleyebilmektedirler. Zaten masumlukları sadece görevleri ile ilgilidir. Bunun dışında hayatlarında masumlukları yoktur. Yahudiliğe göre peygamberlerin en üstünü olan Hz. Musa bile günah işlemiş ve vâdedilen topraklardan ayrı kalmıştır.²²¹

2.2.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Peygamber İnancının Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilerin peygamberlik inancı ile ilgili verebileceğimiz ilk bilgi İsrailoğullarının peygamberleri arasında ayırım yapmalarıdır. Bununla ilgili ayette, “Şüphesiz, Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah’a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayırım yapmak isteyenler, Peygamberlerin kimine inanırız, kimini inkâr ederiz” diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır. Allah’a ve peygamberlerine iman edenler ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah mükâfatlarını verecektir. Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”²²² buyurulmaktadır. Bu ayet Kur'an Yolu Tefsirine göre Müslümanların Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar bütün peygamberleri kabul ettikleri ancak Yahudilerin Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i, Hristiyanlar ise Hz. Muhammed'i (s.a.v.) inkar ettikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca tefsirde bu peygamberlere gönderilen kitapları da kabul etmedikleri belirtilmektedir. Diğer taraftan Kuran Yolu Tefsirinde, Yahudiler ve Hristiyanlar peygamberlerin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr ederek inanç bakımından Allah'la peygamberini ayırdıkları ve kâmil bir imana sahip olan insanın, Allah'a ve bütün peygamberlere inanması gerektiği vurgulanmaktadır.²²³

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilerle ilgili anlatılan konulardan bir tanesi, Hz. Peygamberi tanıdıkları halde inkâr etmeleridir. Kur'an-ı Kerim, Yahudilerle ilgili bu gerçeğe vurgu yapmakta ve yeni bir peygamber geleceğini bildikleri halde inkâr ettiklerini şöyle ifade etmektedir: “Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırırlar. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler.”²²⁴ Ayette kitap verdiklerimiz ifadesiyle Yahudiler ve Hristiyanlar

²²¹ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 217.

²²² Nisa, 4/150-152.

²²³ Kur'an Yolu, II/172.

²²⁴ Bakara, 2/146.

kastedilmiştir. Kuran Yolu Tefsirine göre bu ayet yorumlanırken, Taberi referans alınarak, tanıdıkları şey için Mescid-i Haram'ın kible olması denilse de, Razi'nin görüşüne de yer verilmiş ve Razi'ye göre Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin kastedildiği belirtilmiştir. Bir önceki ayet incelendiğinde kastedilenin Hz. Peygamber olduğu açıktır. Dolayısıyla ayette Ehl-i Kitab'ın Hz. Peygamber'i (s.a.v.) Tevrat ve İncil'de verilen bilgilerle pekâlâ tanıdıkları, bu sebeple peygamberliğini kabul etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak Allah, Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed'in (s.a.v.) geleceği bilgisini vermiştir. Yahudiler bir peygamber bekliyor, ancak kendilerini üstün gördükleri için onun kendi kavimleri arasından çıkması gerektiğini düşünüyorlardır. Bu yüzden Araplar arasından mütevazı bir ailenin yetim çocuğunun peygamber olarak seçilmesini kaldıramamışlardır. Onun peygamberliğini, tebliğlerini, hatta kible değişikliği ile ilgili hükmü kabul etmemişler, böylece kendi kitapları vasıtasıyla bilgi sahibi oldukları bir gerçeği gizlemiş olmaktadır.²²⁵

Başka bir ayette Yahudilerinde içinde bulunduğu Ehl-i kitap hakkında, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) tanıdıkları şöyle ifade edilmiştir: “Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanır. Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar.”²²⁶ Bu ayet yukarıda açıkladığımız Bakara suresi 146. ayetle paraleldir. Birçok müfessir, Ehl-i kitabın tanıdığı söylenenin Hz. Muhammed (s.a.v.), bazıları ise Kur'an-ı Kerim olduğunu söylemişlerdir. Ayette kastedilenin Hz. Muhammed (s.a.v.) olma ihtimali daha yüksektir; çünkü Ehl-i Kitab'ın kitaplarında son peygamber ile ilgili bilgiler mevcuttur.²²⁷ Kitaplarında Hz. Peygamber ile ilgili bilgi yer aldığı için peygamberliğini de kabul etmeleri gerekmektedir.²²⁸ Kuran Yolu Tefsiri yazarları, Saf suresi 7. ayetin tefsirini yaparken İbn Aşur'u referans alarak Faraklit meselesine değinmişlerdir. Buna göre bazı İslam âlimleri ve zamanımız araştırmacıları, Yuhanna İncili'nde geçen Hz. İsa'nın geleceğe yönelik müjde ifadesindeki Faraklit kelimesini araştırmışlardır. Kelimenin Hz. İsa'nın konuştuğu dil olan Ârâmîce'deki karşılığının anlamca Ahmet kelimesi ile örtüştüğü sonucuna ulaşmışlardır.²²⁹

Tevrat'ta ve Kur'an-ı Kerim'de geçen önemli şahsiyetlerden bir tanesi Hz. Süleyman'ın ismi, Kur'an-ı Kerim'de 16 yerde geçmektedir. Hz. Süleyman'ın keskin zekâsı,engin bilgisi, rüzgâra, hayvanlara, bitkilere ve cinlere hükmedebilmesi

²²⁵ Kur'an Yolu, I/232-233.

²²⁶ Enam 6/20.

²²⁷ Kur'an Yolu, II/387.

²²⁸ Kur'an Yolu, I/233.

²²⁹ Kur'an Yolu, V/336.

anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Süleyman'dan şu şekilde bahsedilmektedir. "Süleyman'ın hükümlanlığı hakkında şeytanların uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihrî ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihrî) öğretemek suretiyle küfre girdiler."²³⁰ buyurulmaktadır. Tevrat'ta Hz. Süleyman'ın putlara taptığı, bu nedenle Allah'ın gözünden düştüğü anlatılmışken, Kur'an-ı Kerim bütün peygamberlerin masumiyetini bildirdiğı gibi Hz. Süleyman'ın da masum olduğunu söylemiştir. Ancak Sad suresi 30. ve 35. ayetlerde Hz. Süleyman'ın çok sevdiği cins atlarla uğraşırken dua ve ibadetin vaktini geçirdiğı, hemen ardından tövbe ettiğı ve bağışlandığı anlatılmıştır. Yahudiler, Hz. Süleyman'a sihir yaptığı ve kâfir olduğu yönünde iftiralar atmış ancak Kur'an-ı Kerim onu temize çıkarmıştır. O halde ayetin asıl maksadı Hz. Süleyman'ı Yahudilerin iftiralarından korumaktır.²³¹

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudi peygamberlerin, peygamberlik görevlerini yerine getirirken muhatapları tarafından zor durumda bırakılmaları da peygamberlerle ilgili temas edilen konulardan bir tanesidir. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette özellikleri anlatılan İsrailoğulları, tutarsız davranışları, sözlerinden dönmeleri ve kendilerini diğer milletlerden üstün görmeleri gibi özellikleri ile peygamberlerini zor durumda bırakmışlardır. Kuran-ı Kerim'in Saf Suresinde bu durum şöyle anlatılmıştır: "Hani Mûsâ kavmine, "Ey kavmim! Allah'ın size gönderdiği peygamberi olduğumu bilip durduğunuz hâlde, niçin bana eziyet ediyorsunuz?" demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırdı. Allah, fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez."²³² diyerek Yahudilerin Hz. Musa'yı nasıl zor durumda bıraktıkları gözler önüne sermiştir. Kur'an Yolu Tefsirine göre, ayette Hz. Musa'nın kavminin vefasızlığı ve verdikleri sözlerden dönmeleri anlatılmaktadır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de nimetlere karşı nankörlükleri ve hıyanetleri de belirtilmiştir. Peygamber gönderilmiş diğer toplumlarda öncelikli olarak problem peygamberlere inanmamak ve yalancılıkla itham etmekken, Hz. Musa'nın sorunu kavminin vefasızlığı, inatçılığı ve hadsizliği olmuştur. Zaten Hz. Musa'nın "Allah'ın size gönderdiği peygamberi olduğumu bilip durduğunuz hâlde" sözü kavmi tarafından yalancılıkla itham edilmediğini göstermektedir.²³³ Yani İsrailoğulları, Hz. Musa'nın peygamber olduğunu bilmekte ve inkâr etmemekte buna rağmen inat edip

²³⁰ Bakara, 2/102.

²³¹ Kur'an Yolu, II/166-174.

²³² Saf, 61/5.

²³³ Kur'an Yolu, V/334.

O'nun sözünü dinlememektedir. Hz. Musa'nın yaşadığı bu durumun benzerlerini İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerin tamamı yaşamıştır.

İslam dinine göre bir peygamber mi yoksa önemli bir kişilik mi olduğu bilinmeyen Üzeyr (a.s.) ile ilgili, Yahudilikte Tanrı inancı konusunda bilgi verdiğimiz için burada tekrar o konuya girilmeyecektir.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere gönderilen peygamberlerin önemli görevlerinden bir tanesinin putperestlikle mücadele olduğu belirtilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de: "Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi. Hani kavmine şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak "Ba'l'e mi tapıyorsunuz?"²³⁴ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirinde bu ayet şöyle yorumlanmaktadır: Ayete göre Ahd-i Atik'te ki adı İlya olan Hz. İlyas, MÖ. 9. yüzyılda İsrail Kralı Ahab'ın, Sâmiriye'de Baal isimli bir put için mabed yapımına karşı çıkmış ve batıl inanışlara karşı savaş açmıştır. Hz. İlyas Baal inancını ortadan kaldırıp, Yahve inancını tekrar hâkim kılmak için çabalamıştır. Zira İsrailoğulları Yeşu isimli peygamberden sonra Baal'a tapmaya başlamıştır. Kur'an Yolu Tefsirine göre Hz. İlyas'ın Baal inancına karşı çıkmasının asıl sebebi ise, geçmişteki tüm peygamberlerin Tevhid inancı için çabaladığı, bu inancı yerleştirmek için çalıştıkları ve bu sayede ise isimlerinin ebedileştiği mesajını vermektir.²³⁵

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan Hz. Musa ve Hz. Hızır ile ilgili olay, Tevrat'ta yer almamaktadır. Ancak Kur'an Yolu Tefsirinde, bu kıssanın benzerinin bir Yahudi efsanesi olan, İlyas ile Yeşua ben Levi kıssası olabileceği söylenmiştir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, İlyas ile Yeşua ben Levi kıssasının, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan Hz. Musa ve Hızır kıssasının bozulmuş şekli olabileceğini iddia etmektedirler.²³⁶

Yahudilikte peygamber olarak kabul edilmeseler de Hz. Zekeriyya ve oğlu Hz. Yahya hakkında Kur'an-ı Kerim bilgiler vermektedir. Kur'an Yolu Tefsirinde Hz. Zekeriyya hakkında verilen bilgiler şöyledir: Tefsire göre Hz. Zekeriyya'ya müstakil bir kitap verilmemiş, Hz. Musa'nın şeriatını devam ettirmiştir. Hz. Meryem'in ise teyzesinin kocasıdır. Kur'an-ı Kerim'de bahsedildiği üzere "Rabbim! Beni tek başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısısın"²³⁷ diye dua etmiş ve Allah'ta O'na Hz. Yahya'yı müjdelemiştir. Hz. Zekeriyya oğul müjdesini aldığı anda kendisi çok yaşlıdır ve eşi

²³⁴ Sâffât, 37/125-126.

²³⁵ Kur'an Yolu, IV/549-550.

²³⁶ Kuran Yolu, III/571.

²³⁷ Enbiya, 21/89.

kısırdır.²³⁸ Hz. Zekeriyya'nın Kur'an-ı Kerim'in üç suresinde ismi altı kere geçmekte ve yaşlılık dönemine ait bilgiler verilmektedir. Ölümü ise Hz. Yahya'nın ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Oğlu Yahya'nın öldürülmesi onu çok üzmüş, kendisini de öldürmeye kalkmaları üzerine şehirden kaçmış, bir bahçedeki ağacın içine saklanmış ve düşmanları ağacı keserek Hz. Zekeriyya'yı şehit etmişlerdir.²³⁹

Kur'an Yolu Tefsirine göre, Hz. Yahya İsrailoğullarına gönderilen son peygamberlerden biridir. Hz. İsa'dan altı ay büyüktür ve MÖ. 5. yılda dünyaya geldiği düşünülmektedir. Hz. Yahya ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de: "Zekeriyya mabedde namaz kılarken melekler ona, "Allah sana, kendisinden gelen bir kelimeyi (İsa'yı) doğrulayıcı, efendi, nefesine hâkim ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler" diye seslendiler."²⁴⁰ buyurulmaktadır. Birçok müfessirin görüşüne göre burada "kelime" sözcüğü ile kastedilen Hz. İsa'dır. Çünkü Hz. Yahya, Hz. İsa'yı ilk tasdik eden kişi olmuştur. Meleklerin kendisini bir oğul ile müjdelemesine şaşırarak Hz. Zekeriyya şöyle demiştir: "Ey Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çatmış iken ve karım da kısır iken benim nasıl çocuğum olabilir?" Allah, "Öyledir, ama Allah dilediğini yapar" dedi. Zekeriyya, "Rabbim! (çocuğum olacağına dair) bana bir alâmet ver" dedi. Allah da şöyle dedi: "Senin için alâmet, insanlarla üç gün konuşamaman, ancak işaretleşebilmendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et." dedi. Bu ayetin gelmesiyle Hz. Zekeriyya'dan üç gün kimseyle konuşmaması, sadece işaret yoluyla insanlarla anlaşması ve Allah'ı çok anıp, sabah ve akşam tesbih etmesi istenmektedir. Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Zekeriyya'ya müjdelenen oğulun ismi de melek tarafından belirtilmiştir. Ayette: "Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik."²⁴¹ buyurulmaktadır. İsim meselesi yani meleğin Yahya ismini vermesi ve bu adın daha önce kimseye verilmediğini söylemesi ile ilgili Kur'an Yolu Tefsirinde İncil'e atıf yapılarak bazı bilgiler verilmektedir. Luka İncili'ndeki bilgiye göre komşuları ve akrabası doğumunun sekizinci günü çocuğu sünnet etmek için gelirler ve ona babası gibi Zekeriyyâ adını vermek isterler, fakat annesi adının Yahyâ olacağını söyler. Yakınları ve komşuları "Akrabandan bu isimde kimse yoktur" diye itiraz ederler ve babasına işaretle sorarlar. O da hâlâ konuşamadığı için bir levha ister ve "Adı Yahyâ'dır" diye yazar, hepsi şaşır kalırlar. Kur'an Yolu Tefsirine göre, Meryem

²³⁸ Kur'an Yolu, III/s. 588-590.

²³⁹ Kur'an Yolu, I/553.

²⁴⁰ Al-i İmran, 3/39.

²⁴¹ Meryem, 19/7.

Suresi 12. ve 14. ayetlerde Hz. Yahya'ya küçükken hikmet verildiği bilgisi verilmekte ve En'am Suresi 90. ayette annesi ve babası ile birlikte hayır işlerine koşan, hem ümit hem de korku içinde Allah'a derinden saygı duyan bir insan olduğu anlatılmaktadır. Tüm bu bilgiler göstermektedir ki Hz. Yahya dini konularda insanlara yön gösteren, liderlik eden ve saygı duyulan bir peygamberdir. Ancak Hz. Yahya'nın peygamberliği kısa sürmüş, MS. 27. yılın sonu ya da 28. yılın başında Hiodes'i, kardeşinin karısı Hirodias'la zina etmesi ve yaptığı diğer kötülükleri sebebiyle eleştirdiği için zindana atılmıştır. Daha sonra Hiodes, doğum gününde, Hirodias'ın kızının yaptığı gösteri ile mest olmuş ve her ne isterse vereceğini söylemiştir. Hirodias kızını Hz. Yahya'ya karşı kıskırtmış ve kızda Hz. Yahya'nın başının kesilmesini istemiştir. Bu olay üzerine Hz. Yahya başı kesilerek şehit edilmiştir.²⁴²

2.2.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Peygamber İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilerin peygamberlerin bazılarını kabul ettikleri, bazılarını ise kabul etmedikleri bilgisi verilmektedir. Yahudi inancında peygamberlik Malahi ile son bulduğundan dolayı, Yahudilerin Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmemesini bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde Hz. Süleyman'ın putperestliğe kaydığı yönündeki iddialar reddedilmektedir. Buna rağmen Kur'an Yolu Tefsirinde, İslam'i bilgilerle çeliştiği halde Kitab-ı Mukaddes'ten alıntılar yapılmaya da devam edilmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te var olan ancak İslam anlayışına aykırı olan ifadeler aynen şöyledir: "Ve vâki oldu ki Süleyman'ın ihtiyarlığı zamanında karıları onun yüreğini başka ilâhların ardınca saptırdılar. Ve babası Dâvûd'un yüreği Rab ile bütün olduğu gibi onun yüreği bütün değildi"²⁴³ Kur'an-ı Kerim, Hz. Süleyman'ı temize çıkarırken, Kur'an Yolu tefsirinde İslam'a aykırı olan bu ifadeler Kitab-ı Mukaddes'e atıflar yapılarak yer verilmesi manidardır.

Yahudilikte Tanrı inancı konusunu anlatırken, üzerinde durduğumuz Üzeyr-Ezra meselesini burada tekrar Dinler Tarihi açısından değerlendirerek tekrara düşmek istemiyoruz.

²⁴² Kur'an Yolu, I/556-558.

²⁴³ I. Krallar, 11/4-13.

Kur'an Yolu Tefsirinde Hz. Yahya hakkında birçok bilgi verilmekte ve özellikle isim meselesi dikkat çekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Meryem Suresi 7. ayette Hz. Yahya'nın adı melek tarafından belirtilmiş ve bu ismin daha önce hiç kimseye verilmediği söylenmiştir. Hz. Yahya ile ilgili konular anlatılırken sık sık İncillere başvurulmaktadır. Dikkat edilirse burada Kur'an-ı Kerim ve İncil'de ki bilgilerin örtüştüğü söylenmektedir. Kur'an-ı Kerim ile İncil'i uzlaştırma çabası olarak yorumlayabileceğimiz bu sözler, bizce masum bir amaca hizmet etmemektedir. Burada kullanılan ifade zihinlerde, tahrif edildiğine inanılan bir kitaba saygınlık kazandırma çabası olarak algılanabilmektedir.

Hz. Zekeriyâ oğul müjdesini aldıktan sonra belli bir süre hiç kimseye konuşmamıştır. O belirli süre dolunca ağzı açılıp dili çözülmüş ve Allah'a hamd etmiştir. Oğul müjdesini alırken oğulun ismi de bildirilmiştir. Yahyâ adı hakkındaki İncil'de yer alan bu bilgiler ile Kur'an-ı Kerim'in "Ey Zekeriyâ! Biz sana Yahyâ adında bir oğul müjdeliyoruz. Bu adı daha önce kimseye vermedik" meâlindeki âyetinde yer alan bilgiler örtüşmektedir. Ancak Hz. Zekeriyâ'nın konuşmama süresi Kur'an-ı Kerim'de üç gün üç gece şeklinde bildirilirken, İncil'deki bilgi bu halin eşinin hamileliği süresince ve doğumdan sekiz gün sonrasına kadar devam ettiği yönündedir.

2.3. Kitap İnancı

İlahi dinlerde Tanrı peygamberler aracılığı ile insanlarla iletişim kurmuş ancak sadece sözel bir iletişimle yetinmemiştir. Peygamberler de birer insan olduğu için onlar bu dünyadan göçüp gittikten sonra insanlara yol gösterecek yazılı bir metin ihtiyacı doğmuştur. İşte insanların bu ihtiyacını Tanrı, kutsal kitaplar göndererek karşılamıştır. Dolayısıyla kutsal kitaplar, Tanrı'nın peygamberler vasıtasıyla ilettiği bilgileri içinde barındıran ilahi metinlerdir.

2.3.1. Yahudilikte Kitap İnancı

Tevrat, bin yıllık tarihi ile bugün yaşayan dinlerin en eskilerinden birinin yani Yahudiliğin kutsal kitabının adıdır. Bir milletin karakterini yansıtmaları özelliği ile diğer kutsal kitaplardan farklıdır.²⁴⁴ Bilindiği üzere Musa b. Meymun tarafından oluşturulan on üç maddelik Yahudi inanç esaslarından sekizinci ve dokuzuncu madde kutsal kitap

²⁴⁴ Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", A.Ü.İ.F.D., S. XXXVI, Ankara 1997, s. 374.

ile ilgilidir. Burada Musa b. Meymun, Tevrat'ın Hz. Musa'ya verilen Tevrat ile aynı olduğunu, değişmediğini ve değiştirilmeyeceğini belirtmiştir.²⁴⁵ İman edilmesi gereken Yahudi kutsal kitapları yazılı (Tanah) ve sözlü (Talmud) olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Takriben bin yıllık bir zaman diliminde derlemesi yapılan Tanah üç bölümden oluşmaktadır. Tevrat (Tora), Peygamberler (Nevim) ve Yazılar (Ketuvim) Tanah'ın bölümleridir. İbranice “rehberlik” anlamına gelen Tora, Sina dağında Hz. Musa'ya verildiğine inanılan, beş bölümden oluşan Tanah'ın en kutsal bölümüdür.²⁴⁶ Yahudilik teolojisinde vahiy, gizli ve bilinmeyen Tanrı'nın, kendisini ya da iradesini insanlara göstermesi ya da bildirmesidir. Vahiy iki şekilde gerçekleşmektedir. İlk olarak Tanrı'nın açıktan vasıtasız bir şekilde bildirmesi, ikincisi ise birtakım emirleri ve bilgileri iletmesidir. Mesela Tanrı, Hz. Musa ile vasıtasız bir şekilde konuşmuştur. Yahudi literatüründe, Tanrı ile insan arasındaki bu iletişim şekli sadece Hz. Musa'ya ait olan özel bir ayrıcalıktır.²⁴⁷ Yahudilikte, Tanrı'nın vahyi ile yazılığın inanılan kitaplar, Tora'nın ilk beş kitabıdır.²⁴⁸ Sözlükte “şeriat, kanun ve namus” anlamlarına gelen Tevrat, Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye olmak üzere beş kitaptan oluşmaktadır.²⁴⁹

İbranice “mektup” anlamına gelen Zebur, geleneğe göre Hz. Davud'a atfedilen Yahudi kutsal kitaplarından biridir. Tanah'ın içinde Ketuvim adlı bölümde yer almakta ve Mezmurlar olarak adlandırılmaktadır. Yahudilerin günlük hayatlarında Mezmurlar önemli bir yere sahiptir. Buhranlı anlarda, şeytana uyma tehlikesi karşısında, endişe, yalnızlık ve hastalık gibi durumlarında Mezmurlar okunmaktadır. İçeriğinde insanlara doğruluğu, fazileti, ahlakı ve iyiliği tavsiye eden bilgiler vardır.²⁵⁰

Talmud ise Sina'da Hz. Musa'ya verildiğine inanılan yazılı Tevrat'ın yanında onun manasının net bir şekilde anlaşılmasını sağlayan sözlü bir öğretinin de verildiği inancına dayanır. Yani sözlü bir vahiy söz konusudur. Babil ve Kudüs'teki din adamları Tanah üzerine yapılan sözlü yorumları bir araya getirerek Mişna adlı eserleri oluşturmuşlardır. Daha sonra Mişna'nın anlaşılabilmesi için ilave yorumlarla Gemara

²⁴⁵ Baki Adam, “Yahudilik”, Dinler Tarihi El Kitabı, (Ed. Baki Adam), Ankara 2015, s. 94.

²⁴⁶ Mahmut Aydın, a.g.e., s. 318.

²⁴⁷ Muhammet Tarakçı, “Yahudilikte Vahiy Anlayışı”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Dinler Tarihi Araştırmaları VIII, Ankara 2012, s. 61.

²⁴⁸ Mehmet Aydın, a.g.e., s. 216.

²⁴⁹ Abdulkâdir Şeybe, Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri, İstanbul 1995, s. 31; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Ankara 1997, s. 34.

²⁵⁰ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, a.g.e., s. 226.

adlı eserler yazılmıştır. Talmud külliyatı ise Mişna ve Gemara'nın birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.²⁵¹

Daha önce Tevrat'ın vahiy eseri olduğunu söylesek de Buhtunnasr'ın Yahuda Devleti topraklarına girip, Kudüs'ü kuşatması sonucunda On Emir'in yazılı olduğu taş levhalar ve Tevrat bulunan Ahit Sandığı, Hz. Süleyman tarafından hazırlanan mabetde ki katakompa saklanmış ve bundan sonra Ahit Sandığı ve dolayısıyla Tevrat bir daha bulunamamıştır.²⁵² Ezra ve bin yedi yüz adamı ile birlikte sürgünden döndükten sonra Tevrat'ı derleyerek ona günümüzdeki şeklini vermiştir. Ayrıca Tanrı'nın mutlak sözü ve bağlayıcı olduğu için halk tarafından katı bir şekilde uygulanmasını sağlamıştır.²⁵³ Yani Musa b. Meymun mevcut Tevrat'ın Hz. Musa'ya gönderilen Tevrat ile aynı olduğunu iman esaslarında belirtse de Tevrat, Ezra tarafından derlenmiştir.

2.3.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Kitap İnancının Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirinde üzerinde durulan, Yahudilikteki kitap inancı ile ilgili en önemli mesele Tevrat'ın tahrifi meselesidir. Yahudiler ellerindeki Tevrat'ın, Tanrı tarafından Hz. Musa'ya verilen Tevrat ile aynı olduğunu söylemekte ancak Kur'an-ı Kerim'de ve Kur'an Yolu Tefsirinde, Tevrat'ın tahrif edilmiş bir kitap olduğuna vurgu yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de: “Şimdi, bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa içlerinden birtakımı, Allah'ın kelamını dinler, iyice anladıktan sonra, onu bile bile tahrif ederlerdi.”²⁵⁴ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsiri, bu ayeti yorumlarken genel olarak Yahudiliğin, inançları ve şeriatları ile İslam'a yakın bir din olduğunu belirtmekte ve Kur'an-ı Kerim'in temel dini konularda Tevrat ile çelişmesi şöyle dursun, bazı ayetlerin birebir örtüştüğünü söylemektedir. Bu sebeple Yahudilerin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nübüvvetini kabul etmeleri beklenirken onlar, dünyevi ve siyasi sebeplerle Hz. Muhammed'e karşı çıkmışlardır. Ayette özellikle Yahudilerden bir grubun Kelâmullah'ı dinleyip iyice kavradıktan sonra kasıtlı olarak tahrif ettikleri belirtilmektedir. Tahrif ise bir metnin lafzını ya da manasını değiştirmek anlamına gelir ki burada hangisinin yapıldığına dair farklı yorumlar vardır. Çoğu tefsirde Yahudilerin asıl Tevrat nüshasının hem lafzını hem de metnini değiştirdikleri yorumu yapılmaktadır.

²⁵¹ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 324-325.

²⁵² Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Ankara 1997, s. 85-86.

²⁵³ Mahmut Aydın, a.g.e., s. 296.

²⁵⁴ Bakara, 2/75.

Bilhassa Yahudiler, Tevrat'ta Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği ile ilgili haberleri ve recm gibi bazı hukuki hükümleri değiştirmişlerdir. Dolayısıyla kendi kutsal kitaplarını bile değiştirecek kadar ileri gitmiş bir milletin, İslam peygamberini tanıması ve O'nun getirdiklerine inanması fazlaca iyimser bir tutumdur.²⁵⁵ Kur'an Yolu Tefsirine göre Yahudi bilginler daha da ileri gitmişler ve yaptıkları Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır. "Vay o kimselere ki, elleriyle Kitab'ı yazarlar, sonra da onu az bir karşılığa değiştirmek için, "Bu, Allah'ın katındandır" derler. Vay ellerinin yazdıklarından ötürü onların hâline! Vay kazandıklarından dolayı onların hâline!"²⁵⁶ Kur'an Yolu Tefsiri müfessirlerine göre, burada Yahudi bilginlerin dini konularla ilgili kitaplar yazdıkları, sonra bunları Allah katından gelmiş dini gerçekler olarak tanıttıkları ve cahil halka küçük bir bedel karşılığında sattıkları bildirilmiştir. Dini bir istismar ve kazanç aracı haline getirdikleri içinde ayette ağır bir biçimde kınanmışlardır.²⁵⁷

Yahudilerin kutsal kitaplarını tahrif etmeleri konusu başka bir ayette ise şu şekilde anlatılmıştır: "Ey Peygamber! Kalpten inanmadıkları hâlde, ağızlarıyla "İnandık" diyenler (münafıklar) ile Yahudilerden küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar (Yahudiler, kendi din bilginlerinin Allah'a iftira ve Tevrat'ı tahrif konusunda uydurdukları) yalanlara kulak verirler; (yine, kin ve düşmanlıklarından dolayı) sana gelemeyen bir (yahudi) topluluğa kulak verir (ve onların yalanlarını, sözlerini tatbik eder)ler. (Kulak verdikleri kimseler) kelimeleri yerlerinden kaydırıp (tahrif eder) ve şöyle derler: "Eğer size şu (tahrif edilmiş) hüküm verilirse onu tutun; o verilmezse sakının." Allah, kimin azaba uğramasını istemişse artık sen onun için asla Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemeyi istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rüsvaylık, ahirette ise yine onlara büyük bir azap vardır."²⁵⁸ Kur'an Yolu Tefsirine göre, ayetin iniş sebebi hakkında iki farklı rivayet vardır. İlk rivayete göre, Medine'de Yahudilerden evli bir bayan ve erkek zina etmiştir. Yahudilerden bazıları Tevrat'ın recm hükmünü uygulamamışlar ve Hz. Peygamber'e gelerek daha hafif bir ceza vermesini ummuşlardır. Peygamberimiz de hemen cezayı vermemiş ve bu suçun Tevrat'taki cezasını sormuşlardır. Yahudiler ise "Sopa vurulur ve yüzleri ziftlenerek sırt sırta eşeğe bindirilip mahallede dolaştırılarak teşhir edilir." diye cevap vermişlerdir. Peygamberimiz ise sıkı bir sorgulamanın sonunda Tevrat'a göre bu suçun

²⁵⁵ Kur'an Yolu, I/145-146.

²⁵⁶ Bakara, 2/79.

²⁵⁷ Kur'an Yolu, I/148.

²⁵⁸ Maide, 5/41.

cezasının recm olduğunu onlara itiraf ettirmiştir. Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılan diğer rivayet ise ayetin iniş sebeplerine daha uygun görülmektedir. Rivayete göre İslam'dan önce Medine'de Yahudilerden Nadîroğulları ve Kurayzaoğulları arasında yaşanan savaşta Nadîroğulları başarılı olmuştur. Barış antlaşması yapılmış ancak antlaşmaya göre galip taraftan öldürülen bir kişinin diyeti, yenik taraftan öldürülen bir kişinin diyetinin iki katı olacaktır. Bu durum Peygamberimiz Medine'ye gelene kadar devam etmiştir. Peygamberimiz Medine'ye hicret ettikten sonra yenik taraftan biri, galip taraftan birini öldürmüş ve galip taraf daha önce yapılan antlaşmaya göre diyet istemiştir. Yenik taraf peygamberimize güvenerek, O'nun kendilerine destek olacağını umarak antlaşmaya karşı gelmiş ve iki kabile birbirine girmiştir. Neredeyse savaş çıkacakken Peygamberimizi hakem yapmaya karar vermişlerdir. Galip taraf, Peygamberimizin kendileri lehinde karar vereceğinden endişe ettikleri için O'nun fikrini öğrenmek üzere bazı münafıkları Peygamberimizle konuşmak için göndermişlerdir. Hz. Peygamber onların isteklerine uygun bir hüküm verirse kabul edilmesini, isteklerine aykırı olursa reddedilmesini kararlaştırmışlardır. İşte tam bu sırada Maide Suresinin 41 ve 42. ayetleri gelmiştir. Ayette “küfürde yarışanlar” ifadesiyle kastedilen Yahudiler ve inanmadıkları halde inandık diyen münafıklardır. Küfürde ısrar etmeleri sebebiyle Allah onları küfür ve dalalet içinde bırakmayı tercih etmiştir. Onlar kalplerini arındırmak istemedikleri için Allah da imanı nasip edip onları arındırmak istememiştir. Eğer onlar kendilerini arındırmak isteselerdi muhakkak Allah da onları böyle bir nimetten mahrum bırakmak istemezdi.²⁵⁹

Kur'an Yolu Tefsirine göre Allah Tevrat'ı insanlara yol göstermesi için göndermiş ve Yahudilerden de uymalarını istemiştir. Tüm uyarılarına rağmen emirlerine uymayan Yahudileri Allah, Kur'an-ı Kerim'de iğneleyici bir şekilde uyarmıştır. Ayette Allah: “Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”²⁶⁰ İşte Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre Yahudiler, Allah'ın kendilerine yüklediği bu sorumluluğu unutmak istemişler ancak inkâr da edemedikleri için yük sırtlarında kalmıştır. İşte bu kimseler, sırtlarında koca koca kitaplar taşıyan ancak onların sadece

²⁵⁹ Kur'an Yolu, II/274-276.

²⁶⁰ Cum'a, 62/5.

maddi ağırlıkları altında ezilen, kendisiyle onların içeriği arasında bağ kuramayan kimselere benzetilmiştir.²⁶¹

Ehl-i Kitap kavramı, Kur'an Yolu Tefsirinde birçok ayet yorumlanırken önemle üzerinde durulan kavramlardan bir tanesidir. Yahudiliğin isimlendirilmesi konusunda üzerinde durulmuş ancak şimdi tekrar bu kavrama temas etmemiz gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: “Ne Kitab ehlinden inkâr edenler ve ne de Allah’a ortak koşanlar Rabbinizden size bir iyilik gelmesini isterler. Oysa Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah, büyük lütuf sahibidir”²⁶² Kur'an Yolu Tefsirinde bu ayet yorumlanırken Ehl-i Kitap için “ilahi bir kitaba inananlar” anlamına gelmekle birlikte Müslümanlar dışında ki kutsal kitap sahipleri tanımı yapılmıştır. Yine tefsire göre, Kur'an-ı Kerim'in dışında, Allah tarafından indirilmiş ve hükümleri ile amel edilmesi gereken iki kitap vardır. Bunlar ise Tevrat ve İncildir.²⁶³

2.3.3. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Kitap İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsirinde Bakara Suresi, 79. ayet yorumlanırken Yahudi din âlimlerinin dini konularla ilgili kitaplar yazdığını ve sonra da bunları Allah katından gelmiş gerçekler olarak tanıttıklarını hatta bunları az bir bedel karşılığında sattıklarını söylemişler. Bu ifadeler Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen ve sözlü kanun olarak ifade edilen Talmut'u akla getirmektedir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarının burada yaptıkları tespit doğrudur ancak yorum eksiktir. Yorum yaparken kullanılan ifadeler bize Talmut'u işaret etmekte ancak ayetin yorumunda bu kelime kullanılmamaktadır. Bu durum Kur'an Yolu Tefsiri adına bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Her ne kadar Yahudilikte yazılı kutsal metinlere Tanah denilse bile, Tanah'ın ilk bölümünü oluşturan Tora, Tanah yerine de kullanılmaktadır. Yahudilikte, Tanah'ın ilk bölümü olan Tora ve ilk beş kitabının Hz. Musa'ya vahyedildiğine inanılmaktadır. Nevim ve Ketuvim bölümleri Hz. Musa'dan sonra gelen peygamberlere ve krallara ait olan kutsal metinleri içermektedir. Kur'an da belirtilen Tevrat, üç bölümü de içine alacak şekilde ifade edilmiştir.²⁶⁴ Ancak Kur'an Yolu Tefsirinde daha çok Tevrat'a atıf yapılmış ve bu durumda Tevrat'ın ilk beş kitabı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Neviim ve

²⁶¹ Kur'an Yolu, V/345.

²⁶² Bakara, 2/105.

²⁶³ Kur'an Yolu, I/176-177.

²⁶⁴ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 222.

Ketuvim bölümlerinden bahsettiğimizde Tanah ifadesini kullanmak daha doğru olacaktır. Bu durum bazen yanlış kaynakların gösterilmesine sebep olmaktadır.

Kur'an Yolu Tefsirinde önemle üzerinde durulan meselelerden bir tanesi Tevrat'ın tahrifi meselesidir. Yahudi tarihinde de bizzat belirtildiği üzere Tevrat kaybolmuş ve daha sonra Ezra tarafından derlemesi yapılmıştır. Bu doğrultuda Kur'an Yolu Tefsirinde Tevrat'ın Ezra tarafından kaleme alındığı bilgisi verilse de Yahudiler bunu kabul etmemekte, Ezra'nın Tanrı'dan Tevrat'ı tekrar aldığına inanmaktadır. Böylece Yahudilikte Ezra, peygamber olmasa da, peygamberden de üstün bir konuma yükselmektedir. Tefsirde Ezra'nın Üzeyr (a.s.) olduğu bilgisi verilmekte ancak Yahudi kaynaklarında böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Kur'an-ı Kerim, Yahudilerin kutsal kitaplarını tahrif ettikleri bilgisini vermekte, Kur'an Yolu Tefsirinde ise bu tahrif, Yahudilerin Tevrat'ın hem lafzını, hem de metnini değiştirdikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Baki Adam'a göre Tevrat'ta bir takım değişiklikler olmuştur ancak bu tahrif kasıtlı bir şekilde değil, Tevrat metninin farklı zamanlarda, farklı kişiler tarafından derlenmesinden kaynaklanmaktadır. Tevrat'ta aynı olaylarla ilgili birçok ifade de çelişkilerin bulunması da yine bu sebepten kaynaklanmaktadır. Aslında Yahudi Rabbiler de kronolojiye uymayan anlatımlar ve çelişkilerin farkındadır. Örneğin Hz. Harun'un yaşadığı dönemde şirke öncülük etmesi onların zihnini karıştırmış ancak bu ve bunun gibi ifadeleri Tevrat'ın metninden düzeltme yoluna da gitmemişlerdir.²⁶⁵ Dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsirinde ve birçok tefsirde yer alan, Tevrat'ın hem metin hem de lafız olarak tahrif edildiği yorumunun Dinler Tarihi ilmi açısından isabetli olduğu düşünülmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde Bakara Suresi 105. ayet yorumlanırken, Ehl-i Kitap kavramı hakkında şöyle bir ifade kullanılmıştır: "Allah tarafından indirilmiş hükümleri ile amel edilmesi gereken Kur'an'ın dışında iki kitap (Tevrat ve İncil) vardır." Tefsirde birçok ayette Tevrat ve İncil'in tahrif edilmesi konusu üzerinde durulmuş ancak burada amel edilmesi gereken kitaplar oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, bu iki farklı söylem ile kendi kendileriyle çelişmekte ve bu durum akla dinler arası diyalog çalışmalarına hizmet ettikleri fikrini getirmektedir.

²⁶⁵ Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", A.Ü.İ.F.D., S. XXXVII, Ankara 1997, s. 399.

2.4. Ahiret İnancı

Öldükten sonraki hayat konusu, dinlerin önemle üzerinde durduğu konulardan bir tanesidir. Dinler ise tarih boyunca insanı bu dünyadan öteki âleme hazırlayan, dünyadaki gerçek amaç ve gayesini hatırlatan, ölüm sonrası hayatı tanıtan ve bu konuda insanın kafasındaki soru işaretlerini gideren en önemli kurum olmuştur.

Dünya hayatından sonra başlayıp devam edecek olan ikinci hayata ahiret denir. Birçok inanç sisteminde ahiret inancı önemli bir yer tutmaktadır. Ahiret, insanın dünyada yaptığı şeylerin karşılığını göreceği ve koşulsuz adaletin gerçekleşeceği yerdir. Ayrıca ahiret hayatının birçok inanç sistemine göre sonsuz olacağı da vurgulanmaktadır.²⁶⁶

2.4.1. Yahudilikte Ahiret İnancı

Yahudilikte ahirete öteki dünya anlamında “olam haba” denilmektedir.²⁶⁷ Tanah’ta ahiret inancı ile ilgili net ifadeler rastlamak mümkün görünmemektedir.²⁶⁸ Ahiret inancına yönelik kıyamet ve haşır gibi kavramların, Babil esaretinden sonra İran etkisiyle ortaya çıktığı kanaati hâkimdir.²⁶⁹ Yahudi kutsal metinleri incelendiğinde ise İşaya ve Daniel kitaplarına kadar ahiret inancına ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. İşaya kitabında yer alan “Senin ölümlerin dirilecekler, benimkilerin cesetleri kalkacaktır. Ey sizler, toprak içinde yatanlar, uyanın ve terennüm edin... ve her yer ölümlerini dışarı atacak”²⁷⁰ ifadeleri Yahudilikte insanların öldükten sonra yeniden dirilme inancının varlığına delil olarak kabul edilmektedir. Daniel kitabında ise bu konu hakkında yer alan “Ve yerin toprağında uyuyanlardan birçoğu, bunlar ebedi hayata ve şunlar utanca ve ebedî nefrete uyanacaklar. Ve anlayışlı olanlar gök kubbesinin parıltısı gibi, birçoğunu salaha döndürenler de yıldızlar gibi ebediyen ve daima parlayacaklar”²⁷¹ ifadeleri de yine yeniden dirilme inancını ortaya koymaktadır. Daha sonraki metinlerde yine yeniden dirilmeye işaret edecek ifadeler mevcuttur. Yahudilikte, iyi olsun kötü olsun bütün insanların öldükten sonra “Şeol” adı verilen yere gidecekleri ve ruhların üzgün bir şekilde mezarda kalacağı inancı mevcuttur. Ayrıca ölümden sonra

²⁶⁶ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Konya 1998, s. 20-21.

²⁶⁷ Baki Adam, “Yahudilik”, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ed. Baki Adam), Ankara 2015, s. 95.

²⁶⁸ Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, , Ankara 2013, C. XXXXIII, s. 205.

²⁶⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e. , s. 272.

²⁷⁰ İşaya, 26: 19.

²⁷¹ Daniel 12: 2-3.

muhakemenin olmadığına da inanılmaktadır. Ölümden sonra hayat kısmen mezarda kısmen de ölümler âlemi de denilen Şeol'de geçecektir.²⁷² Ayrıca Şeol kelimesi çukur bir yer olarak da yorumlanmaktadır. Bu yoruma göre kelime, yeraltı âlemi anlamına gelmektedir. Zaten Şeol'un en önemli özelliği yerin altında olmasıdır. Gökyüzü nasıl Tanrılara aitse insanlarda onu tam zıddı olan yeraltı âlemine yani Şeol'e gidecektir.²⁷³

Tevrat'ın yanında Hz. Musa 'ya gönderildiğine inanılan sözlü Tevrat'ta yani Talmud'da ahiret kavramı ile ilgili detaylı bilgiler mevcuttur ancak bu bilgiler çoğu zaman birbiri ile çelişmektedir. Bazı Yahudi kaynaklarında dünya ile ahiretin aynı olduğu, bazılarında ise dünyanın ahirete hiç benzemediği belirtilmektedir.²⁷⁴

Daha önce de belirttiğimiz üzere Yahudi inanç esasları Musa b. Meymun tarafından 12. yüzyılda oluşturulmuştur. Ancak bundan önceki dönemlerde de bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Örneğin İskenderiyeli Philo iman esaslarını felsefi bir bakış açısıyla ilk olarak sistematik hale getiren kişi olmuştur.²⁷⁵ Yahudi din bilginleri yani Rabbiler, Tevrat'ta ki bazı cümleler üzerine yorumlar yapmışlar ve ahirete imanın iman esasları arasında yer almasına karar vermişlerdir. Rabbiler ahirete inanmayanları kâfir olarak kabul etmişler, onların ahirette cennet hayatından bir nasipleri olmayacağını söylemişlerdir. Ahiret inancı ile ilgili gerek kutsal kitaplarda kesin bilgilerin olmaması, gerekse iman esaslarını belirleme çabalarının bu kadar geç sonuçlanması Yahudiler arasında çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Örneğin Yahudi mezheplerinden Sadukiler ve günümüzdeki bazı reformcu Yahudiler, yeniden dirilmeye ve ahiret hayatına inanmamaktadırlar. Ayrıca Yahudi inancına göre bir Yahudi ne kadar büyük bir suç işlerse işlesin cehennemde en fazla on iki ay kalacaktır.²⁷⁶

2.4.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Ahiret İnancının Yorumları

Kur'an-ı Kerim incelendiğinde Yahudilikte ahiret inancı ile ilgili birçok ayetin yer aldığı görülecektir. Bu ayetlerde genellikle Yahudilerin İslam'a aykırı olan ahiret inançlarına vurgu yapılmış ve özellikle Hz. Peygamber, zamanındaki Yahudilere seslenilmiştir. Kur'an Yolu Tefsirinde, Bakara suresi 80. ayet ve Al-i İmran suresi 24. ayetlerin yorumunda, Yahudilerin ahiretle ilgili İslam'a göre yanlış olan inançlarına vurgu yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de: "Bir de dediler ki: "Bize ateş, sayılı birkaç

²⁷² Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, a.g.e. , s. 249-250.

²⁷³ İsmail Taşpınar, Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Ahiret İnancı, İstanbul 2015, s. 282-283.

²⁷⁴ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, a.g.e. , s. 250.

²⁷⁵ Ravza Aydın, Yahudi İman Esasları, S.Ü.İ.F. Dergisi, C. XIV, S. 25, Sakarya 2012, s. 190.

²⁷⁶ Baki Adam, "Yahudilik", s. 235-237.

günden başka asla dokunmayacaktır.” Sen onlara de ki: “Siz bunun için Allah’tan söz mü aldınız? Eğer böyle ise, Allah verdiği sözden dönmez. Yoksa siz Allah’a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?”²⁷⁷ buyurulmaktadır. Tefsirlerde bu ayetle ilgili çeşitli rivayetler söz konusudur. Bir rivayete göre Hz. Peygamber Yahudilere “Cehennem ehli kimdir?” diye sormuş; onlar da “Biziz; fakat bizden sonra yerimize siz gireceksiniz” demişler; Hz. Peygamber de “Yalan söylüyorsunuz! Çok iyi biliyorsunuz ki biz sizin yerinizi almayacağız” buyurmuş; daha sonra da konumuz olan ayet inmiştir. Başka bir rivayete göre ise Hz. Musa’nın Sina dağında bulunduğu kırk gün içinde Yahudiler buzağıya taptıkları için bunun cezası olarak cehennemde sadece kırk gün kalacaklarına inanıyorlardır. Kur’an Yolu Tefsiri müfessirlerine göre, Yahudilerin bu iddiaları Allah’tan aldıkları bir vaade değil kendi kuruntularına dayanmakta ve bilgisizce söylenen boş bir sözden başka bir şey ifade etmemektedir. Allah’ın bildirdiği gerçek ise şudur ki, herkes günahı nispetinde ceza alacak, günahlar içinde boğulmuş olanlar ebedi cehennemde, iman edip güzel işler yapanlar da ebedi cennette kalacaklardır. İşte Allah’ın vaadi budur.²⁷⁸ Yani Yahudilerin iddialarının hiçbir dayanağı yoktur. Aynı konu ile ilgili diğer ayette ise, “Bunun sebebi, onların, “Bize, ateş sadece sayılı günlerde dokunacaktır.” demeleridir. Uydura geldikleri şeyler dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır.”²⁷⁹ buyurulmaktadır. Kur’an Yolu Tefsiri yazarları bu ayeti de Yahudilerin bir iftirası olarak değerlendirmiş ve çok kısa bir süre yandıktan sonra cennete gidecekleri inancının, kendilerini aldatmaktan öte başka bir sonucunun bulunmayacağını belirtmişler.²⁸⁰

Kur’an Yolu Tefsirinde Bakara Suresinin 94. ayeti tefsir edilirken, Yahudilerin ahiret inançları eleştirilmeye devam edilmiştir. Ayette , “De ki: “Eğer (iddia ettiğiniz gibi) Allah katındaki ahiret yurdu (cennet) diğer insanlar için değil de, yalnız sizinse ve doğru söyleyenler iseniz haydi ölümü temenni edin!” buyurulmakta ve böylece Yahudilerin sadece kendilerinin cennete girecekleri yolundaki iddialarına da cevap verilmektedir. Yahudiler iddialarında samimi olsalar üzüntü, keder ve zahmet içinde yaşadıkları şu dünyadan ayrılıp, sınırsız bir mutluluk yeri olan cennete kavuşabilmek için bir an önce ölmeyi istemeleri gerekmektedir. Onlar ölümü istememekte aksine ayetin devamında dünyada bin yıl yaşamayı istediklerinden bahsedilmektedir. Onların

²⁷⁷ Bakara, 2/80.

²⁷⁸ Kur’an Yolu, I/148-149.

²⁷⁹ Al-i İmran, 3/24.

²⁸⁰ Kur’an Yolu, I/530.

bir an önce ölmek gibi bir temennileri olamaz. Çünkü en başta iddialarında emin değildirlere. İşledikleri günahlar, cinayetler ve her türlü kötülükler sebebiyle vicdanları bu iddialarını doğrulamaya engeldir. Bu sebeple de asla ölümü temenni etmemektedirler.²⁸¹ Yahudilere Bakara suresi 94. ayette yapılan çağrı, Cuma suresi 6 ve 7. ayetlerde de yapılmaktadır. Ayette, “De ki: “Ey Yahudi akidesini benimseyenler! Bütün insanlar değil de, yalnız kendinizin Allah’ın dostları olduğunu iddia ediyorsanız, (bunda da) samimi iseniz haydi ölümü isteyin!” Ama onlar, daha evvel yaptıklarından dolayı asla ölümü istemezler. Allah, zalimleri hakkıyla bilir.”²⁸² buyurulmaktadır. Rivayete göre Hz. Peygamber kendisi ile görüşmek için gelen bir Yahudi grup ile konuşmuş, onları İslam dinine davet etmiş, kabul etmedikleri takdirde Allah’ın azabına uğrayacaklarını söylemiş, Yahudiler ise “Bizi bununla nasıl korkutursun? Oysa biz Allah’ın oğulları ve sevgili kullarıyız”²⁸³ demişlerdir. Kur’an Yolu Tefsirine göre Bakara suresi 94. ayet ve Cuma suresi 6 ve 7. ayetlerde ki ortak nokta Yahudilerin ölümü asla istemeyeceklerinin sebebi ahiret hayatında ümitlerini söndürecek derecede kötü işler yapmaları ve ahiret hayatının varlığına inandıkları halde dünya hayatına taparcasına bağlanmalarıdır.²⁸⁴ Kur’an Yolu Tefsiri yazarlarına göre “bizi bununla nasıl korkutursun” sözüyle kastedilen azap, ahiret azabı olmalıdır. Ancak bu sözleriyle Yahudiler büyük bir çelişki içindedirler. Çünkü hem Allah’ın sevgili kulları oldukları için ahiret azabı çekmeyeceklerini söylemekte, hem de sayılı günler de olsa ateşte yanacaklarını itiraf etmektedirler.²⁸⁵

Kur’an Yolu Tefsirinde Yahudilerin ahiret inancı ile ilgili iddialarından bir tanesi ise ayette şu şekilde bildirilmiştir: “Bir de; “Yahudi ve Hristiyanlardan başkası Cennet’e girmeyecek” dediler. Bu, onların kuruntuları! De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz (iddianızı ispat edecek) delilinizi getirin.”²⁸⁶ Kur’an Yolu Tefsirine göre Yahudiler sadece Yahudilerin, Hristiyanlarda sadece Hristiyanların cennete gireceklerini iddia ederken, Kur’an “Eğer doğru söyleyenler iseniz delilinizi getirin” diyerek bu iddiaların delilsiz ve temelsiz olduğunu ifade etmek istemekte ve onlara meydan okumaktadır.²⁸⁷

²⁸¹ Kur’an Yolu, I/159.

²⁸² Cum’a, 62/6-7.

²⁸³ Maide, 5/18.

²⁸⁴ Kur’an Yolu, V/347.

²⁸⁵ Kur’an Yolu, II/240-241.

²⁸⁶ Bakara, 2/111.

²⁸⁷ Kur’an Yolu, I/188.

Kur'an-ı Kerim'de tüm bu yanlış davranışlarının karşılığı konusunda ise şöyle buyurulmuştur. “Onlar, ahireti verip dünya hayatını satın alan kimselerdir. Artık bunlardan azap hiç hafifletilmez. Onlara yardım da edilmez.”²⁸⁸ Kur'an Yolu Tefsiri yazarları bu ayeti şu şekilde yorumlamışlardır. Yahudiler hep dünya menfaatlerine göre hareket etmişler ve bu sebeple hem dünyada perişan olacaklar hem de ahirette azap göreceklerdir.²⁸⁹

2.4.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Ahiret İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an-ı Kerim'e göre Yahudilerde cehennemde sayılı gün kalma inancı vardır ancak bu süre konusunda Kur'an-ı Kerim'de bir bilgi verilmemiştir. Kur'an Yolu Tefsiri ilgili ayeti yorumlarken Hz. Musa'nın Sina dağında bulunduğu kırk gün içinde Yahudiler buzağıya taptıkları için bunun cezası olarak cehennemde sadece kırk gün kalacaklarına inandıklarını ifade etmiştir. Ancak Yahudilikle ilgili kaynaklar incelendiğinde, cehennemde sadece kırk gün kalacakları yönünde bir bilgiye rastlanmamıştır. Kaynaklarda cehennemde kalış süresi on iki ay olarak geçmektedir. Dolayısıyla, Kur'an Yolu Tefsiri ile Yahudi kaynakları bu konuda birbiri ile çelişmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler hakkında bilgiler verilen surelerden Cuma suresinde Yahudilerin övündüğü üç iddia çürütülmüştür. Bunlardan birincisi Allah'ın sevgili kulları ve velileri oldukları iddiasıdır. Yahudilere meydan okunmakta ve iddialarını ispat etmeleri istenmektedir. Yahudilerin bu iddiaları, birçok sıkıntı, baskı ve sürgün yaşadıkları halde dünya hayatına aşırı derecede bağlı olmaları ayrıca ölümü temenni etmemeleri sebebiyle geçersiz kabul edilmiştir. Kur'an Yolu Tefsirinde yapılan bu değerlendirme Yahudiliğin tarihi bağlamında düşünüldüğünde geçerli bir değerlendirme olarak dikkat çekmektedir. Cuma Suresinde çürütülen diğer iddialar ise sadece kendilerinin kitap sahibi oldukları iddiası ile kendilerinin kutsal günlerinin cumartesi olduğu ve Müslümanların böyle bir günlerinin olmadığı iddiasıdır. Yahudilerin son iddiasını ise Allah Müslümanlar için Cuma gününü özel bir gün olarak belirleyerek çürütmüştür.²⁹⁰

²⁸⁸ Bakara, 2/86.

²⁸⁹ Kur'an Yolu, I/152.

²⁹⁰ Abdurrahman Ateş, Cuma Suresi Tefsiri “Sahte Dindarlık Eleştirisi”, İstanbul 2017, s. 26.

Sonuç olarak Yahudiler, Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette kınanmakta ve ahiret hakkındaki inançlarının yanlış olduğu belirtilmektedir. İmani konularda teslimiyet duygusundan daha çok çıkarlarına uygun olarak inanmak eğilimindedirler. Ancak bu zihniyetleri de onları sürekli yanlış seçimler yapmaya yöneltmiştir.²⁹¹ Yahudi tarihi incelendiğinde baskı ve sürgün dönemleri yaşadıkları ve birçok felaketle karşı karşıya geldikleri görülmekte, bu olayların arkasında da Yahudilerin olumsuz karakterlerinin etkili olabileceği düşüncesi akla gelmektedir.

2.5. Melek İnancı

Birçok inanç sistemine göre Tanrı, gözle görülemeyen ve insanın beş duyu organı ile algılayamadığı bir varlıktır. Fiziki hayatın ötesinde olan Tanrı ile insanın iletişime geçebilmesi için bir takım iletişim vasıtalarının bulunması zorunludur. Aksi takdirde insan, Tanrı'nın emir ve yasaklarını öğrenemeyecek ve uygulayamayacaktır. Bu nedenle birçok dinde Tanrı ile insan arasındaki iletişimi gerçekleştirecek olan melek inancı söz konusudur.

2.5.1. Yahudilikte Melek İnancı

Öncelikle belirtmeliyiz ki Yahudilikte melek inancı vardır. Bütün Yahudi mezhepleri meleklerin varlığını kabul etmekte ve Tanah'ta çeşitli melek isimleri geçmektedir.²⁹² Başta “Malah” olmak üzere ilahi varlıklar anlamında “Tanrı'nın oğulları” , “Tanrı'nın, göklerin ve yüce olanların ordusu” , “kutsallar”, “kudretliler”, “ilahlar” ve “kullar” gibi kavramlar melekleri ifade etmek için kullanılmıştır. Kullanılan tabirlerden de anlaşılacağı üzere melekler, Tanrı ve insan gibi diğer varlıklardan net bir şekilde ayrılmamıştır. Tanrı ve onun elçisi olan melek ifadesi çoğu zaman birbirini yerine kullanılmıştır. Örneğin Kutsal Kitap'ta, Hz. Hacer bir melek ile karşılaşmakta ve daha sonra melekten “Beni gören Rab”²⁹³ diye söz etmekte veya bazen bir melek için bir yerde melek olarak, başka bir yerde ise adam olarak atıfta bulunmaktadır. Bazı Dinler Tarihçilerine göre Tanrı ile melek arasındaki bu karışıklık, insanların ilk zamanlarda Tanrı ile doğrudan ilişki kurması, ancak daha sonra bu anlayışı yumuşatarak araya meleği koymasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple meleklerle yönelik atıflar daha çok

²⁹¹ Fatih Kesler, Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar, Ankara 2004, s. 94.

²⁹² Ömer Faruk Harman, “Yahudilikte İnanç Esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXIII, S. 205.

²⁹³ Tora, Bereşit, 16/7,13.

Babil sürgünü ve sonrasında kaleme alınan metinlerden Talmud ve Midraşlar'da yani Yahudi kutsal kitaplarına Rabbiler tarafından yapılan yorumlarda yer almaktadır.²⁹⁴

Yahudi inancında melekler, Tanrı tarafından kendilerine verilen belli görevleri yerine getirmektedir. Önemli görevleri yerine getiren yedi melek şunlardır. Uriel, Rafael, Raguel, Mihael (Mikail), Sariel, Gabriel (Cebrail) ve Remiel.²⁹⁵ Gabriel vahiy taşıyan melektir, Mihael koruyucu, Uriel hava değişimlerini yönetir ve Rafael hastaları mucizevi bir şekilde iyileştiren hekim melektir.

Tanah'ta meleklerin günah işleyebilen varlıklar olduklarından bahsedilmiştir. Günahkâr meleklerin başında ise şeytan gelmektedir.²⁹⁶ Bu nedenle melekler küfür işleyebilmekte ve bundan dolayı Allah o meleği kötü bir surete çevirerek cezalandırabilmektedir. Bu tür inançların altında yatan sebep ise Yahudilerin cinleri ve şeytanı da melek olarak kabul etmesidir. Buna rağmen hep iyilik yapan, insanları koruyan ve sıkıntıları ile sıkıntı çeken meleklerde vardır. Bazı Yahudi din âlimlerine göre melekler gökyüzündedir ve yeryüzüne inmezler. Ayrıca Tanah'ta meleklerin gökyüzünden inmek için merdiven kullandıkları söylenmektedir. Yahudilikte melekler ölümlü ve ölümsüz olmak üzere de ikiye ayrılmaktadır.²⁹⁷ Yahudiler melekleri kanatlı insanlar olarak düşünmektedirler ve muhtemelen Yunanlılardan etkilenecek böyle bir düşünce geliştirmişlerdir.²⁹⁸

Yahudilikte var olan melek inanışlarından biri de düşmüş meleklerdir. Tora'da bu konu ile ilgili: "İnsanoğlu toprak üzerinde çoğalmaya başlayıp kızları doğunca, Tanrı'nın oğulları, insan kızlarının iyi olduklarını gördüler ve her seçtiklerinden kendilerine eş aldılar."²⁹⁹ denilmektedir. Tora'nın açıklamalarında Tanrı'nın oğulları düşmüş melekler olarak ifade edilmektedir.³⁰⁰

2.5.2. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Melek İnancının Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirini incelediğimizde Yahudilikteki melek inancı hakkında sadece Bakara Suresi 97. ve 98. ayetlerde bilgi verildiğini görülmektedir. Yahudilerin

²⁹⁴ Fuat Aydın, Genel Olarak Yahudilik, İstanbul 2004, s. 48.

²⁹⁵ İsmail Taşpınar, a.g.e. , s. 130-131.

²⁹⁶ Hasan Kurt, Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Melek Kavramı, S.İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2014, s. 47.

²⁹⁷ Ali Çolak, Kur'an ve Hadislere Göre Melek, Gümüşhane 2012, s. 18-19.

²⁹⁸ İbrahim Ethem Aydın, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın "Hak Dini Kur'an Dili" Adlı Eserinde Yahudilikle İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2014, s. 107.

²⁹⁹ Tora, Bereşit, 6: 1-2.

³⁰⁰ Tora, Bereşit, s. 37.

Cebrail (a.s.)’a düşmanlıkları bu ayetlerde ifade edilmiştir. Ayette, “De ki: “Her kim Cebrail’e düşman ise, bilsin ki o, Allah’ın izni ile Kur’an’ı; önceki kitapları doğrulayıcı, mü’minler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir. Her kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail’e ve Mîkâil’e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır.” buyurulmaktadır. Kur’an Yolu Tefsiri yazarlarına göre bu ayet şu olay üzerine inmiştir. Fedek Yahudileri Hz. Peygamber’e gelmişler ve dört konu hakkında soruları olduğunu, bunlara doğru cevaplar verilirse Müslüman olacaklarını söylemişlerdir. Üç soruyu sormuş ve tam da bekledikleri gibi cevapları almışlardır. Dördüncü soruları ise Hz. Peygamber’e vahiy getiren meleğin ismi olmuştur. Cebrail cevabını alınca “Cebrail bizim düşmanımızdır; çünkü o kıtlık, savaş ve kuraklık meleğidir. Eğer sana vahiy getiren Mikail olsaydı iman ederdik; çünkü Mikail rahmet, bolluk ve yağmur meleğidir.” demişlerdir. Ayette Yahudilerin bu düşmanlıklarının yersiz olduğuna vurgu yapılmıştır. Çünkü Cebrail (a.s.) insanlar için rehber ve mutluluk kaynağı olan Kur’an’ı Hz. Peygamber’e getiren, hatta O’nun kalbine indiren bir melektir. Aslında Yahudiler Cebrail (a.s.)’a değil, Hz. Peygamber’in getirdiği vahye ve vahyi gönderene düşmanlık etmektedir. Bu nedenle de ayetin sonunda Allah, kâfirlerin düşmanı olduğunu belirtmiştir.³⁰¹

2.5.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Melek İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur’an Yolu Tefsirinde Yahudilikteki melek inancını anlatırken Yahudilerin Cebrail’e düşman oldukları bilgisini vermiştik. Cebrail (a.s.) ile ilgili Yahudi kaynaklarını araştırdığımızda, Yahudilerin Cebrail (a.s.)’a düşman oldukları yönünde bir bilgiye rastlayamadık. Bu durumda Yahudilerin Cebrail (a.s.)’a düşmanlık meselesi, Arabistan Yahudilerine özel bir durum olarak yorumlanabilmektedir. Ayrıca Peygamber Efendimiz zamanındaki Yahudilerin, İslam dinine girmemek için Cebrail (a.s.)’ı bahane etmiş olabilme ihtimalleri de söz konusudur.

Yahudilikteki ve İslam’daki melek inancını genel olarak incelediğimizde, Yahudilikte ki melek anlayışı ile İslam dininde ki melek anlayışının birbirine benzediği görülmektedir.³⁰² Ancak Yahudilikteki melek inancı ile İslam dinindeki melek inancının

³⁰¹ Kur’an Yolu, I/162-163.

³⁰² Ali Çolak, a.g.e. , s. 18.

bazı noktalarda birbiri ile ayrışması, Yahudilerin kutsal kitaplarını tahrif etmelerinden kaynaklanabileceğini akla getirmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilikteki melek inancı ile ilgili bilgiler son derece sınırlı olduğu için değerlendirmemiz de burada sona ermektedir.

2.6. Mesih İnancı

Yeryüzünde varlığını sürdüren gerek ilahi, gerekse ilahi olmayan dinler incelendiğinde, birçok dinde dünyanın sonuna doğru gelmesi beklenen bir kurtarıcı inancının varlığı görülecektir. Bu kurtarıcının birçok adı olmakla birlikte Yahudilik ve Hristiyanlıktaki adı mesihtir.

2.6.1. Yahudilikte Mesih İnancı

Yahudilikte önemli inanışlardan bir tanesi mesih inancıdır. Mesih kelimesi, İbranice “yağ sürülmüş, mesh edilmiş, temizlenmiş” anlamlarına gelen maşiah kelimesinden gelmektedir. Başlangıçta krallar tahta çıkmadan önce yağlanmışlar, ancak daha sonra bu uygulamaya başrahipler ve rahiplerde katılmış, tayinlerinde kutsal yağ ile mesh edilmişlerdir. Hatta daha sonra peygamberlerde mesh edilmişlerdir.³⁰³ Mesih kelimesi, Babil esaretinden sonra ise, ahir zamanda Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilecek bir peygamber veya dini bir lider anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Yahudi inanışında mesih'in gelişiyi ilgili birçok haber verilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: Zamanın ilerlemesi ile yeryüzünde ahlaksızlık artacak, insanlarda utanma hissi azalacak, pahalılık artacak, hahamların hesabına göre mesih MS. 240 veya 471 yılında gelecektir. Yahudi inancına göre mesih, Betlehem’de doğacak ve Hz. Davud’un soyundan gelecektir. Doğumunu Mikail (a.s.) ilan edecek ve mabed yıkılacaktır. Yahudileri ve Yahudi olmayanları Tanrı’nın vekili sıfatıyla yönetecek, Yahudilere Tanrının rahmetini ve küfürbazlara da lanetini ulaştıracaktır. Adaletli bir hükümdar olarak Davud tahtından ülkeyi idare edecek ülkesinin sınırlarını denizlerden denizlere ulaştıracaktır.³⁰⁴ Yahudilikte mesih kelimesi, yaşayan bir kralı değil, İsrail hükümdarlığını yeniden kurmak ve insanları kurtarmak için gelmesi beklenen kral için

³⁰³ Ekrem Sarıkçıoğlu, Dinlerde Mehdi Tasavvurları, Samsun 1997, s. 15.

³⁰⁴ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e. , s. 277-278.

kullanılmaktadır. Diyebiliriz ki zamanla Yahudilikte mesih inancı, eskatolojik bir içerik ve anlam kazanmıştır.³⁰⁵

Hız. İlyas, Yahudilikte İlyas veya Elia olarak tanınan ve hakkında mesih iddialarının bulunduğu önemli bir kişiliktir. Çoktanrılı bir dönemde Kral Ahab ve Ba'al putuna karşı mücadele etmiştir. Çoğu zaman öldürüleceği düşüncesiyle kraldan gizlenmiştir. Halkına gizli gizli inancını anlatmış ve mucizeler göstermiştir. Eski Ahit, Hız. İlyas'ın gökten gelen alevli bir arabaya binerek göğe yükseldiğini söylemektedir.³⁰⁶ Göğe çıkması konusunda benzer ifadeler Hız. İdris içinde kullanılmakta ve bazı tefsirciler ahir zamanda geri döneceklerini söylemektedir.³⁰⁷

Yahudilikte ve Hristiyanlıkta hakkında mesih iddialarının bulunduğu önemli şahsiyetlerden biri Hız. Yahya'dır. Hız. Yahya, Zekerıyya peygamberin oğludur ve Hız. İsa'nın çağdaşıdır. İçinde yaşadığı dönemde faaliyetleri sebebiyle geri dönen İlyas yani mesih olduğu iddia edilmiştir. Hristiyan inancında Hız. İsa'nın teyzesinin oğlu ve vaftizcisidir.³⁰⁸ Yahudilikte peygamber olarak kabul edilmemektedir. Gelecekte bahsetmesi, idareye ters düşmesi ve kral Herodes Antipos'un üvey kızıyla evlenmesine izin vermemesi sebebiyle başı kesilerek şehit edilmiştir.³⁰⁹

2.6.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Mesih İnancının Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirine göre, Yahudilikte mesih inancını ortaya koymadan önce üzerinde durulması gereken konu, yine Kur'an Yolu Tefsirine göre Arz-ı Mev'üd meselesidir. Kur'an Yolu Tefsirine göre vaad edilen topraklar anlamına gelen bu kelime, Kitab-ı Mukaddes'e göre Hız. İbrahim ve onun soyundan gelenlere Tanrı tarafından verileceği vaad edilmiş olan toprakları ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu meseleye değinilmiş ve şöyle denilmiştir: "Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı kutsal topraklara girin. Sakın ardınıza dönmeyin. Yoksa ziyana uğrayanlar olursunuz."³¹⁰ Ayette belirtilen kutsal topraklardan kasıt, içinde Beytülmakdis'in de bulunduğu Filistin topraklarıdır. Bu topraklar Tora'ya göre "içinde süt ve bal akan ülke" iken, Kur'an-ı

³⁰⁵ Jacques Waardenburg, "Mesih", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2004, C. XXIX, s. 307.

³⁰⁶ II. Krallar, 2:11.

³⁰⁷ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 262-263.

³⁰⁸ Mahmut Aydın, "Yahya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, c. XXXXIII, s. 232-233.

³⁰⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 295.

³¹⁰ Maide, 5/21.

Kerim'e göre ise "Allah'ın bereketli kıldığı yurt" tur. Arz-ı Mev'ûd'un sınırları içindeki topraklar, Akdeniz'den Fırat'a, Sina yarımadasının güneyinden Lübnan'ın kuzeyine kadar uzanmaktadır. Bu topraklara sahip olabilmek için birçok şart vardır ve en önemlisi Allah'a verilen sözün yerine getirilmesidir. İlahi emirlere uymak, peygamberlerin yolunu izlemek, öksüzü mağdur etmemek, hak ve adalete riayet etmek ve suçsuz kanı dökmek diğer şartlar arasındadır. İsrailoğulları Allah'a verdikleri sözü tutmazlarsa bu topraklardan mahrum kalacaklar ve lanetleneceklerdir. Ancak Yahudiliğin tarihçesini anlatırken de görüldüğü üzere Yahudiler, Hz. Musa döneminden itibaren Allah'la yaptıkları ahdi bozmuş ve Allah'a isyan etmişlerdir. Romalılar tarafından MS. 70 ve 135 yıllarında kutsal topraklardan çıkarıldıktan sonra ise hep o topraklara dönme hayali ile yaşamışlardır. İşte Yahudilikte Mesih inancının ortaya çıkmasında en önemli dinamik tekrar o topraklara dönme hayali olmuştur ve dönem dönem mesih iddiasıyla ortaya çıkan kişiler hep bu duyguyu tahrik etmişlerdir.³¹¹ Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilikte mesih inancına sadece bu ayette değinilmiş, bunun dışında haklarında mesih iddialarının olduğu peygamberlerden Hz. İlyas, Hz. İdris ve Hz. Yahya'dan bahsederken konuya kısa göndermeler yapılmıştır.

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilikte mesih inancını anlatırken Hz. Yahya için faaliyetlerinden dolayı yaşarken mesih yani geri dönen İlyas olduğu iddialarından söz etmiştik. Hz. Yahya hakkında Luka İncilinde: "Ben sizi suyla vaftiz ediyorum, ama benden daha güçlü olan geliyor. Ben O'nun çarıklarının bağını çözmeye bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh'la ve ateşle vaftiz edecek." diyerek Hz. İsa'yı müjdelemekte aynı zamanda kendisinin mesih ya da İlyas olmadığı mesajını vermektedir.³¹² Kur'an Yolu Tefsirine göre yaşarken hakkında mesih iddialarının bulunduğu Hz. Yahya'nın öldürülmesi olayı Kur'an-ı Kerim'de şu ayetle ilişkilendirilmektedir: "Biz, Kitap'ta (Tevrat'ta) İsrailoğullarına, "Yeryüzünde muhakkak iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve büyük bir kibre kapılarak böbürleneceksiniz" diye hükmettik. ³¹³ Kur'an Yolu Tefsirine göre ayette fesat kelimesi ile kastedilen, İsrailoğullarının Allah'ın hükümlerini çiğnemeleridir. Tefsirlerde ise iki fesaddan biri İsrailoğullarının peygamber Eş'ya'yı (İşaya) öldürmeleri veya Ermiya'yı (Yeremya) hapsetmeleri iken; ikincisi Hz. Yahya'yı öldürmeleri, Hz. İsa'yı ise öldürmeye kalkışmaları şeklinde ifade edilmektedir.³¹⁴

³¹¹ Kur'an Yolu, II/246.

³¹² Kur'an Yolu, I/557.

³¹³ İsra, 17/4.

³¹⁴ Kur'an Yolu, III/463.

Kur'an Yolu Tefsirine göre, hakkında mesih iddialarının bulunduğu peygamberlerden bir tanesi Hz. İlyas'tır. Hz. İlyas'ın Yahudi kaynaklarına göre MÖ. IX. yüzyılda yaşadığı belirtilmektedir. Ayrıca Hz. İlyas'ın ismi En'âm suresi 85. ayette, on yedi peygamberle birlikte zikredilmekte ve "salihlerden biri" olarak anılmaktadır. Başta Yahudiler ve daha sonra Hristiyanlar olmak üzere, Hz. İlyas'ın ölmediği, bedeni ve ruhuyla gökyüzüne yükseltildiğine inanılmaktadır. Bu sebeple tefsirde Ahd-i Atik'e atıfta bulunularak sonunda Tanrı'nın "dünyayı lanetle vurmaması için" İlyas'ın (İlyas) tekrar dünyaya gönderileceği bilgisi verilmektedir. Ayrıca Hz. İlyas'ın hala hayatta olduğuna dair haberlerin var olduğu bilgisi de verilmekle birlikte, o haberler genellikle israiliyat türü haberler olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan Kur'an Yolu Tefsirinde Hz. İlyas'ın, Hz. İdris ile aynı peygamber olduğu iddiasına da yer verilmekte ancak, onların farklı zamanlarda yaşamış iki farklı kişilik olduğu da belirtilmektedir.³¹⁵

2.6.3. Kuran Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki Mesih İnancının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'an Yolu Tefsiri, Yahudilikteki mesih inancı açısından incelendiğinde, fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mesih inancı ile ilgili yapılan yorumlar daha çok Hristiyanlıkla ilgili, Hz. İsa'yı konu alan ayetler hakkında yapılan yorumlar olmuştur. Tefsirde genellikle yapıldığı üzere mesih inancı da Tevrat'a ve İncil'e atıflar yapılarak yorumlanmaktadır. Yahudilikteki mesih inancı ile ilgili de Eski Ahit'te ki bilgiler verilmektedir: "Rab'bin büyük ve korkunç günü gelmeden önce size Peygamber İlyas'ı göndereceğim. O babaların yüreklerini çocuklarına, çocukların yüreklerini babalarına döndürecek. Öyle ki, gelip ülkeyi lanetleyerek yok etmeyeyim."³¹⁶ İfadeler Yahudi inancına göre Hz. İlyas'ın mesih olarak gelebileceği inancına işaret etmektedir. Ancak Yahudilikte mesihin, bir peygamber mi yoksa kral olarak mı geleceği de kesin olmamakla birlikte daha çok bir kral mesih beklentisi söz konusudur. Mesih beklentisi sadece Hz. İlyas için de söz konusu değildir. Geçmişte Hz. Yahya hakkında mesih iddialarında bulunulduğu gibi Enoh ve Hz. İdris ve hakkında da mesih iddialarında bulunulmuştur. Ancak dikkat edilirse haklarında mesih iddialarının olduğu bütün kişiliklerin ölmeyip, Tanrı tarafından kendi katına alındığına inanılmaktadır. Hz. Yahya hakkında böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. Aksine Kur'an Yolu Tefsiri Hz. Yahya'nın öldürülmesi olayı hakkında da bilgi vererek Yahudilerin, Hz. Yahya hakkındaki mesih iddialarını ortadan kaldırmayı amaçlamış olabilmektedir.

³¹⁵ Kur'an Yolu, IV/549-550.

³¹⁶ Kitab-ı Mukaddes, Malaki, 4: 5-6.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUR'AN YOLU TEFSİRİNE GÖRE YAHUDİLİKTE İBADETLER VE DİĞER KONULAR

Kur'an'da Yahudilerle ilgili ayetlerin bir kısmı onların ibadetleri ve diğer konularla ilgilidir. Kur'an Yolu Tefsirindeki bu ayetlerin yorumlarının Dinler Tarihi açısından değerlendirebilmek için Yahudilikteki ibadetler ve diğer bazı konular hakkında bilgi vermemiz gerekmektedir. Bu sebeple Yahudilikte ibadetler ve bizce önemli görülen yeme içme ve seçilmişlik gibi konular, önce Yahudi kaynaklarına göre anlatılacak, ardından Kur'an Yolu Tefsirinde konu ile ilgili yapılan yorumlar ortaya konulacak ve son olarak Kur'an Yolu Tefsirinde ortaya koyulan yorumlar Dinler Tarihi açısından değerlendirilecektir.

3.1. Yahudilikte İbadetler

Birçok dinde olduğu gibi Yahudilikte de belli ibadet şekilleri vardır. Bu ibadetler, Yahudi tarihinde yaşanan bazı olaylar neticesinde değişikliğe uğramış ve bir kısım ibadetlerde Süleyman Mabedi yıkıldığı için yapılamamaktadır.

3.1.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte İbadetler

Yahudilik kendi içerisinde belli ibadet kuralları olan bir dindir. Hz. Musa ile beraber kurumsallaşan Yahudilikte yine Hz. Musa döneminde mişkanın (buluşma çadırı) yapılmasıyla toplu ibadetler ve kurban burada gerçekleşmiştir.³¹⁷ Hz. Süleyman ile beraber I. Mabet inşa edilince aynı ibadetler Kutsal Mabette yapılmaya başlanmıştır. Bu uygulama II. Mabedin yıkılışına kadar devam etmiştir. Mabet merkezli bir din olan Yahudilikteki ibadetlerin bazıları, Süleyman mabedi (Bet- Hamiktaş) yıkıldığı için yapılamamaktadır. Mabet olmadığı için yerine getirilemeyen ibadetler arasında özellikle kurban ibadeti gelmektedir. Yahudilerin MS. 70 yılında dünyanın birçok yerine sürgün edilmesiyle toplu ibadet için sinagoglar ortaya çıkmıştır. Sinagog İslam'daki caminin karşılığıdır. Haham ya da cemaatten birinin yönettiği toplu ibadet buluş çağına ulaşmış yani on üç yaşında, on erkekle yapılmaktadır.³¹⁸ İşte bu şekilde on yetişkin erkeğin bir

³¹⁷ Adem Özen, Yahudilikte İbadet, İstanbul 2001, s. 53-54.

³¹⁸ Baki Adam, "Yahudilik", s. 237.

araya gelmesine “minyan” denilmektedir.³¹⁹ Yahudilikte ibadetler ev ve sinagog olmak üzere iki mekânda yapılmaktadır. Geleneklere göre kadınların dini sorumlulukları evde yoğunlaşırken, erkeklerin sorumlulukları daha çok sinagoglarda yerine getirilmektedir. Kadınlar için sinagoglarda törenlere katılmak, ev içi sorumluluklarını ihmal etmelerine sebep olacaksa sinagog ibadetinden ve günlük bazı edilen dualardan muaf tutulabilmektedir.³²⁰

Sinagoglarda elyazması, rulo şeklinde Tevrat tomarları ve bu tomarların saklandığı Kudüs yönüne doğru “Aron ha-Kodeş” denilen kutsal bir bölme bulunmaktadır. Ayrıca sinagoglarda Yahudiliğin sembolleri sayılan yedi kollu şamdan “Menora” ve Kral David’in mührü olarak kabul edilen, iki üçgenden meydana gelen, altı köşeli yıldız “Magen David” yer almaktadır. Sinagoglarda “Ner Ha-Tamid” (devamlı yanan ışık) ve “Teva” (kürsü) da bulunmaktadır. İbadet edilirken Tevrat ruloları çıkarılmakta ve haham tarafından okunmaktadır. İbranice ilahiler okunmakta ve herkes canının istediği gibi ilahilere katılmakta veya yanındaki ile sohbet edebilmektedir. Yahudilerin ibadetlerinde bir düzen ve disiplin yoktur. Sinagoglarda resim ve heykelde bulunmamakta çünkü resim ve heykel bulunan yerlerde ibadet etmek yasaktır. Sinagoga giderken başı örtmek gerekirken çünkü başı açık bir şekilde sinagoga girmek Tanrı’ya karşı saygısızlık olarak kabul edilmektedir. Yahudi erkekleri başlarına “kipa” denilen bir takke takarken, bayanlar başlarını örtmektedir. Dua esnasında erkekler omuzlarına dua atkısı “tallit” almaktadır. Bayanlar ve erkekler ayrı oturmakta, bayanlar ibadete katılmamakta ve arka tarafta ibadeti izlemektedir.³²¹

Yahudiler günlük ibadetlerini sabah, ikindi ve akşam olmak üzere günde üç vakit yerine getirmektedir. İbadet süreleri uzundur ve edilen duaların bir kısmı Tevrat’tan alınmaktadır. Yahudiler, ayrıca “Siddur” denilen dua kitabından bazı bölümler okumaktadır. İbadet ederken eğilme, ileri geri gitme gibi hareketler yapmakta ancak ibadetin en önemli kısmını amida, yani ayakta yerine getirilmektedir. Günahlarından pişman olduklarını belirtmek için sağ elleriyle göğüslerine vurmakta ve ibadetin kalan kısmında oturmaktadırlar. Sadece Yahudi yılbaşı gününde (Roş Haşana) ve kefaret gününde (Yom Kipur) secde hareketi yapmaktadırlar. Yahudiler tarafından okunan en önemli dua ise Şema İsrail duasıdır. Şema İsrail duası ise şöyledir: “Dinle Yisrael! Aşem Tanrımız’dır; Aşem ‘Bir’dir! Tanrın Aşem’i tüm kalbinle, tüm canınla

³¹⁹ Adem Özen, a.g.e., s. 334.

³²⁰ Mahmut Aydın, a.g.e. , s. 333.

³²¹ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, a.g.e. , s. 254-256.

ve tüm varlığıyla sev. Sana bugün emretmekte olduğum bu sözler, kalbinin üzerinde (sabit) kalmalıdır. Onları oğullarına öğret; evinde oturduğunda, yolda yürüdüğün sırada, yattığında ve kalktığında onlardan bahset. Onları işaret olarak koluna bağla; alnının tepesinde bir nişan oluştursunlar. Onları evinin (kapılarının) pervazlarına ve (diğer) girişlerine (sabitlemek üzere deri parşömenlere) yaz.”³²² Bu önemli duayı çeşitli yerlere asmaktadırlar ve evlerin giriş kapılarına asılan Şema İsrail duasına “mezusa” denilmektedir. Yahudiler eve her giriş çıkışta mezusayı öpmekte ve bu duayı okumaktadırlar. Tefilin ise içinde Şema İsrail duasının yazılı olduğu iki kutucuk ve bir deri kayıştan meydana gelmektedir. Erkekler, cumartesi günü dışında bu iki kutucuğu deri kayış kullanarak alınlarına ve kollarına bağlamaktadırlar.³²³

Oruç birçok dinde olduğu gibi Yahudilikte de yerine getirilen ibadetlerden biridir. Yahudilerin kutsal kitabı Tanah’ta oruç ifadesine rastlanmamakta, oruç kelimesi yerine “nefsin alçaltılması” ifadesi geçmektedir. Tanah’ta sadece Yom Kipur’da oruç ibadeti emredilmekte³²⁴ ve şöyle ifade edilmektedir: “(Tüm bunlar) Sizin için ebedi bir kanun olacaktır. (Her yıl) Yedinci ayda, ayın 10’unda oruç tutmalı, hiçbir melaha yapmamalısınız (bu kanun) hem doğuştan Yahudi hem de aranıza katılan Ger (için aynı şekilde geçerlidir).”³²⁵ I. Mabet döneminde isteğe bağlı olarak tutulan oruç, sürgünden sonra düzenli ve ara ara tekrarlanan bir ibadete dönüşmüştür. Yahudiler oruç ibadetini küçük ve büyük olmak üzere iki şekilde gerçekleştirmektedir. Küçük oruç günleri gündüz saatleri ile sınırlı iken, büyük oruçlar yirmi dört saat sürmektedir. Yahudilerin tuttıkları oruçların bir kısmı kutsal kitaplarında ve hahamlar tarafından emredilmekte ve bir kısmı ise özel günlerde tutulmaktadır.³²⁶

Kurban, ilk dönemlerinden itibaren Yahudilikte uygulanan ibadetlerden biridir. Yahudiler kurbanı “ister hayvan ister sebze olsun, Tanrı’ya bağlılığın işareti olarak bir mezbah üzerinde tamamen veya kısmen yok edilen takdime”, “Tanrı’ya saygıyı göstermek, O’nun teveccühünü kazanmak veya affını sağlamak amacıyla sunma ya da takdis yoluyla yapılan takdime fiili” olarak tanımlamışlardır. Birinci tanım kurbanı ifade ederken, ikinci tanım takdime adı altında Tanrı’ya sunulan değerli sunuları içermektedir. Dolayısıyla kurbanda bir hayvanın boğazlanması söz konusu iken,

³²² Tora, Devarim, 6: 4-9.

³²³ Baki Adam, “Yahudilik”, s. 239.

³²⁴ Adem Özen, a.g.e., s. 174.

³²⁵ Tora ve Aftara, Vayikra 3. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009,16:29.

³²⁶ Adem Özen, a.g.e., s. 176-179.

takdimede böyle bir şey söz konusu değildir.³²⁷ Yahudiler tarih boyunca farklı şekillerde bu ibadeti yerine getirmişlerdir. Bundan dolayı birçok kurban çeşidi vardır. Yakılan kurban, selamet takdimesi, şükran takdimesi, suç takdimesi ve günah takdimesi bu çeşitlerden bazılarıdır.³²⁸ Ayrıca Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ın içinde I. Krallar bölümünde anlatılan, mucize olarak gökten gelen bir ateşin yaktığı kurban da kurban çeşitleri arasında belirtilebilir. Kısaca Yahudilikte kurban, İsrailoğullarının bir ve tek olan Tanrı'ya sadakatlerinin göstergesi olarak kesilmiştir. MS. 70'te II. Mabet'in yıkılışı ile kurban ibadetine son verilmiş, çünkü mabedin yokluğu kurban ibadetini geçici olarak imkânsız hale getirmiştir. Bu sebeple Yahudiler, Mabet'in yeniden inşası ve kurban ibadetinin tekrar başlaması için dua etmektedir.³²⁹

Yahudilikte çok önemli olan haftalık ibadet, cumartesi gününe saygı anlamına gelen Şabattır. Şabat günü, cuma günü akşamı başlar, cumartesi, gün batımına kadar devam eder. Cumartesi ibadetin de sinagogda belirli bir melodi ile bir kısmı İbranice, bir kısmı Aramice dualar okunur. Cumartesi günü Yahudiler hiçbir dünya işiyle meşgul olmazlar, dualar ve Tevrat okurlar. O gün Yahudiler, ocak yakmazlar, yemek pişirmezler ve soğuk yemekler yerler.³³⁰

3.1.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki İbadetlerin Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilikteki ibadetler konusunda çok kapsamlı bir bilgi söz konusu değildir. İlk olarak bahsedeceğimiz oruç ibadeti, Yahudilerle ilgili Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılan ibadetlerden bir tanesidir. Kur'an-ı Kerim'de: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."³³¹ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre oruç, İslam dininden önce de bilinen ve İslam'dan farklı olarak uygulanan bir ibadettir. Buna örnek olarak Peygamberimizin kabilesi olan Kureyş kabilesinden bazı kişilerin aşure gününde oruç tutması bilgisi verilmekte ve Kur'an Yolu Tefsirinde şöyle ifade edilmektedir: "Hz. Peygamber'in mensup bulunduğu Kureyş kabilesinden olanlar da âşûrâ günü oruç tutarlardı. Mekke'den Medine'ye hicret edilince burada Yahudilerin de aynı günde oruç tuttukları görüldü. Hz. Peygamber bunun sebebini sordu; 'Bugün Allah Teâlâ'nın Mûsâ'yı kurtardığı gündür' dediler. 'Bizim Mûsâ ile hak ilişkimiz

³²⁷ Ahmet Güç, a.g.e. , s. 144.

³²⁸ Adem Özen, a.g.e. , s. 185-188.

³²⁹ Ahmet Güç, a.g.e. , s. 260-261.

³³⁰ Mehmet Aydın, a.g.e. , s. 219.

³³¹ Bakara, 2/183.

sizinkinden daha fazla' buyurdu ve o gün kendisi oruç tuttuğu gibi müminlerin de tutmalarını emretti. Bir yıl sonra ramazan orucu farz kılınca Hz. Peygamber, âşûrâ orucu için 'Dileyen tutsun, dileyen tutmasın' buyurdu. Böylece sözü edilen oruç farz olmaktan çıktı, mendup bir ibadet hükmünü aldı." Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre ayette geçen "sizden öncekiler" den kastın ise öncelikle Yahudiler ve Hristiyanlar olduğu belirtilmekte ve Yahudilerin, ekim ayına rastlayan yılbaşlarından on gün sonra, gün batımından ertesi günü gün batımına kadar oruç tuttıkları ifade edilmektedir. Yahudilerin günahlarının bağışlandığına inandıkları ve farz olarak oruç tuttıkları bu güne "kipur" denildiği belirtilmektedir. Ayrıca söz konusu tefsirde Yahudilerin yılın farklı zamanlarında tuttıkları farz ya da nafil olarak nitelenen başka oruçlarında var olduğu ve bu oruçlardan bir tanesinin de Davud orucu olduğu anlatılmaktadır. Bu konuda Hz. Peygamberden şu hadis nakledilmektedir: "Allah'ın en çok sevdiği oruç, Davud peygamberin orucudur. O, bir gün yer, bir gün oruç tutardı" buyurmaktadır. Bu hadis-i şerif, başka peygamberlerin getirdikleri ilahi dinlerde de oruç ibadetinin var olduğunu göstermektedir.³³²

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilerin ibadetlerinden bir tanesi olan kurban ibadeti ile ilgili bilgiler de mevcuttur. Tefsire göre sözlükte "yaklaşmak, yakınlaşmak ve Allah'a yakınlık sağlamaya vesile kılınan şey" anlamına gelen kurban kelimesi, dini bir terim olarak "ibadet maksadıyla belirli vakitte belirli şartları taşıyan hayvanı usulünce kesmek veya bu şekilde kesilen kurban" anlamına gelmektedir. Kur'an Yolu Tefsirine göre, Kur'an-ı Kerim'de üç yerde kurban kelimesi geçmekte ve şöyle ifade edilmektedir: "Kurban kelimesi üç yerde geçmektedir. Bunlardan birinde İsrâiloğulları'nın herhangi bir peygamberden mucize olarak istedikleri ve (gökten inen) ateşin yakacağı bir kurbandan (Âl-i İmrân 3/183), konumuz olan âyette Hz. Âdem'in iki oğlunun Allah'a takdim ettikleri kurbandan söz edilir; üçüncüsünde ise kelime, müşriklerin Allah'a ortak koştukları tanrıları "yakınlık vasıtası" kılmaları anlamında kullanılmıştır. (bk. Ahkaf 46/28).³³³

Kurban ibadetine farklı bir fonksiyon kazandıran ve Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin peygamberlerinden mucize olarak istediği "ateşin yiyeceği bir kurban", Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılan kurban türlerinden bir tanesidir. Kur'an Yolu Tefsirine göre, yakılan kurban tabiri Kitab-ı Mukaddes'te de geçmektedir. (Levililer, 1: 7,

³³² Kur'an Yolu, I/276-277.

³³³ Kur'an Yolu, II/251.

Tesniye, 15: 16, I. Krallar, 18: 38) Kur'an Yolu Tefsirinde Taberi'ye atıf yapılarak; bir Yahudi sadaka verdiğinde sadakasının kabul edilip edilmediğini öğrenmek için Allah'a bir kurban sunar ve sadaka kabul edilmiş ise gökten gelen bir ateş kurbanın üzerine iner ve onu yakardı bilgisi verilmektedir. İlgili ayet ise şöyledir: “Onlar, ‘Allah, bize, ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamamızı emretti’ dediler. De ki: “Benden önce size nice peygamberler, açık belgeleri ve sizin dediğiniz şeyi getirdi. Eğer doğru söyleyenler iseniz, niçin onları öldürdünüz?”³³⁴ Kur'an Yolu Tefsirinde bu ayetin yorumu Razi referans alınarak şöyle izah edilmektedir: Medine Yahudilerinden bir grup Peygamber Efendimize gelmiş ve “Ey Muhammed! Sen peygamber olduğunu ve sana Allah tarafından bir kitap gönderildiğini iddia ediyorsun. Oysa Allah bizden, ateşin yakacağı bir kurban getirinceye kadar hiçbir peygambere inanmamamız hususunda söz aldı. Bize böyle bir mucize gösterirsen seni tasdik ederiz” demişler, bunun üzerine bu ayet inmiştir. Anlattığımız kurban etme olayı İsrailoğullarına gönderilen peygamberler içinde peygamber olduklarının kanıtı ve bir mucize olarak kabul edilmektedir. Kur'an Yolu Tefsirinde bu olay hatırlatılmış ve İsrailoğulları'nın peygamberlerinden birçok mucize istediği ve peygamberleri de bu mucizeleri gerçekleştirdiği halde yine de peygamberlerini öldürdükleri hatırlatılmıştır. Allah İsrailoğullarını kınamak için “Doğru söylüyorsanız peygamberleri niçin öldürdünüz? ” diye sorarak onların bu isteklerinde samimi olmadıklarını dile getirmek istemektedir.³³⁵

Kur'an Yolu Tefsiri incelendiğinde bir ayetin yorumunda daha yakılan kurban tabirinin kullanıldığı dikkatleri çekmektedir. İlgili ayette: “(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, “Andolsun seni mutlaka öldüreceğim” demişti. Öteki, “Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder” demişti.”³³⁶ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirinin anlatımına göre, Hz. Adem'in iki oğlu Habil ve Kabil arasında bir tartışma çıkmış, babaları ise her ikisinden de bir kurban sunmasını ve hangisi haklıysa onun kurbanının kabul edileceğini söylemiştir. O dönemde kurbanın Allah tarafından kabul edildiğinin delili, gökten inen bir ateşin onu yakmasıdır. Sunulan kurbanlardan Habil'inki kabul edilmiş; Kabil, kıskançlığından dolayı Habil'i öldürmüştür. Kur'an Yolu Tefsirine göre, olay Tevrat'ta da anlatılmakta, ancak Kabil ismi yerine Kain ismi

³³⁴ Al-i İmran, 3/183.

³³⁵ Kur'an Yolu, I/727-728.

³³⁶ Maide, 5/27.

geçmektedir. (Tekvin, 4/1-16) Olayın Tevrat'taki şekli Kur'an-ı Kerim'e göre, çok daha ayrıntılıdır ve muhtemelen kutsal metnin yazarı ulaşıp derleyebildiği çeşitli rivayetleri de hikâyeye katmışlardır. Bazı müfessirler olayda geçen şahısların Hz. Âdem'in oğulları değil İsrailoğullarından iki kişi olduğunu iddia etmişlerdir. Kur'an Yolu Tefsirinde bütün insanlar Hz. Adem'in soyundan geldiği için böyle bir ifade kullanılmış olabilir denilmekte ve bu iki şahıs üzerinden İsrailoğullarının kıskançlıklarını, taşkınlıklarını ve bazı kötü huylarını anlatmak amacı taşıdıklarını belirtmektedirler. Ancak bu yorum ayetin devamı ile uyumlu görülmemektedir. Çünkü ayetin devamında kardeşlerden biri diğerini öldürmüş ancak naaşını nasıl gömeceğini bir kargadan öğrenmiştir. Oysa İsrailoğulları zamanında bir ölünün nasıl gömüleceğinin bilinmemesi mümkün değildir.³³⁷

Şabat, Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılan Yahudilerin ibadetlerinden biridir. Bu ibadete Kur'an-ı Kerim'de şöyle işaret edilmiştir: “ (Ey Muhammed!) Onlara, deniz kıyısında bulunan kent halkının durumunu sor. Hani onlar Cumartesi (yasağı) konusunda haddi aşıyorlardı. Zira tatil yaptıkları Cumartesi günü balıklar onlara akın akın geliyor, tatil yapmadıkları (diğer) günlerde ise gelmiyorlardı. İşte onları yoldan çıkmaları sebebiyle böyle imtihan ediyorduk.”³³⁸ Kur'an Yolu Tefsirinde şabbat gününün Yahudi şeriatına göre haftalık tatil günü olması sebebiyle Yahudilerin çalışmasının ve avlanmasının yasak olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bir imtihan olarak, avlanma yasağının olduğu cumartesi günü balıkların sahile yaklaştıkları ve yüzeye çıktıkları, çalışma günlerinde ise derin sulara saklandıkları söylenmektedir. Ayette bahsedilen sahil beldesinin halkı olan Yahudiler de, cumartesi yasağına uymamışlar ve cumartesi günü avlandıkları içinde eleştirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'e göre, ayetin devamında ise: “Yasaklandıkları şeylerden vazgeçmeye yanaşmayınca da onlara “aşağılık maymunlar olun” dedik.”³³⁹ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirine göre, Allah ayette Yahudilerin kötülüklerinde direnmesi sebebiyle onlara “Aşağılık maymunlar olun!” demiştir. Allah tarafından bir şey buyurulmuşsa o kaçınılmaz olarak yerine gelmektedir. Kur'an Yolu Tefsirinde, Allah'ın bir topluluğu maymuna vb. şeylere dönüştürmesine mesh denildiği söylenmekte ancak bu dönüşümün bedenen ve ruhen gerçek bir maymuna dönüşme şeklinde mi yoksa karakterlerinin ve huylarının maymuna benzemesi şeklinde mi gerçekleştiği belirtilmemektedir. Kur'an Yolu Tefsiri

³³⁷ Kur'an Yolu, II/253-254.

³³⁸ A'râf, 7/163.

³³⁹ Arâf, 7/166.

yazarları, yaygın görüşe göre burada tam bir mesh gerçekleşmiş olduğunu söyleyerek isyanda direnen Yahudi toplumunun en sonunda tamamen maymuna dönüştüğünü kastetmektedir. Tefsirde “olmayan bir şeyin ilahi emirle oluvermesinden” ziyade, Yahudi topluluğu saygın bir yaşam sürmek varken maymunlar gibi aşağılık ve kendisini maskara yapacak davranışlarda bulunmuş ve onlara “Madem böyle olmak istiyorsunuz o halde böyle olun ve böyle kalın!” denilmek istenmiş olabilir yorumu da yapılmaktadır.”³⁴⁰

Kur’an-ı Kerim’e göre, cumartesi yasaklarının sadece Yahudilere mahsus olduğu belirtilmektedir. Kur’an- Kerim’de bu durum şöyle ifade edilmiştir: “Andolsun, biz Mûsâ’ya apaçık dokuz mucize verdik. İsrailoğullarına sor: Hani Mûsâ onlara gelmiş ve Firavun da ona, “Ben senin kesinlikle büyülendiğini zannediyorum ey Mûsâ!” demişti.”³⁴¹ Kur’an Yolu Tefsirinde Hz. Musa’ya dokuz ayet verildiği belirtilmekte ve dokuz ayet iki şekilde yorumlanmaktadır. Birinci yoruma göre dokuz ayet, Hz. Musa’nın gösterdiği dokuz mucize iken, ikinci yoruma göre, ise Tevrat’taki on emrin cumartesi yasağı dışındaki kalan dokuz emrini ifade etmektedir. Zira cumartesi yasağı sadece Yahudileri kapsayan bir yasaktır.³⁴² Nahl suresi 124. ayette adeta ikinci yorumu desteklemektedir. Ayette: “Cumartesi gününe saygı, ancak onda görüş ayrılığına düşenlere farz kılındı. Şüphesiz Rabbin, ayrılığa düşmekte oldukları şeyler konusunda kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.” buyurulmaktadır. Kur’an Yolu Tefsiri yazarlarına göre cumartesi günü ile ilgili yasaklar, dik başlılıkları ve taşkınlıkları sebebiyle sadece İsrailoğullarına Allah tarafından verilen bir yasaktır.³⁴³

3.1.3. Kur’an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikteki İbadetlerin Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Kur’an Yolu Tefsirinde Yahudilikteki ibadetlerle ilgili yer alan bilgilerden ilk olarak değerlendirilmesi gereken konu yakılan kurban mucizesidir. Öncelikle belirtmeliyiz ki burada bir kavram kargaşası söz konusudur çünkü Kur’an Yolu Tefsirinde bahsi geçen yerde kullanılan yakılan kurban tabiri aslında “yanan kurban mucizesi”dir. Yakılan kurban, kurban olarak sunulan hayvanın parçalandıktan sonra mezbah üzerinde yakılmasıdır. Yanan kurban ise bir peygamberin peygamberliğini ispat

³⁴⁰ Kur’an Yolu, II/615-616.

³⁴¹ İsrâ, 17/101.

³⁴² Kur’an Yolu, III/526; I/151.

³⁴³ Kur’an Yolu, III/452.

için sunmuş olduğu kurbanın gökten gelen bir ateş ile yanması olayıdır. Ayrıca konu açıklanırken Kitab-ı Mukaddeste ki ilgili ifadeler referans alınmış ve yakılan kurban ibadeti için Kitab-ı Mukaddes'ten üç kaynak gösterilmiştir. Belirtmeliyiz ki birinci kaynak yani Levililer, 1: 7'de anlatılan yanan kurban değil yakılan kurban ile ilgilidir. İkinci kaynak yani Tesniye, 15: 16 incelendiğinde kurban ibadetiyle ilgili bir bilgiye rastlanmamaktadır. Muhtemelen burada yanlış bir kaynak gösterilmiştir. Üçüncü olarak verilen kaynak ise I. Krallar, 18: 38'dir. Burada belirtilen kaynak doğru ve konumuzla ilgilidir. Olay ise Tanah'ta şu şekilde anlatılmaktadır: İlya yani Hz. İlyas zamanında, İsrailoğulları arasında puta tapma yaygınlaşmakta, birçok insan ve krallardan özellikle Ahab ve eşi İzabel, insanları puta tapmayı teşvik etmektedir. Bu sebeple peygamber İlya ile Baal peygamberleri arasında bir tartışma yaşanmış ve İlya, Baal peygamberlerine meydan okumuştur. İlya şöyle demiştir: "Bize iki boğa getirin. Birini Baal'ın peygamberleri alıp kessinler, parçalayıp odunların üzerine koysunlar; ama odunları yakmasınlar. Öbür boğayı da ben kesip hazırlayacağım ve odunların üzerine koyacağım; ama odunları yakmayacağım. Sonra siz kendi ilahınıza yalvarın, ben de Rabbe yalvarayım. Hangisi ateşle karşılık verirse, Tanrı odur." İki tarafta hayvanı boğazlayıp odunların üzerine koymuşlar ve kurbanlarının Rab tarafından yakılması için yalvarmışlardır. Baal'in kurbanına gökten ateş inmemiş fakat İlya'nın kurbanına Rabbin ateşi düşmüştür. Düşen ateş yakmalık sunuyu, odunları, taşları ve toprağı yakmış, hendekte ki suyu da kurutmuştur.³⁴⁴ Medine Yahudileri de aynı mucizeyi Hz. Peygamber'e hatırlatmış ve peygamberliğini ispat etmesi için aynı mucizeyi göstermesini beklemişlerdir.³⁴⁵ Bu bilgiler gökten gelen bir ateş ile yanan kurban mucizesinin, Arabistan bölgesindeki Yahudiler tarafından da bilinen ve Peygamberimizden uygulanması beklenen bir mucize olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Kurban konusu Kur'an Yolu Tefsirinde anlatılırken verilen bilgilerden bir tanesi, kelimenin Kur'an-ı Kerim'de üç yerde geçtiğidir. Bu üç yer hususunda birincisi gökten gelen bir ateşin mucize olarak yaktığı yanan kurban, ikincisi Hz. Adem'in iki oğlunun Tanrı'ya sundukları kurban ve üçüncüsü ise müşriklerin Tanrıları ile yakınlaşmak amacıyla kestikleri kurbandır. Dikkat edilirse Hz. İbrahim'in Yahudi kaynaklarına göre oğlu Hz. İshak'ı, İslami kaynaklara göre, oğlu İsmail'i kurban etmesi olayından bahsedilmemektedir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarının, hem Yahudi kaynaklarının hem

³⁴⁴ I. Krallar, 18: 20-40.

³⁴⁵ Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, a.g.e. , s. 83.

de İslami kaynakların kabul ettiği bu olayı es geçmesi tefsir adına büyük bir eksiklikler.

Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudiliğin en önemli ibadeti olan şabat ibadeti, anlatılırken cumartesi günü ile ilgili yasakların sadece İsrailoğullarına, dik başlılıkları ve taşkınlıkları sebebiyle Allah tarafından verilen yasaklar olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla tefsirde şabat ibadeti, İsrailoğullarına verilen bir nevi ceza olarak değerlendirilmektedir. Yahudi kaynaklarında ise bu ibadetin cumartesi gününe duyulan bir saygı ifadesi olarak yerine getirildiği belirtilmektedir. Yahudiliğin Tanrı anlayışı konusunda daha önce de belirttiğimiz üzere Tanah'a göre, Tanrı dünyayı altı günde yaratmış, yedinci gün dinlenmiş ve o günü mübarek kılıp, kutsal ilan etmiştir. Yani Yahudilere göre, şabat ibadeti, Tanrı tarafından verilen bir cezadan ziyade, Tanrı'nın kutsal ilan ettiği bir günün Yahudiler tarafından kutlanmasıdır. Dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsirindeki şabat ile ilgili yapılan yorumla Yahudilerin şabata yükledikleri anlam arasında büyük farklılık bulunmaktadır.

3.2. Yahudilikte Yiyecek ve İçecekler

Yahudilik, vahiy kaynaklı dinler arasında kuralları itibarıyla en katı dinlerden biridir. Bu kurallar ibadetlerden, yiyecek içeceklere kadar birçok alanı kapsamaktadır. Yahudilikte tüketilmesi yasak olan ve tüketilmesinde bir sakınca bulunmayan çeşitli yiyecekler vardır. Yiyecek içecek kurallarına uyan bir Yahudi, Yahudiliğin kutsal sorumluluklarını da yerine getirmiş kabul edilmektedir.

3.2.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Yiyecek ve İçecekler

Yahudiliğin yiyecek içecek kuralları ile ilgili muhakkak bilinmesi gereken koşer kavramı, sözlükte "münasip, uygun" gibi anlamlara gelmektedir. Koşer, Yahudi gelenekleri ve hukuk kuralları bakımından yenilmesine izin verilen bazı yiyecekleri ve kuralları kapsamaktadır. Günümüzde ise koşer kavramı, ibadet için kullanılacak malzemeleri ve yenilmesine izin verilen gıdaları tanımlamanın dışında, bir kimsenin Yahudiliğe uygun hareket edip etmediğini veya Yahudilerin kullanımına sunulan şeylerin, dine uygun olup olmadığını gösteren kurallar haline gelmiştir. Tanah'ta geçen domuz, kan, leş yememek veya et ve sütün birlikte tüketilmemesi gibi yasaklar bizzat yiyeceğin kendisinden kaynaklanan ve bir sebep belirtilmeyen yasaklar olabildiği gibi; bir hayvanın boğazlanmadan ölmesi, öldürülmesi veya uygun bir şekilde kesilmemesi gibi geçici bir nedenden de kaynaklanabilir. Bunların dışında, belirli bir zamana bağlı

olarak örneğin sadece Fısıh Bayramı'nda mayalı gıdanın veya cumartesi günü yemek pişirip yenilmesinin yasaklanması şeklinde de kendini gösterebilir.³⁴⁶ Tora'da yenilmesine müsaade edilen ve edilmeyen yiyecekler sıralanmıştır. Tırnağı yarık olmayan ve geviş getirmeyen dört ayaklı hayvanların et ve sütleri yasaktır. Buna göre karada yaşayan hayvanlardan "çatal ve yarık tırnaklı olup geviş getirenler" temiz kabul edilmekte ve yenilmesine izin verilmektedir.³⁴⁷ Balıkların pulları ve yüzgeçleri varsa yenilebilmekte, kabuklu deniz canlıları ise koşer kabul edilmemektedir. Tevrat'ta ismi geçen yirmi dört kuş türü yasaklanmıştır ve "pis bir şeyden sadır olan şeylerde pistir" mantığından hareketle yasaklı kuşların yumurtaları da yasaklanmıştır. Dört ayaklı ve kanatlı olup ayaklarını sıçramak için kullanan böcekler ve sürünenler yasaktır. Arı yasak olmasına rağmen arının yaptığı bal "taşınan öz" olarak kabul edildiği için koşerdir.³⁴⁸ Domuz, geviş getirmediği için, develer ayaklarındaki yumuşak taban sebebiyle, tavşan ise çift tırnaklı olmadığı ve yine geviş getirmediği için yasaktır. Yenecek hayvanlar arasında ise, öküz, koyun, keçi ve geyik vardır. Ancak bunlar da uygun bir şekilde kesilmiş olmaları durumunda yenilebilmektedir. Bu sebeple hayvanı kesecek olan kişinin (shoet) iyi bir eğitimden geçmesi gerekmektedir.³⁴⁹

Tanah'ta iç yağı Yahudilere yasak yiyeceklerdendir ve iç yağı ile ilgili Tanah'ta geçen ifadeler aynen şöyledir: "Tanrı Moşe'ye konuşarak (şöyle) dedi: "Bene-Yisrael'e konuş ve (şöyle) de: "Sığır, koyun ya da keçi (türlerinin) her türlü içyağını yemeyin. (Kendiliğinden) Ölmüş bir hayvanın içyağı ile, (ölümcül şekilde) yırtılmış bir hayvanın içyağı, herhangi bir amaçla kullanılabilir fakat onu yiyemezsiniz.³⁵⁰ Meyve ve sebzelerin tamamı koşer kabul edilmektedir. Tanah'ta: "Tanrı "İşte tüm yeryüzü üzerindeki tohum üreten her bitkiyi ve tohum üreten meyveleri olan her ağacı size verdim; sizin için yiyecek olacaklardır" dedi."³⁵¹ ifadeleri geçmektedir. Yahudilikte etli ve sütlü yiyeceklerin bir arada yenilmesi de yine yasaklanmıştır. Tanah'ta bu yasak şöyle anlatılmaktadır: "Hiçbir leşi yemeyin. Onu, yemesi için şehrindeki Ger Toşav'a verebilir veya yabancıya satabilirsin. Sen Tanrın Aşem'e vakfedilmiş bir halk olduğun için eti, (annesinin sütü bile olsa) sütle pişirme."³⁵² Tanah'ta ki bu ifadelerden

³⁴⁶ Ali Osman Kurt, Yahudilikte Koşer ve Koşer Ekonomisi, C. Ü. İ. F. Dergisi, c. XIV, S. 2, 2010, s. 105-109

³⁴⁷ Tora, Devarim, 14: 7.

³⁴⁸ Ali Osman Kurt, a.g.m., s. 105-109.

³⁴⁹ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 81.

³⁵⁰ Tora, Vayikra, 7: 22-24.

³⁵¹ Tora, Bereşit, 1: 29.

³⁵² Tora, Devarim, 14: 21.

anlaşıldığı kadarıyla leş, yani kendiliğinden ya da yaralanarak ölen hayvanların etinin yenmesi de yasaktır ancak satılmasında bir sakınca yoktur. Şarap konusunda ise putlara sunulmak üzere hazırlanmış ve yabancılar tarafından üretilmiş şaraplar yasak kabul edilmektedir. Bu durumların dışında şarap, günlük gıdanın bir parçası, dini bayramların vazgeçilmez neşe kaynağı, üzüntüyü giderici ve yüreği neşelendiren bir içecektir.³⁵³ Şimdiye kadar anlattığımız bu yiyecekler önemli gün ve bayramlarda, ziyafetlerin ve kutlama sofralarının önemli bir parçasıdır. Et, ekmek, tuz ve şarap en önemli yiyecekler olarak dikkat çekmekte ve etin ve ekmeğin olmadığı bir sofraya, ziyafet olarak kabul edilmemektedir. Kutsal mabedin yokluğu sebebiyle yerine getirilemeyen kurban ibadetinin hatırasını yaşatabilmek için sofralarda tuz bulunmakta ve yemeğe tuz ile başlanmaktadır. Şabat, sünnet, evlilik ve bayramlar gibi özel günlerde şarap, özellikle de üzüm şarabı tüketilmektedir.³⁵⁴

Yahudilikte hayvansal içeceklerle ilgili eti yenen hayvanların süt ve sütlerinden imal edilen yiyeceklerinde yenilebilmesi kuralı vardır. Süt, Tevrat'ta bolluk ve bereketin sembolü olarak geçmekte ve Kutsal Topraklar'ın aynı zamanda bereketli topraklar olduğuna vurgu yapmak için “süt ve bal akan ülke” nitelendirmesi yapılmaktadır.³⁵⁵

3.2.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Yiyecek Ve İçeceklerin Yorumlar

Kur'an Yolu Tefsirinde bazı ayetler yorumlanırken Yahudilerin yeme, içme kuralları ile ilgili bilgiler verilmektedir. İlk olarak dikkatimizi çeken ve Yahudilere haram kılınan yiyeceklerden bahseden ayette: “Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, ya da kemiklerine karışanlar dışındaki içyağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle, azgınlıkları sebebiyle onları cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleyenleriz.”³⁵⁶ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirine göre, bir önceki ayette hangi hayvanların etlerinin yenilebileceği belirtilmiş, ardından ise azgınlık ve zulümleri neticesinde Yahudilere tırnaklı hayvanların etleri ile sığır ve koyunların iç yağlarının haram

³⁵³ Ali Osman Kurt, a.g.m. , s. 110.

³⁵⁴ Sami Kılıç, “Yahudilikte Kutsal Yiyecek ve İçecekler”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Dinler Tarihi Araştırmaları VIII, Ankara 2012, s. 96-97.

³⁵⁵ Sami Kılıç, İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler, Ankara 2011, s. 72-73.

³⁵⁶ En'âm, 6/146.

kılındığı bilgisi verilmektedir.³⁵⁷ Zaten Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresinde Allah'ın Yahudilere verdiği bu ceza açıklanmaktadır. Ayette: “Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.”³⁵⁸ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirine göre, ayette ceza kelimesi kullanılmamakta ve Kur'an-ı Kerim muhataplarından Kur'an'da çeşitli vesilelerle açıklanan cezaları düşünmelerini istemektedir.³⁵⁹

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin işledikleri günahları sebebiyle bazı helal yiyeceklerin kendilerine haram kılınmasını anlatan ayetlerden bir diğeri ise şöyledir: “Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına helâl idi. De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun.”³⁶⁰ Kur'an Yolu tefsirine göre, birçok tefsirde de yer alan rivayetlere göre Hz. Yakub ağır bir hastalığa yakalanmış, doktorların tavsiyesi ya da kendi tecrübesi sonucunda deve etini ve sütünü kendisine yasaklamıştır. Tefsirde ondan sonra gelenlerin de bu yiyecekleri kendilerine haram kıldıkları bilgisi verilmektedir. Tefsirde öncelikle Tevrat inmeden, Yahudilerin Hz. İbrahim'in şeriatına göre yaşadıkları ve Allah'ın onlara temiz yiyecekleri haram kılmadığı belirtilmektedir. Daha sonra ise Yahudilerin yaptıkları hatalar sonucunda ceza olarak birçok temiz yiyeceğin İsrailoğullarına haram kılındığı ifade edilmektedir. Kur'an Yolu Tefsirine göre, bu durum Kur'an-ı Kerim'de anlatılınca Yahudiler itiraz etmişler ve ayetlerde haram kılındığı bildirilen yiyeceklerin, Hz. Musa'dan önceki peygamberler zamanında da haram olduğunu iddia etmişlerdir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarları bu yiyecekleri Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'ın haram kıldığını söylemekte ayrıca Yahudiler, Peygamberimizin yaşadığı dönemde ilahi kitaplar arasında neshin söz konusu olamayacağını ve yiyeceklerle ilgili bu şekilde bir yasaklamadan söz edilemeyeceğini iddia etmişlerdir. Bu davranışlarının amacı konusunda ise peygamberimizi yalancı çıkarmak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ayette Tevrat şahit gösterilmekte, çünkü Tevrat'taki yasakların Hz. Musa zamanında başladığı açıktır. Tefsire göre, Yahudiler, haksız ve batıl iddialarında ısrar edince Allah da bir

³⁵⁷ Kur'an Yolu, II/482.

³⁵⁸ Nisa, 4/160-161.

³⁵⁹ Kur'an Yolu, II/176.

³⁶⁰ Al-i İmran, 3/93.

sonraki ayette onları “Allah’a karşı iftiracılar ve zalimlerin kendileri” olarak nitelendirmiştir.³⁶¹

Kur’an-ı Kerim’de Yahudilerin kutsal coğrafyası Sina dağı ve orada yetişen bazı yiyecekler hakkında da bilgi verilmektedir. Birçok tarım ürününün yetiştiği bir bölge olduğu anlaşılan Sina dağı hakkında Kur’an-ı Kerim’de: “Yine o su ile Sîna dağında biten bir ağaç yarattık ki hem yağ, hem de yiyenlere katık verir.”³⁶² buyurulmaktadır. Kur’an Yolu Tefsirinde bu ayet Muhammed Esed referans alınarak yorumlanmakta ve bahsi geçen tarım ürününün hem katık olması hem yağ çıkarılması bilgisi verildiği için zeytin olduğu kanaatine varılmaktadır.³⁶³

Kur’an-ı Kerim’de Yahudilere özel kılınan bazı yiyeceklerden de bahsedilmektedir. Bu yiyeceklerin başında ise kudret helvası ve bildircin gelmektedir. İlgili ayette: “Bulutu üstünüze gölge yaptık. Size, kudret helvası ile bildircin indirdik. Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiye. Onlar bize zulmetmediler, fakat kendilerine zulmediyorlardı.”³⁶⁴ buyurulmaktadır. Kudret helvası ve bildircin ifadeleri bu ayetin dışında Kur’an-ı Kerim’de, Taha Suresi 80. ayet ve Araf Suresi 160. ayetlerde de geçmekte ve Kur’an Yolu Tefsirinde, Allah’ın İsrailoğullarına verdiği iki nimet olarak kabul edildiği bilgisi Bakara Suresi 60 ve 61. ayetlerin yorumunda verilmektedir. Ayette: “Hani, Mûsâ kavmi için su dilemişti. Biz de, “Asanı kayaya vur” demiştik, böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, her boy kendi su alacağı pınarı bilmişti. “Allah’ın rızıkından yiye, için. Yalnız, yeryüzünde bozgunculuk yaparak fesat çıkarmayın” demiştik. Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O hâlde, bizim için Rabbine yalvar da, o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin” demiştiniz. O da size, “İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var” demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah’ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah’ın ayetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı.”³⁶⁵ buyurulmaktadır. Kur’an Yolu Tefsirine göre, Hz. Musa kavmini susuzluktan kurtarmak istemiş ve asasını kayaya vurunca kayanın on iki ayrı yerinde, on iki kaynak halinde sular fışkırmıştır. Böylece Hz. Yakub’un on iki oğlundan gelen on iki oymak bir

³⁶¹ Kur’an Yolu, I/632-633.

³⁶² Mü’minûn, 23/20.

³⁶³ Kur’an Yolu, IV/18.

³⁶⁴ Bakara, 2/57.

³⁶⁵ Bakara, 2/60-61.

tartışma yaşanmadan, her oymak kendi suyunun hangisi olduğunu bilerek suyu kullanmıştır. Tefsire göre, kavmi Hz. Musa'ya sadakatle bağlanıp her türlü sıkıntıya göğüs germeliyken böyle yapmamış ve Mısır'da iken yaşadıkları sıradan hayatı özlemiş, bir yemekle yetinemeyeceklerini ve çeşitli sebzeler istediklerini söylemişlerdir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, Hz. Musa'nın peygamberlik davası ile kıyaslandığında bunları son derece bayağı istekler olarak gördüğünü belirtmekte ve çölde çeşit çeşit yiyeceklerle sahip olmasalar da kayadan fışkıran on iki çeşmenin, yedikleri kudret helvası ve bildircin etinin sıradan yiyecekler olmayıp Allah tarafından gönderildiğinden ayrı bir öneme ve belki de yüksek bir besin değerine sahip olabileceğine kanaat getirmektedirler. Tefsirde, Hz. Musa'nın kavmine "Daha iyiyi daha kötü ile değiştirmek mi istiyorsunuz? " sorusunu sorması da bu sebebe bağlanmıştır. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre, ayetin devamında ise İsrailoğullarının geçmişte işledikleri suçlarına ve isyankârlıklarına vurgu yapılmakta ve böylelikle Hz. Peygamber dönemindeki Yahudilerden atalarının düştükleri hatalara düşmemeleri, basit dünya menfaatleri uğruna Hz. Muhammed'e (s.a.v.) düşmanlık beslememeleri ve O'na gelen ayetleri inkâr etmemeleri istenmektedir.³⁶⁶ Her ne kadar bu konu Yahudiliğin koşer kuralları içerisinde yer almasa da, Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilerle ilgili ayetlerde bu yiyeceklerden bahsedildiği için burada anlatmayı uygun bulduk.

3.2.3. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Yiyecek ve İçeceklerin Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Yahudilik, yeme içme kuralları bakımından son derece katı bir dindir ve Kur'an-ı Kerim'de ki bazı ayetlerde, Yahudilerin yeme içme kuralları ile ilgili bazı bilgiler verilmektedir. Daha önce belirttiğimiz üzere Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler için tınaklı hayvanların, sığır, koyun ve keçilerin ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunan ya da kemiklerine karışanlar dışındaki içyağları haram kılınmıştır. Kur'an Yolu Tefsirinde hayvanların iç yağları ile ilgili yapılan değerlendirme de bu yasak, gerçekleştirdikleri kötü fiiller nedeniyle Yahudilere verilen bir ceza olarak nitelendirilmektedir. Tora'da iç yağlarının Yahudiler tarafından tüketilmemesi konusunda ise şöyle denilmektedir: "Kohen onları mezbahta, memnuniyetle kabul edilen bir yakılan kurban içeriği olarak tüttürür. En makbul kısımların tümü, Tanrı'ya

³⁶⁶ Kur'an Yolu, I/128-130.

aittir.”³⁶⁷ Tora’nın açıklamalarında ise “içyağı ile kan, mezbahta kutsal ibadet için kullanıldığından, yenmeleri yasaktır” ifadeleri geçmektedir. Fakat bu, kurban olarak kesilmeyen bir hayvanın içyağı ve kanının yenmesine izin olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü söz konusu kısımların Tanrı’ya ait olması, sadece Tora’nın bunu açıkça belirttiği kurbanlarla sınırlı değildir. Tora’nın bunu açıkça belirtmediği kurbanlarda da, bu kısımlar Tanrı’ya aittir ve mezbahta yakılmalıdır.”³⁶⁸ Bu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla Yahudilikte içyağının yasaklanması sebebi, kurbanın en değerli kısımları arasında kabul edildiği için Tanrı’ya tahsis edilmesidir ve Yahudiler bu yasağı kendilerine verilen bir ceza olarak görmemektedir.

3.3. Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışı

Yahudilikte, Tanrı’nın Hz. İbrahim’i ve onun soyundan gelenleri seçtiği, onları diğer milletlere göre ayrıcalıklı ve üstün bir konuma getirdiğine inanılmaktadır. İsrailoğullarının Tanrı ile kurduğu bu özel münasebet neticesinde Yahudiler kendilerini Tanrı’nın “seçilmiş halkı” olarak tanımlamaktadır.

3.3.1. Yahudi Kaynaklarına Göre Seçilmişlik Anlayışı

Yahudiliğin iman esasları arasında yer almamakla birlikte Yahudiler, kendilerinin Tanrı’nın seçilmiş kavmi olduklarına ve kutsal toprakların Tanrı tarafından kendilerine vaad edildiğine inanmaktadırlar.³⁶⁹ Tanah’a göre, Tanrı’nın en sevdiği ve kendisi için seçtiği millet Yahudilerdir.³⁷⁰ Seçilmişlik anlayışı Yahudilikte İbranice “Am Hasagula” kavramı ile ifade edilmekte ve Yahudilerin diğer halklardan farklılığını ve üstünlüğünü dile getirmektedir. Seçilmişlik anlayışının tarih boyunca Yahudileri diğer milletlerden farklı kılmakla kalmadığı, Yahudileri her türlü baskı, şiddet ve zorlama karşısında kimliklerini kaybetme tehlikesine karşı da koruduğu iddia edilmektedir. Tanah’a göre, Tanrı’nın İsrailoğulları ile yaptığı sözleşme Hz. İbrahim ile başlamakta ve şu şekilde ifade edilmektedir:³⁷¹ “Avram 99 yaşındaydı. Tanrı Avram’a göründü ve ona “Ben her-şeye kadir Tanrı’yım” dedi. “Önümde yürü ve mükemmel ol. Antlaşmamı seninle aramda yapacağım ve seni (sayıca) çok çok artıracam”. Avram

³⁶⁷ Tora, Vayikra, 3: 16.

³⁶⁸ Tora, Vayikra, s. 41.

³⁶⁹ Ömer Faruk Harman, “İnanç esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, C. XXXXIII, s. 206.

³⁷⁰ G. Tümer, A. Küçük, a.g.e. , s. 248.

³⁷¹ Baki Adam, “Yahudilik”, Yaşayan Dünya Dinleri, Ankara 2010, s. 227-228.

aceleyle yüzüstü yere kapandı. Tanrı ona (tekrar ve şunları) söyleyerek konuştu: “Bana gelince işte seninle antlaşmam: Birçok ulusun babası olacaksın. Ve artık ‘Avram’ diye çağrılmayacaksın. İsmi ‘Avraam’ olacak, çünkü seni birçok milletin babası yaptım. Seni çok, ama çok verimli kılacağım ve seni uluslar haline getireceğim, krallar senin soyundan çıkacak. Seninle ve ardından gelecek çocuklarınla aramdaki antlaşmayı, nesiller boyu, ebedi bir antlaşma olarak yerine getireceğim; hem senin Tanrının olacağım, hem de ardından gelecek çocuklarının. Şu anda yabancı olarak yaşadığın toprakları Kenan Ülkesi’ni sana ve ardından gelecek çocuklarına ebedi bir mülk olarak vereceğim ve onlara (soyuna) Tanrı olacağım”. Tanrı (sonra) Avraam’a “Sana gelince antlaşmamı korumalısın” dedi. “Hem sen, hem de nesilleri boyunca ardından gelen çocukların.”³⁷² Tanah’ta ki bu ifadeler seçilmişlik anlayışının başlangıç noktası kabul edilmekte ve Tanrı’nın Hz. İbrahim ile yaptığı bu ahit, Hz. İshak, Hz. Yakup ve Hz. Musa ile devam etmektedir.

Yahudilikte seçilmişlik anlayışını ortaya çıkmasında etkili olan Tanah’taki bölümlerden bir diğeri ise şöyledir: “Çünkü sen Tanrının Aşem’e vakfedilmiş halksın; Tanrının Aşem, toprağın üzerindeki tüm halkların içinden, Kendisi’ne özel halk olman için seni seçti. Tanrı’nın size bağlanıp sizi seçmesi(nin sebebi), tüm halklardan kalabalık olmanız değil; zira siz, tüm halkların en küçüğüdür. (Bu seçim) Daha ziyade Tanrı’nın size olan sevgisinden ve atalarınıza etmiş olduğu yemini korumasından (kaynaklanıyor. İşte bu nedenle) Tanrı sizi (Mısır’dan) zor kullanarak çıkardı ve seni Mısır kralı Paro’nun elinden, köle evinden kurtardı.”³⁷³ Tanah’a göre Tanrı’nın İsrailoğullarını seçmesinin sebebi güç ve kuvvet olarak ya da sayıca üstün olmaları değil, Tanrı’nın onları sevmesinden kaynaklanmaktadır.

Yahudi anlayışına göre, Tanrı İsrailoğullarını seçmiş ve o zamana kadar gizli olan ismini (Yehova) Musa vasıtasıyla onlara bildirmiştir. Aslına bakılırsa bu seçilişin kendine göre bazı sorumlulukları vardır. Bu sebeple dindar Yahudiler, söz konusu seçilmişliği bir ayrıcalık olarak değil, bir yük gibi görmektedir. Seçilmiş halk olmaya karşılık olarak İsrailoğullarının, Tanrı’nın emirlerine bağlı kalmaları gerekmektedir.³⁷⁴ Seçilmişliğin nereden kaynaklandığı konusunda Tanrı’nın İbrani atalarına ve İsrail’e duyduğu karşılıksız sevgi, İsrail kavminin taşıdığı özellikler ve meziyetler akla gelmektedir. Tanrı’nın İsrailoğullarına duyduğu karşılıksız sevginin altında yatan sebep

³⁷² Tora, Bereşit, 17: 1-9.

³⁷³ Tora, Devarim, 7: 6-8.

³⁷⁴ Fuat Aydın, a.g.e. , s. 11.

nedir sorusuna karşılık ise, diğer milletlere de önerildiği halde bütün insanlık içinde sadece İsrâil'in Tevrat'ı kabul etmesi cevabı verilmektedir. Yahudilerin iddiasına göre, Yehova, İsrâil'i Tevrat'ı alıp kabul etmesinden dolayı diğer milletlerden ayırıp kendine özel kavim yapmış, kendi ismini ve şanını İsrâil kavmine bağlamıştır. Modern Yahudi düşüncesinde seçilmişlik inancı diğer esaslarla kıyasladığımızda hem daha çok tartışılmış hem de kırılmaya uğramıştır. Yahudi aydınlanmasıyla birlikte seçilmişlik doktrini, bazı yorumcularca Tanrı tarafından seçilen kavim yerine Tanrı'yı seçen kavim kavramı etrafında da tartışılmış ve bu doğrultuda yeniden yorumlanmıştır.³⁷⁵

3.3.2. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışının Yorumları

Kur'an Yolu Tefsirinde temas edilen Yahudilikle ilgili konulardan biri seçilmişlik anlayışıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu konuya şöyle işaret edilmektedir: “Kendini bilmeyenden başka İbrahim'in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, biz İbrahim'i bu dünyada seçkin kıldık. Şüphesiz o ahirette de iyilerdendir.”³⁷⁶ Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, Hz. İbrahim'in dünyada seçkin kılınması ve ahirette de iyiler arasında yer almasını, Yahudiliğin kendi dönemindeki en büyük temsilcisi olmasına bağlamaktadırlar.³⁷⁷ Yahudilikte seçilmişlik anlayışı ile ilgili belirtebileceğimiz başka bir ayette ise: “Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun.” buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilik için milli bir din, Yahova'nın ise milli bir Tanrı olduğu, buna bağlı olarak, İsrailoğullarının da kendilerini seçkin bir kavim olarak kabul ettikleri bilgisi verilmektedir. Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, ayette geçen ahit kelimesinin “bir şeyin yerine getirilmesini emretmek, söz vermek” veya “ittifak, anlaşma, sözleşme” anlamlarına geldiğini söylemekle birlikte, Kur'an-ı Kerim'de yerine göre, bazen insanların birbirine söz vermesi, bazen de Allah'ın kulları ile yaptığı bir tür sözleşme anlamlarında kullanıldığı belirtilmektedir. Ayrıca ahit kavramının “söz verme” ve “yemin” anlamlarına geldiği de ifade edilmektedir. Tefsir, Kur'an-ı Kerim'de ahit kelimesi yerine misak, vaad kelimelerinin kullanıldığı bilgisini de vermektedir. Eski Ahit ve Yeni Ahit olarak isimlendirilen Yahudilerin ve

³⁷⁵ Ömer Faruk Harman, “Yahudilikte İnanç Esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, C. XXXXIII, s. 206.

³⁷⁶ Bakara, 2/130.

³⁷⁷ Kur'an Yolu, I/215.

Hristiyanların kutsal kitaplarında, Allah'ın çeşitli peygamberlerle ve topluluklarla ahitlendiği ve bu arada İsrailoğullarından da söz aldığı bilgisi Kur'an Yolu Tefsiri yazarları tarafından ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'e ve dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre, muhtelif ayetlerde Allah, İsrailoğullarından Tevrat'a sınıksız sarılacaklarına, namazı kılacaklarına, zekatı vereceklerine, peygamberlere inanacaklarına, muhtaçlara Allah rızası için borç vereceklerine ve kendilerine indirilen kitabı gizlemeyip insanlara okuyacaklarına dair söz almıştır. Kur'an Yolu Tefsirinde, müfessirlerin birçoğunun ayette geçen ahit kelimesini genel anlamda yorumladıkları bilgisi verilirken, tefsirde söz konusu ayetin yorumu noktasında Reşid Rıza'nın *el-Menar* isimli eserindeki bilgiler daha makul bulunmuş ve buna göre Allah İsrailoğulları'ndan "Allah'a kulluk edip O'na ortak koşmayacaklarına, doğru olduklarına ilişkin kanıtlar getiren peygamberlere iman edeceklerine, Allah'ın hükümlerine ve kanunlarına boyun eğeceklerine" ve özellikle kendi milletlerinden olan Hz. İsmail'in soyundan gelen Hz. Muhammed'e inanacaklarına dair söz almıştır. Ayetin devamı olan "Ben de size vaad ettiklerimi vereyim" bölümündeki vaad kelimesi ise tefsirlerin büyük bölümünde, Allah'ın onlara yardım edeceği, iyiliklerine karşı sevap verip cennetine kabul edeceği şeklinde yorumlanmaktadır.³⁷⁸

Yahudilikteki seçilmişlik anlayışı konusunda, Kur'an-ı Kerim'de bir başka ayette ise: "Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi cümle âleme üstün kıldığımı hatırlayın."³⁷⁹ buyurulmaktadır. Kur'an Yolu Tefsiri yazarları, İsrailoğullarının "cümle âleme üstün kılınması" sözünü onların yaşadıkları zaman dilimi açısından yorumlamakta ve İsrailoğullarının yaşadıkları zaman diliminde küfür ve dalalet içindeki milletlere karşılık ilahi dini benimsemeleri sebebiyle bir üstünlük kazandığını ifade etmektedirler. Tefsirde İsrailoğullarının üstünlüğü ile ilgili başka bir görüşe göre soylarının Hz. İbrahim'e dayanması ve içlerinden birçok peygamber çıkması üstünlüğün sebebi olarak görülmekte ancak onların bu üstünlükleri tevhid geleneğine bağlı olmalarından kaynaklandığı ve sadece bununla kayıtlı kaldığı bilgisi de verilmektedir. Zira tevhid dininin ilkelerinden sapmaları dolayısıyla üstünlüklerini kaybettikleri, Hz. Musa'nın onları fasık olarak nitelendirdiği ve birçok cezalara çarptırıldıkları Kur'an-ı Kerim'de de anlatılmaktadır. (Maide, 5/20-26,77-82; İsrâ, 17/4-7) Yine Kur'an Yolu Tefsirinde, Tevrat'ta İsrailoğullarının basit arzuları ve çıkarları

³⁷⁸ Kur'an Yolu, I/113-114.

³⁷⁹ Bakara, 2/47.

uğruna ahdi bozdukları, başka tanrı ve tanrılar edindikleri, şeriatın kurallarını ihlal ettikleri ve yoldan çıktıkları belirtilerek onlara lanetler edildiği bilgileri hatırlatılmaktadır. (Tesniye, 28, 29, 30, 31) Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin üstün kılınması konusundaki ayetlere karşılık, Müslümanların üstünlüğüne de vurgu yapılmakta ve şöyle denilmektedir: “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir.”³⁸⁰ Kur'an Yolu Tefsirine göre Müslümanlarında “en hayırlı ümmet” sıfatını koruyabilmeleri için Allah’a itaat edip emirlerine uymaları ve yasaklarından da sakınmaları gerekmektedir.³⁸¹ Kur'an-ı Kerim'de ayrıca Bakara Suresi 122. ayette de: “Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi cümle âleme üstün tuttuğumu hatırlayın.” ifadeleri geçmektedir. Bir sonraki ayette ise şefaât kavramı hakkında ayrıntılı bilgi verilmekte ve Hz. İbrahim'in soyundan gelmeleri sebebiyle övünmelerinin kendilerine faydasının olmayacağı anlatılmaktadır. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre, aslında İsrailoğullarına şöyle denilmek istenmektedir: “Allah sizlere, peygamberler atası olan İbrâhim'in soyundan gelmeniz dâhil olmak üzere, zaman zaman dünyanın en üstün milleti olmanızı sağlayan pek çok lütuflarda bulunmuştur. Fakat imtihan için ve şartlı olarak mazhar olduğunuz bu lütuflar, size boş bir şefaât ümidi verip gevşekliğe kapılmanıza yol açmamalı, aksine sizin için bir sorumluluk sebebi olmalıdır. Zira ahiret gününde hiç kimseye soyuna göre muamele edilip iltimas geçilmeyecek, şefaât edilmeyecektir.”³⁸² Dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsirine göre İslâm, Yahudilerin yabancılara karşı nefret telkin eden ve onları aşağılayan Yahudi anlayışını da adaletli ve ahlâkî bulmamaktadır.³⁸³

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilikte seçilmişlik konusu hakkında bir ayette daha bilgi verilmektedir. Ayette: “Andolsun biz, İsrailoğullarına kitap, hükümler ve peygamberlik verdik. Onları güzel ve temiz yiyeceklerle rızıklandırdık ve onları âlemlere üstün kıldık.”³⁸⁴ buyurulmaktadır. Ayrıca Duhan Suresi 32. ayette de İsrailoğullarının, diğer topluluklardan, üstün olduğu belirtilmektedir. Kur'an Yolu Tefsirine göre, İsrailoğulları Allah tarafından kendilerine verilen üç nimet sayesinde dünyanın en üstün topluluğu haline gelmiştir. Bu nimetler kitap yani Tevrat,

³⁸⁰ Al-i İmran, 3/110.

³⁸¹ Kur'an Yolu, I/119.

³⁸² Kur'an Yolu, I/202-203.

³⁸³ Kur'an Yolu, II/66.

³⁸⁴ Câsiye, 45/16.

peygamberlik ki bu kavimden birçok peygamber gelmiştir ve ayrıca hükümdür. Tefsirde hüküm kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de "hikmet, yargı ve yönetim gücü" anlamlarında kullanıldığı belirtilmiştir ve İsrailoğulları en parlak dönemlerinde bu nimetlere sahip olmuşlar, hâkim oldukları bölgelerin avantajlarını kullanarak her çeşit dünya nimetinden yararlanmışlardır. Kur'an Yolu Tefsiri yazarlarına göre Duhan Suresi 32. ayette bahsedilen üstünlük iki şekilde anlaşılmaktadır. İsrailoğullarının üstünlüğünü mutlak olarak anlayanlara göre ölçü peygamberliktir ve en çok peygamber onların arasından çıkmıştır. Buna karşılık üstünlüğü göreceli ve kayıtlı anlayanlara göre ise İsrailoğullarının üstünlüğü parlak dönemlerinde yaşadıkları zaman dilimi ve bölge ile sınırlıdır.³⁸⁵

3.3.3. Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilikte Seçilmişlik Anlayışının Yorumlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Yahudiler, yeryüzündeki diğer insanlardan üstün olduklarına inanmakta ve bunun sebebini Tanrı tarafından üstün bir millet olarak seçilmelerine bağlamaktadır. Tanrı ile İsrailoğulları arasında Hz. İbrahim ile başlayan bu bağ ve daha sonra Sina'da Hz. Musa ile yapılan anlaşma ile devam etmiş ve Yahudilere göre dünya var oldukça da devam edecektir.³⁸⁶ Kur'an Yolu Tefsirinde, Yahudilik her ne kadar milli bir din olarak anlatılsa da başlangıç noktasında evrensel bir karakter sergilediği görülmekte ve süreç içinde çeşitli faktörlerin etkisiyle içe kapanarak milli bir dine dönüştüğü düşünülmektedir. Mehmet Katar'a göre bu dönüşüm yani dinsel seçilmişliğin, etnik seçilmişlik olarak algılanması Babil Sürgünü sonrasında ortaya çıkmış bir durumdur. İkinci Mabet Döneminde içe kapanmaya ve ulusalcı bir çizgiyi benimsemeye devam eden İsrailoğulları, etnik seçilmişliği ön plana çıkarmaya başlamıştır. Bu durum sonraki dönemler de hızlanarak devam etmiş ve siyasi sosyal olayların etkisiyle günden güne pekişmiş ve İsa'nın tarih sahnesine çıktığı dönemde en yüksek noktaya ulaşmıştır. Bu dönem de Yahudiler kendilerinden olmayanlarla aynı mekânı paylaşmanın bile kendilerini manen kirleteceğine inanmaya başlamıştır.³⁸⁷ Dolayısıyla Kur'an Yolu Tefsirinde verilen, Yahudiliğin milli bir din olduğu bilgisi doğru ama eksiktir.

³⁸⁵ Kur'an Yolu, V/16.

³⁸⁶ Ekrem Sarıkçıoğlu, a.g.e. , s. 271.

³⁸⁷ Mehmet Katar, "İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir Araştırma", Journal of Islamic Research, Ankara 2007, C. 20, s. 461.

Yahudi kutsal metinleri yabancılara karşı takınılan tutum açısından incelendiğinde, Yahudi olmayanları dışlayıcı bir söylemin ağır bastığı görülmekle birlikte onlarla birlikte yaşamayı kabullenen birtakım ifadeler ve uygulamalar yer almaktadır. Yahudilerin, Kenan yani Filistin topraklarına yerleşme konusunda çok katı oldukları görülmekte, o dönemde Filistin topraklarında bulunan yedi halkın hiçbir biçimde yaşatılmaması, yok edilmesi ya da bölgeden kovulması söylemi dile getirilmektedir. Yahudilerin yabancı halka karşı geliştirdikleri olumsuz tavrı Tora da: “Tanrın *Aşem* seni, onu miras edinmek üzere oraya gitmekte olduğun Ülke’ye getireceği zaman, çok sayıda ulus, senden kalabalık ve güçlü olan yedi ulus: Hiti, Girgaşi, Emori, Kenaani, Perizi, Hivi ve Yevusi önünden dökülüp gidecek. Tanrın *Aşem* onları senin önüne teslim edecek ve onları vuracaksın. (O zaman) Onları tamamen imha etmelisin. Onlarla antlaşma yapma ve onlara lütuf gösterme. Onlarla evlenme (kızını onun oğluna verme, onun kızını da kendi oğluna alma)”³⁸⁸ sözleri ile görmekteyiz. Ancak aynı Tora da: “Bir Adomi’yi hor görme, zira kardeşindir o. Bir Mısırlı’yı hor görme, zira ülkesinde konuk olmuştun.”³⁸⁹ ifadeleri de geçmekte ve bu sözlerde yabancılara kabul edici, aynı zamanda bir arada yaşamayı benimseyici bir yaklaşım görülmektedir. Görüldüğü üzere yabancılara karşı katı ve dışlayıcı söylem, Yahudiliğin çeşitli sebeplerle içe kapanarak millileştiği dönemde ortaya çıkmıştır ve orijinal Yahudi anlayışına uygun gözükmemektedir.³⁹⁰ Çünkü Yahudiliğin evrensel bir din olarak tarih sahnesine çıktığının delili Tanah’ta mevcuttur. “Bütün insanlığın Tanrısı Rab benim. Var mı yapamayacağım bir şey?”³⁹¹ ifadesi Yahudiliğin başlangıçta evrensel bir din olarak bütün insanlığı kucakladığını ortaya koymaktadır.

Kur’an Yolu Tefsirinde İsrailoğullarının Allah’a karşı verdikleri sözler anlatılırken, Hz. İsmail’in soyundan gelen Hz. Muhammed’e inanacaklarına dair de söz alındığından bahsedilmektedir. Yahudi kaynakları incelendiğinde bu yönde verilmiş bir söze rastlanmamakta hatta tam tersi Yahudi inancına göre peygamberler Malahi ile son bulduğu için Hz. İsa ve Hz. Muhammed’in peygamberliğinin kabul edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Kur’an Yolu Tefsirinde yapılan bu yorum Yahudi kaynaklarında yer almamaktadır. Ayrıca Yahudilikte her zaman Hz. İsmail’e karşılık

³⁸⁸ Tora, Devarim, 7: 1-3.

³⁸⁹ Tora, Devarim, 23: 8.

³⁹⁰ Mehmet Katar, “Yahudilikte Yabancı Algısı ve Yabancılarla Birlikte Yaşama Tecrübesi”, Ortak Değerlerin Avrupa Barışına Etkileri, (Ed. Osman Aydın), Ankara 2017, s. 246.

³⁹¹ Tora, Yeremya, 32: 27.

Hız. İşhak ön plana çıkarılmakta ve İsrailoğullarının soyu da Hız. İşhak'a dayandırılmaktadır.

Kur'an Yolu Tefsiri, Yahudilikte seçilmişlik konusunu ele alırken, daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere atıflar hep Kitab-ı Mukaddes'e yapılmaktadır. Yahudilikle ilgili bir konuyu açıklığa kavuşturmak için Yahudiliğin kutsal kitabı olan Tanah'a göndermeler yapmak, kaynak olarak Tanah'ı göstermek bize çok daha sağlıklı bir değerlendirme imkânı verecektir. Ancak genel olarak tefsirde bu durum göz ardı edilmiştir.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim'i anlama ve anlatma çalışmaları Hz. Muhammed, zamanından itibaren başlamış ve asırlardır devam etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın öncülüğünde oluşturulmuş olan bir komisyonun telif etmiş olduğu Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri, bu çalışmaların günümüzdeki örneklerinden biridir. Gerek en güncel tefsir çalışmalarından bir tanesi olması, gerekse içerisinde Kitab-ı Mukaddes'e yapılan birçok atfın yer alması, bu tefsiri Dinler Tarihi açısından inceleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudiliğin isimlendirilmesi ve tarihçesi konusu hakkında verilen bilgiler genel olarak Yahudi kaynakları ile uyumludur ancak konular anlatılırken bir hataya düşülmektedir. Tefsirinde dikkat çeken bu hata Yahudilik hakkında bilgi verilirken yapılan atıflardır. Yahudilikle ilgili bir mesele de atıflar Yahudiliğin kutsal kitabı Tanah'a yapılmalı iken, böyle olmamış, atıflar Kitab-ı Mukaddes'in "Eski Ahit" bölümüne yapılmıştır. Kaynakları bu şekilde göstermek ise çoğu zaman tefsirde yanlış değerlendirmelerin yapılmasına sebep olmuştur. Örneğin İsrail kelimesi tefsirde "Tanrı ile güreşip yenen" şeklinde açıklanırken, Yahudi kaynaklarına göre "Tanrısal varlık ile güreşip yenen" anlamına geldiği görülmekte ve bu durum tefsirdeki bilgilerin güvenilirliğini tartışılır hale getirmektedir.

Kuran Yolu Tefsirinde, Yahudiliğin inanç esasları anlatılmakta ve Tanrı inancı konusunda Ezra'nın yani Üzeyr'in Allah'ın oğlu olduğu bilgisi verilmekte ancak bu bilgi Yahudi kaynaklarında geçmemektedir. Aslında Üzeyr'in Enoh olduğu düşünülmekte ve Enoh'un "azaryahu" ünvanının zamanla Üzeyr ismine dönüştüğü tahmin edilmektedir. Tanrı inancından sonra, belki de en çok üzerinde durulan konu Tevrat'ın tahrifi meselesidir. Tefsire göre Yahudiler Tevrat'ı değiştirmişler ve içerisine kendi görüşlerini eklemişler, dolayısıyla kitapları da Allah tarafından geçersiz kılınmıştır. Tefsirde ayrıca Yahudilerin dini kendi menfaatleri uğruna suistimal ettikleri ve Yahudiliğin bazı hükümlerini kasıtlı olarak gizledikleri gibi konular üzerinde de durulmaktadır.

Yahudilikte ibadetler konusu, Kur'an Yolu Tefsirinde özellikle oruç, kurban ve şabat ibadetlerine ağırlık verilerek anlatılmakta, kurban ibadeti anlatılırken ise bir kavram kargaşası dikkat çekmektedir. Tefsirde, İsrailoğullarına gelen peygamberlerin,

peygamberliklerini kanıtlamak için gösterdikleri yanan kurban mucizesi, yakılan kurban tabiri ile yanlış bir şekilde ifade edilmektedir.

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilerin seçilmişlik anlayışı neticesinde, sadece kendilerinin cennete gideceklerini iddiasına yer verilmekte ancak Kur'an Yolu Tefsiri yazarları bu iddia boş bir kuruntu olarak değerlendirmekte, bu iddianın ispatının mümkün olmadığını ve altında ise Ehl-i Kitabın Müslümanlara karşı hissettiği kıskançlığın yattığını söylemektedirler.

Kur'an Yolu Tefsirinde Yahudilik ile ilgili ayetlerin yorum biçimini genel olarak değerlendirdiğimizde, tefsir yazarlarının ayetlere dinler arası diyalog kapsamında baktıkları yönünde bir izlenim oluşmaktadır. Çünkü birçok ayetin yorumunda İslami kaynaklara göre tahrif edildiğine inanılan Tevrat'a yeniden bir saygınlık kazandırma çabası hissedilmektedir. Tefsirde hem Tevrat'ın tahrif edildiği bilgisinin verilmesi hem de Kur'an-ı Kerim'in dışında hükümleri ile amel edilecek iki kitabın olduğunu ve bunların da Tevrat ile İncil olduğunun söylenmesi, Kur'an Yolu Tefsirinin bu çabasını en güzel şekilde örneklemektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Adam, Baki, “Tevrat’ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış”, A.Ü.İ.F.D. , S. XXXVI, Ankara 1997.
- Adam, Baki, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Ankara 1997.
- Adam, Baki, “Yahudilik” , Dinler Tarihi El Kitabı, (Ed. Baki Adam), Ankara 2015.
- Adam, Baki, “Yahudilik” , Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed. Şinasi Gündüz), Ankara 2010.
- Adam, Baki, Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur’an’ın Tartışmalı Konuları, İstanbul 2011.
- Alalu, Suzan, Yahudilikte Kavram ve Değerler, İstanbul 1996.
- Albayrak, Bilal, Çağdaş Tefsir Hareketi Açısından “Kur’an Yolu” İsimli Tefsirin Analizi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Altuntaş, Halil, Şahin Muzaffer, Kur’an-ı Kerim Meali, Ankara 2011.
- Arlantaş, Nuh, Emeviler Döneminde İslam Dünyasında Yahudiler, İstanbul 2016.
- Ateş, Abdurrahman, Cuma Suresi Tefsiri “Sahte Dindarlık Eleştirisi”, İstanbul 2017.
- Ateş, Süleyman, Kur’an-ı Kerim’in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, Ankara 1982.
- Aydın, Fuat, Genel Olarak Yahudilik, İstanbul 2004.
- Aydın, İbrahim Ethem, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın “Hak Dini Kur’an Dili” Adlı Eserinde Yahudilikle İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2014.
- Aydın, Mahmut, “Yahya”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. XXXXIII, Ankara 2013.
- Aydın, Mahmut, Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi, İstanbul 2016.
- Aydın, Mehmet, Dinler Tarihine Giriş, Konya 2017.
- Aydın, Ravza, Yahudi İman Esasları, S.Ü.İ.F. Dergisi, C. XIV, S. 25, Sakarya 2012.
- Berisha, Besim, Mukatil b. Süleyman’ın Tefsirinde Yahudilik, U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2012.
- Blech, Rabi Benjamin, Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü, İstanbul 2004.
- Can, Yılmaz, İslam’ın Üç Kutsal Mabedi, İstanbul 2008.
- Cerrahoğlu, İsmail, Tefsir Usûlü, Ankara 1971.
- Çolak, Ali, Kur’ân ve Hadislere Göre Melek, Gümüşhane 2012.
- Eliade, Mircea, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, C. I, İstanbul 2003.

- Güç, Ahmet, Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban, İstanbul 2003.
- Gündüz, Şinasi, Din ve İnanç Sözlüğü, Samsun 1998.
- Gündüz, Şinasi, Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed.Şinasi Gündüz), Ankara 2010.
- Gürkan, Salime Leyla, “Yahudi Tarihi” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXXIII, Ankara 2013.
- Harman, Ömer Faruk “İslam Kaynaklarında Yahudilik” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XLIII, Ankara 2013.
- Harman, Ömer Faruk, “Yahudilik”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXXIII, Ankara 2013.
- Harman, Ömer Faruk, “Yahudilikte İnanç Esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXXIII, Ankara 2013.
- Harman, Ömer Faruk, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, İ.T.D. , C.IX, İstanbul 1995.
- Harman, Ömer Faruk, “Yûşâ”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXXXIV, Ankara 2013.
- <http://www.biyografi.net> 08/12/2017
- <http://www.kuramer.org>, 21/11/1017
- Kahraman, Ahmet, Mukayeseli Dinler Tarihi, İstanbul 1993.
- Karaman, Fikret, Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara 2006.
- Karaman, Hayrettin, Çağrıcı, Mustafa, Dönmez, İbrahim Kâfi, Gümüş, Sadrettin, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, Ankara 2017.
- Katar Mehmet, Yahudilikte Yabancı Algısı ve Yabancılarla Birlikte Yaşama Tecrübesi, Ortak Değerlerin Avrupa Barışına Etkileri, (Ed. Osman Aydın), Ankara 2017.
- Katar, Mehmet, “İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir Araştırma”, Journal of Islamic Research, C. 20, Ankara 2007.
- Kesler, Fatih, Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar, Ankara 2004.
- Kılıç, Sami, “Yahudilikte Kutsal Yiyecek ve İçecekler”, Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Dinler Tarihi Araştırmaları VIII, Ankara 2012.
- Kılıç, Sami, İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler, Ankara 2011.
- Kurt, Ali Osman, Yahudilikte Koşer ve Koşer Ekonomisi, C. Ü. İ. F. Dergisi, c. XIV, S. 2, 2010.

- Kurt, Hasan, Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Melek Kavramı, S.İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2014.
- Kuzgun, Şaban, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, Kayseri 1985.
- Nânâ, Mahmut, Yahudi Tarihi, İstanbul 2014.
- Özdamar, Yunus, "Hasan Basri Çantay'ın Kuran-ı Hakim ve Meali Kerim" Adlı Meali ile "Kur'an Yolu" Tefsirinde Sosyal Meselelere Yaklaşımlar, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Özen, Adem, Yahudilikte İbadet, İstanbul 2001.
- Özsoy, Ömer, İlhami Güler, Konularına Göre Kur'an, Ankara 2006.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2002.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem, Dinlerde Mehdi Tasavvurları, Samsun 1997.
- Şeybe, Abdulkâdir, Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri, İstanbul 1995.
- Taplamacıoğlu, Mehmet, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara 1966.
- Tarakçı, Muhammet, "Yahudilikte Vahiy Anlayışı", Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum 18-19 Şubat 2012), Dinler Tarihi Araştırmaları VIII, Ankara 2012.
- Taşpınar, İsmail, Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Ahiret İnancı, İstanbul 2015.
- Tirmizi, Sünen-i Tirmizi, Konya 2004.
- Tora ve Aftara, Bereşit 1. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009.
- Tora ve Aftara, Şemot 2. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009.
- Tora ve Aftara, Vayikra 3. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009.
- Tora ve Aftara, Bamidbar 4. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009.
- Tora ve Aftara, Devarim 5. Kitap, Çev. Moşe Farsi-Diana Yani-Selin Sağla vd. , İstanbul 2009.
- Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, Dinler Tarihi, Ankara 2002.
- Waardenburg, Jacques, "Mesih", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXIX, Ankara 2004.
- www.29mayis.edu.tr. 21/11/2017
- www.hayrettinkaraman.net/kimdir.htm, 14/11/2017
- Yıldırım, Suat, Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık, İzmir 1996.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adi-Soyadı	Hülya TANER
Öğrenci Numarası	121205105
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programı	Dinler Tarihi
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ramazan IŞIK
Tez Başlığı (Türkçe)	Kur'an Yolu Tefsirine Göre Yahudilik

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmanın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 99 sayfalık kısmına ilişkin, 06/06/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 24'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç.
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Ramazan IŞIK
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Sami KILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZGEÇMİŞ

24 Mart 1983 yılında Malatya’da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Malatya’da tamamladım. İmam Hatip Lisesi mezunuyum. 2004 yılında Dicle Üniversitesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümüne girdim. 2008 yılında mezun oldum. Aynı yıl Malatya’nın Kuluncak ilçesine Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak atandım. 2012 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalında yüksek lisansa başladım. Hala yüksek lisansına devam etmekteyim. 2013 yılından itibaren öğretmenlik hayatıma Elazığ’da devam etmekteyim. Evli ve iki erkek çocuk annesiyim.

